

ΤΕΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΟΙ ΕΠΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ
ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΣΑΜΟΥ**

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ : ΠΑΠΑΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΜΑΡΙΑ ΑΜ: 15509

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΝΤΟΒΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ 2019

Αφιέρωση

Στον πατέρα μου, που παρόλο που έφυγε νωρίς από τη ζωή μου έμαθε να μη τα παρατάω, να βάζω ένα στόχο και να προχωράω.

Ευχαριστίες

Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή της παρούσας εργασίας, κ. Ντόβα για τις πολύτιμες συμβουλές του και την υπομονετική καθοδήγηση του. Επίσης όλες τις επιχειρήσεις στο νομό Σάμου που συμμετείχαν στην έρευνα, καθώς και για τις πληροφορίες που μου παρείχαν. Τέλος, ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω στη μητέρα μου, Δάφνη που όλα αυτά τα χρόνια είναι δίπλα μου, με στηρίζει σε κάθε μου βήμα και σε κάθε δυσκολία μου δίνει δύναμη να προχωράω μπροστά.

Περίληψη

Η παρούσα πτυχιακή εργασία, αναφέρεται στο νησί της Σάμου και στο πως η κρίση επηρέασε τον τουρισμό της. Σκοπός της έρευνας είναι να εξακριβωθούν οι επιπτώσεις που είχε η παρούσα οικονομική κρίση, στην τουριστική δραστηριότητα του νομού της Σάμου. Αυτά αναλύονται μέσα στα τέσσερα κεφάλαια που ακολουθούν και αφορούν στη Σάμο, στον τουρισμό, στην κρίση και στην έρευνα που έγινε. Για τη διεξαγωγή της έρευνας ακολουθήθηκε η μέθοδος της ποσοτικής προσέγγισης με ερευνητικό εργαλείο το ερωτηματολόγιο. Το δείγμα αποτέλεσαν 60 επιχειρήσεις στη περιοχή της Σάμου.

Το βασικότερο συμπέρασμα που προέκυψε μέσα από την ανάλυση του ερωτηματολογίου είναι πως η κρίση μαζί με το προσφυγικό επηρέασε σε μεγάλο βαθμό τις επιχειρήσεις της Σάμου.

Ο τουρισμός αποτελεί βασικό πυλώνα της οικονομίας του νησιού, καθώς και το βασικό εισόδημα ενός μεγάλου μέρους του πληθυσμού της Σάμου. Ως εκ τούτου, οποιοδήποτε πλήγμα στην τουριστική δραστηριότητα, έχει αρνητικές συνέπειες στην ευμάρεια των κατοίκων και στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη του τόπου.

Abstract

This project refers the Island of Samos and how economic crisis affected to tourism. The purpose of this research is to analyze the influence of the economic crisis on the touristic activity of Samos. This is analyzed in the four following chapters and concern Samos, tourism, economic crisis and the research that has been done. As far as the research part is concerned the quantitative method was used and the questionnaire was the tool for the survey. Sixty businesses in the area of Samos were sampled for the research.

The conclusion from the analysis of the questionnaire was that economic crisis and the refugees arrived affected significantly Samos economy. The tourism constitutes the basic pylon of island's economy and the basic income for the major part of the local population.

So the decrease in touristic activity has negative consequences on the prosperity of the citizens and the economic social cultural development of the island.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1 Περιεχόμενα

1 Περιεχόμενα.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΣΑΜΟΥ	13
1.1 Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΑΜΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ	13
1.2 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	15
1.3 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ.....	21
1.4 ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ	27
1.5 ΤΟ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ- ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ.....	46
2.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ.....	46
2.2 ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	47
2.3 ΟΙ ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΠΟΥ ΠΑΡΑΤΗΡΟΥΝΤΑΙ ΣΤΗ ΣΑΜΟ.....	50
2.4 ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑ	54
2.5 ΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	60
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ.....	62
3.1 Η ΈΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	64
3.2 ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	65
3.3 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΤΗΣ ΣΑΜΟΥ	68
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΕΡΕΥΝΑ.....	76
4.1 ΕΡΕΥΝΑ ΜΕ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ	76
4.2 ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ.....	76
4.3 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	77
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	88
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	91

ΠΗΓΕΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ.....	92
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α.....	99
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ	99

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Εικόνα 1	Απασχόληση	2010-2017
Εικόνα 2	Νησιά Βορείου Αιγαίου	19
Εικόνα 3	Ξενοδοχειακό δυναμικό 2017	21
Εικόνα 4	Απόδοση κεφαλαίου ξενοδοχείων ανά κατηγορία	22
Εικόνα 5	Ενοικιαζόμενα δωμάτια 2017	23
Εικόνα 6	Στοιχεία αφίξεων και διανυκτερεύσεων 2010-2017	24
Εικόνα 7	Εισερχόμενος τουρισμός Περιφέρειας 2016-2017	25
Εικόνα 8	Δίκαιη Κούπα	28
Εικόνα 9	Μασκαρά Μπαρντάκ	28
Εικόνα 10	Σφυριχτράκι	39
Εικόνα 11	Μουσείο βυρσοδεψίας στο Καρλόβασι	40
Εικόνα 12	Ο Καδής απόκριες στα Κουμέικα Σάμου	31
Εικόνα 13	Είσοδος προσφύγων-μεταναστών απο θαλάσσια και χερσαία σύνορα	37
Εικόνα 14	Συνολικές αιτήσεις Ασύλου	38
Εικόνα 15	Χώρες προέλευσης προσφύγων	38
Εικόνα 16	Αιτήσεις Ασύλου	38
Εικόνα 17	Χρηματοδότηση για προσφυγικό	39
Εικόνα 18	Συνεισφορά ECHO για το προσφυγικό	40
Εικόνα 19	Κάλυψη χρηματοδοτικών αναγκών 2016	41
Εικόνα 20	Κάλυψη χρηματοδοτικών αναγκών 2017	41
Εικόνα 21	Προέλευση χρηματοδότησης	42
Εικόνα 22	Αφίξεις αεροδρομίου Σάμου 2010 και 2011	75
Εικόνα 23	Αφίξεις αεροδρομίου Σάμου 2012 και 2013	77
Εικόνα 24	Αφίξεις αεροδρομίου Σάμου 2014 και 2015	77
Εικόνα 25	Αφίξεις αεροδρομίου Σάμου 2016 και 2017	78
Εικόνα 26	Διάγραμμα αφίξεων κρουαζιερόπλοιων στη Σάμο	78
Εικόνα 27	Καταστροφή περιβάλλοντος από πυρκαγιά	60
Εικόνα 28	Κίνηση από Εσωτερικό	70
Εικόνα 29	Διάγραμμα αεροπορικών αφίξεων εσωτερικού-εξωτερικού Αερολιμένα Σάμου	71

Εικόνα 30 Ξενοδοχειακό Δυναμικό 2016.....	72
Εικόνα 31 Ξενοδοχειακό Δυναμικό 2015.....	72
Εικόνα 32 Ξενοδοχειακό Δυναμικό 2014.....	73
Εικόνα 33 Ξενοδοχειακό Δυναμικό 2013.....	73
Εικόνα 34 Ξενοδοχειακό Δυναμικό 2012.....	73
Εικόνα 35 Ξενοδοχειακό δυναμικό σε κλίνες.....	74
Εικόνα 36 Κατηγορία Επιχείρησης	76
Εικόνα 37 Δημοτική Κοινότητα.....	76
Εικόνα 38 Κίνηση τουριστών	77
Εικόνα 39 Δημοφιλής προορισμός.....	77
Εικόνα 40 Επιρροή κρίσης	78
Εικόνα 41 Παροδικές επιπτώσεις κρίσης.....	79
Εικόνα 42 Αντιμετώπιση τουριστών.....	79
Εικόνα 43 Αριθμός τουριστών.....	80
Εικόνα 44 Οικονομική δυναμική τουριστών.....	80
Εικόνα 45 Επιρροή επιχείρησης από τουριστικό ρεύμα Τουρκίας.....	81
Εικόνα 46 Επιρροή Προσφυγικού-Μεταναστευτικού.....	81
Εικόνα 47 Χρονιά μεγαλύτερης επιρροής προσφυγικού.....	82
Εικόνα 48 Εξέλιξη της επιχείρησης	83
Εικόνα 49 Τρόποι ανάπτυξης νησιού	83

ΣΥΝΤΟΜΕΥΣΕΙΣ

ΔΝΤ : Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

ΑΕΠ : Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

Π.Ε : Περιφερειακή Ενότητα

ΜΜΕ : Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

ΟΗΕ : Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

Ε.Ο.Σ : Ένωση Οινοποιητικών Συνεταιρισμών

κ.α. : και άλλα

τ.χλμ : τετραγωνικά χιλιόμετρα

π.χ : παραδείγματος χάρη

π.Χ : προ Χριστού

κλπ : και λοιπά

κ/ζ : κρουαζιέρα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εργασία αναφέρεται στις επιπτώσεις της παρούσας οικονομικής κρίσης και στον τρόπο που επηρέασε την τουριστική δραστηριότητα στο νομό Σάμου.

Στο πρώτο κεφάλαιο, γίνεται μια εκτενής αναφορά σε γενικές πληροφορίες για το νησί της Σάμου, για το τι πρέπει να γνωρίζει κανείς για αυτή και για την ιστορία της που έχει διανύσει μέχρι σήμερα. Στη συνέχεια παρουσιάζονται κάποια γενικά στοιχεία για την Περιφέρεια του Βορείου Αιγαίου καθώς επίσης και κάποια στατιστικά στοιχεία του τουρισμού της. Τέλος, τονίζεται το φαινόμενο του προσφυγικού, ένας σημαντικός παράγοντας που έχει επηρεάσει το νησί.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται μια ανάλυση σχετικά με την εξέλιξη του τουριστικού φαινομένου στο πέρασμα του χρόνου . Δίνονται κάποιοι ορισμοί για τον τουρισμό , αναφέρονται οι μορφές και τα είδη του τουρισμού. Επίσης γίνεται μια μικρή αναφορά στο θέμα της εποχικότητας και τέλος οι θετικές και οι αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού .

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται μια μικρή αναδρομή στο πως ξεκίνησε η παρούσα κρίση, ένας ορισμός για την έννοια της, τα αίτια και της επιπτώσεις της κρίσης και συγκεκριμένα τις επιπτώσεις που είχε στον τουρισμό της Σάμου.

Στο τέταρτο κεφάλαιο και τελευταίο αναφέρεται η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την έρευνα της εργασίας στο νομού της Σάμου, τα αποτελέσματα που συγκεντρώθηκαν και τα συμπεράσματα που βγήκαν στο τέλος .

Τα απαραίτητα για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας στοιχεία αντλήθηκαν δευτερογενώς (έρευνα γραφείου) από τη βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας στο Μεσολόγγι, τη δημοτική βιβλιοθήκη του Βαθέος Σάμου, τον τοπικό τύπο και πηγές του διαδικτύου. Πρωτογενώς (έρευνα με ερωτηματολόγιο) αντλήθηκαν στοιχεία από τουριστικές επιχειρήσεις (ξενοδοχειακές μονάδες, καταλύματα, εστιατόρια, ταξιδιωτικά γραφεία, επιχειρήσεις τουριστικών ειδών και επιχειρήσεις ενοικίασης αυτοκινήτων).

Το συγκεκριμένο θέμα επιλέχτηκε λόγω της επικαιρότητας του, αφού ο τουρισμός αποτελεί ένα σημαντικό κεφάλαιο στην οικονομική δραστηριότητα της χώρας και είναι ένας τομέας που επηρεάστηκε σημαντικά από την οικονομική κρίση. Επιπλέον η Σάμος όπως και όλα

σχεδόν τα νησιά της Ελλάδας στηρίζει σε μεγάλο ποσοστό την οικονομική της ευμάρεια στον τουρισμό και οι περισσότεροι κάτοικοι έχουν ως κύριο εισόδημα τα κέρδη που προέρχονται από τις τουριστικές επιχειρήσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΣΑΜΟΥ

1.1 Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΑΜΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

Η λέξη «Σάμος» έχει πιθανόν φοινικική προέλευση και κατά την αρχαιότητα, σημαίνει «Υψηλή», λόγω των πολλών επιβλητικών κορυφών. Δεν γνωρίζουμε ακριβώς πότε κατοικήθηκε το νησί για πρώτη φορά. Για την ονομασία του νησιού υπάρχουν πολλές απόψεις. Κάποιοι παράγουν την ονομασία «Σάμος» από τη Σάμη απ' όπου κατάγονταν ο πρώτος βασιλείας του νησιού Αγκαίος. Άλλοι υποστηρίζουν ότι πήρε την ονομασία από τον γιό του Αγκαίου Σάμιο. Στην Αρχαιότητα είχε και άλλες ονομασίες όπως: Ανθεμής, Δρυούσα, Δόρυσσα, Κυπαρισσία, Ιμβρασία, Μελάμφυλος, Παρθενία, οι περισσότερες από τις οποίες χαρακτηρίζουν την πλούσια βλάστηση της.

Οι παλαιότεροι κάτοικοι της θεωρούνται οι Πελασγοί και στη συνέχεια ακολουθούν οι Κάρες και οι Λέλεγες. Περίπου τον 11^ο αιώνα π.Χ. εγκαταστάθηκαν στη Σάμο Ίωνες. Στη συνέχεια υπό τον τύραννο Πολυκράτη τον 6^ο αιώνα π.Χ. έφτασε στη μεγαλύτερη ακμή της. Η ναυτιλία και το εμπόριο αναπτύχθηκαν και τα πολεμικά της πλοία, οι «Σάμαινες» κυριάρχησαν για μεγάλο χρονικό διάστημα στο Αιγαίο.

Το νησί υπήρξε γενέτειρα σπουδαίων προσωπικοτήτων στον χώρο της επιστήμης και της τέχνης. Του μαθηματικού και φιλόσοφου Πυθαγόρα, του φιλόσοφου Επικούρου, του μεγάλου αστρονόμου Αρίσταρχου (θεμελιωτής της ηλιοκεντρικής θεωρίας), επιστημόνων και μεγάλων καλλιτεχνών καθώς και πολλών άλλων. Εδώ επίσης υπήρχε ο μεγαλοπρεπής ναός της Ήρας και είναι ο τόπος που φιλοξένησε τον Ηρόδοτο και τον Αίσωπο.

Την περίοδο της Οθωμανικής κυριαρχίας, επικρατούσε έντονη οικονομική δραστηριότητα. Ο αγροτικός τομέα άκμαζε και τα σαμιακά προϊόντα μεταφέρονταν σε άλλες περιοχές. Υπήρχαν επίσης και πολλές επιδρομές Αράβων και το 1475 περίπου επιδρομές από πειρατές. Περίπου στα τέλη του 18^{ου} αιώνα και στις αρχές του 19^{ου} αναπτύχθηκαν στο νησί

παράλιες ζώνες και οικισμοί που ασχολούνταν με το εμπόριο και τις ευκαιρίες που προσέφερε η θάλασσα. Κύριες δραστηριότητες των κατοίκων ήταν η αμπελουργία, η καπνοκαλλιέργεια και η βυρσοδεψία που αποτέλεσαν σημαντικούς κλάδους της τοπικής οικονομίας.

Σύμφωνα με το πρωτόκολλο του Λονδίνου του 1832, η Σάμος αναγνωρίστηκε ως αυτόνομη περιοχή, με εσωτερική αυτοδιοίκηση με δική της κυβέρνηση και νομοθετικό σώμα, ιθαγένεια, σημαία, οικονομικό, φορολογικό, δικαστικό και εκπαιδευτικό σύστημα.

Το νησί όμως, έχει ζήσει και άσχημες περιόδους. Αρχικά μια από αυτές είναι η επανάσταση, η οποία είχε κηρυχθεί στις 18 Απριλίου του 1821, με επικεφαλής το Λυκούργο Λογοθέτη κατά των οθωμανικών δυνάμεων. Η περίοδος της ηγεμονίας της Σάμου χρονολογείται από το 1834 μέχρι το 1912, όπου και κηρύχτηκε η ένωση του νησιού με την υπόλοιπη Ελλάδα υπό την ηγεσία του Θεμιστοκλή Σοφούλη (11 Νοεμβρίου 1912). Αργότερα με το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο το νησί κατακτήθηκε από ιταλικές δυνάμεις κατοχής το Μάιο του 1941. Στη συνέχεια απελευθερώθηκε προσωρινά το Σεπτέμβριο του 1943 με τη συνθηκολόγηση του Μπαντόλιο, για να υποταχθεί εκ νέου στις γερμανικές δυνάμεις κατοχής, ύστερα από σφοδρό βομβαρδισμό στις 17 Νοεμβρίου 1943 που είχε ως συνέπεια την καταστροφή της πρωτεύουσας του νησιού και την αναχώρηση για τη Μέση Ανατολή του 1/3 περίπου του συνολικού πληθυσμού.

Κατά τη δεκαετία του 1950 έως το 1970 πολλοί κάτοικοι αναγκάστηκαν να μεταναστεύσουν προς χώρες του εξωτερικού όπως Αυστραλία , Νότιο Αμερική, Καναδά , Αφρική , Γερμανία και σε άλλες χώρες, αναζητώντας καλύτερες συνθήκες ζωής. Αργότερα όμως το νησί γίνεται πόλος έλξης πολλών τουριστών ,καθώς και οικονομικών μεταναστών κυρίως από την Αλβανία στις αρχές της δεκαετίας του 1990.

Με το πέρασμα το χρόνων η οικονομία χτίζεται σιγά σιγά από την αρχή και σε αυτό συνέβαλε κατά πολύ η τουριστική εκμετάλλευση του νησιού.

Συνοψίζοντας, η Σάμος κατά την αρχαιότητα ήταν ένα πλούσιο νησί που είχε εμπορικές συναλλαγές με την υπόλοιπη Ελλάδα. Αποτελούσε σημαντικό πνευματικό κέντρο, όπου διάφορα διάσημα πρόσωπα της αρχαιότητας έζησαν σ αυτό, όπως ένας από τους μεγαλύτερους επιστήμονες ο Πυθαγόρας. Το νησί γνώρισε μεγάλη οικονομική και πολιτιστική ακμή κατά τη διάρκεια του 5ου και 6ου αιώνα. Αργότερα, το νησί συνέχισε να ευημερεί. Μέχρι να κλονιστεί από τις συνεχόμενες κατακτήσεις και πολέμους όπου η Σάμος έχασε την ελευθερία της. Τέλος το νησί ενώθηκε με την υπόλοιπη Ελλάδα το 1912, λίγο αργότερα από άλλα νησιά.

1.2 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου αποτελείται από τρεις Περιφερειακές Ενότητες: την Π.Ε. Λέσβου, την Π.Ε. Χίου και την Π.Ε. Σάμου οι οποίες με τη σειρά τους απαρτίζονται από έξι συνολικά νησιά: την Λήμνο, την Ικαρία, τους Φούρνους, τον Άγιο Ευστράτιο, τα Ψαρά και τις Οινούσες. Ο Στρατής Μυριβήλης χαρακτηρίζει τα νησιά ως «πλωτών κήπος», καθώς τα νησιά του Βορείου Αιγαίου έχουν πολλά δέντρα. Η Λέσβος τους ελαιώνες, η Χίος τα μαστιχόδεντρα και εσπεριδοειδή και η Σάμος τα αμπέλια. Παράλληλα όλα τα νησιά έχουν χαρακτηριστικά παραδοσιακά σπίτια και πολύ ζωντανές παραδόσεις.

Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου αποτελεί την τρίτη μικρότερη σε έκταση (3.836 τ.χλμ.) και τη μικρότερη σε πληθυσμό περιφέρειά της. Κύρια χαρακτηριστικά της Περιφέρειας είναι τα ιδιαίτερα γεωγραφικά χαρακτηριστικά της (π.χ. ύπαρξη ορεινών περιοχών, γεωγραφική απομόνωση κ.α.). Γι αυτό το λόγο αντιμετωπίζει δυσκολίες σύνδεσης τόσο με τα βασικότερα αστικά κέντρα της χώρας (π.χ. Αθήνα και Θεσσαλονίκη) όσο και μεταξύ των νησιών. Ο πληθυσμός της σύμφωνα με την απογραφή του 2011, ανέρχεται στους 199.231 μόνιμους κατοίκους (ΕΛΣΤΑΤ), που αντιστοιχεί στο 1,84% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Επίσης η κατανομή του πληθυσμού της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου ανάμεσα στα δύο φύλα είναι άνδρες 99.984 (50,2%) και γυναίκες 99.247 (49,8%). Διαθέτει πλούσιο φυσικό περιβάλλον(προστατευόμενες περιοχές, τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και μνημεία της φύσης). Πολλές περιοχές ανήκουν στο δίκτυο Natura2000, όπως το «Απολιθωμένο Δάσος» της Δυτικής Λέσβου, το «Όρος Άμπελος» και το «Όρος Κέρκης» της Σάμου. Επιπλέον διαθέτει και πλούσια πολιτιστικά στοιχεία όπως μνημεία, μουσεία, ναούς και μοναστήρια, φρούρια, και παραδοσιακούς οικισμούς, τα οποία συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη της Περιφέρειας.

Όσον αφορά το οικονομικό προφίλ της, το παραγόμενο ΑΕΠ για το έτος 2013 ανέρχονταν 2.713 εκ. ευρώ (1,5% της χώρας), ενώ κατά την περίοδο 2009-2013 το ΑΕΠ της περιφέρειας μειώνεται κατά 20,3%, ενώ της χώρας μειώνεται κατά 23,2%. Κατά την περίοδο 2009-2012 παρατηρείται μεγαλύτερη μείωση του ΑΕΠ στο Νομό Σάμου (20,1%). Ακολουθεί ο Νομός Λέσβου (μείωση 19,8%) και ο Νομός Χίου (μείωση 13,4%). Επιπρόσθετα, οι περισσότεροι εργαζόμενοι απασχολούνται στον πρωτογενή τομέα σε ποσοστό περίπου 60%,

στον τριτογενή τομέα απασχολούνται περίπου το 30%, ενώ στον δευτερογενή τομέα απασχολούνται πολύ λίγοι εργαζόμενοι.

Η οικονομία της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου από το 2004-2008 σημείωσε άνοδο 33,7% στο ΑΕΠ της, πολύ μεγαλύτερη άνοδο σε σχέση με τη χώρα μας που παρουσιάζει την ίδια χρονική περίοδο 25,4%. Από την περίοδο του 2009- 2011, όπου και αποτελεί την αρχή της οικονομικής κρίσης παρατηρείται πτώση του ΑΕΠ 13,2%. Το 2009 υπήρξε πτώση του ΑΕΠ της περιφέρειας κατά 2,6% ενώ όλη η χώρα γενικά είχε πτώση 1,9%. Το 2010 παρατηρήθηκε πτώση κατά 5,1% ενώ για τη χώρα 4,7 %. Ενώ, τέλος το 2011 μειώθηκε κατά 8,5% ενώ αντίστοιχα η χώρα μας κατά 8,2%(σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ).

Η περιφέρεια Βορείου Αιγαίου την περίοδο 2009-2011 εμφανίζει το έκτο μεγαλύτερο ποσοστό μείωσης του ΑΕΠ 13,2% μετά τις Περιφέρειες Δυτικής Μακεδονίας 17,3%, Ιόνιων Νήσων 15,8%, Θεσσαλίας 15%, Κρήτης 14,3% και του Νοτίου Αιγαίου 13,9%. Το μικρότερο ποσοστό μείωσης του ΑΕΠ εμφάνισε η Περιφέρεια Ηπείρου με ποσοστό 9,5%.

Στη συνέχεια όσον αφορά τους τομείς παραγωγής της οικονομίας (πρωτογενής δευτερογενής, τριτογενής) της Περιφέρειας παρατηρούμε ότι :

- **Πρωτογενή τομέα**

Στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, ο αγροτικός τομέας κατέχει σημαντική θέση στην παραγωγή. Αφορά κυρίως καλλιέργειες όπως ελιές, σταφύλια, μαστίχα κ.α. Παλαιότερα, αυτός ο τομέας αποτελούσε το μεγαλύτερο ποσοστό απασχόλησης, ενώ τώρα έχει μειωθεί, καθώς οι περισσότεροι ασχολούνται με τον τριτογενή τομέα. Στη Σάμο οι κάτοικοι ασχολούνται κυρίως με την αμπελουργία και την ελαιοκομία. Πολλοί επίσης ασχολούνται και με την εκτροφή αιγοπροβάτων. Στη Μυτιλήνη ασχολούνται και με τις ιχθυοκαλλιέργειες. Η κάθε περιοχή παράγει τοπικά παραδοσιακά προϊόντα όπως είναι (το κρασί , η μαστίχα, το λάδι κ.α.) . Η συνεισφορά του πρωτογενή τομέα ανέρχεται στο 5,1% ενώ η απασχόληση φτάνει στο 15,5%. Σε σχέση με το ποσοστό της χώρας τα ποσοστά είναι υψηλότερα καθώς η συνεισφορά φτάνει στο 3,69% και η απασχόληση στο 13,8%.

- **Δευτερογενής τομέας**

Η περιφέρεια είναι μια νησιωτική περιοχή που την καθιστά απομονωμένη από τα αστικά κέντρα και την υπόλοιπη χώρα. Λόγω της γεωγραφικής απόστασης δε μπορεί να εξελιχθεί και να αναπτυχθεί σε αυτό τον τομέα, γι αυτό το λόγω και απασχολεί μικρό μέρος του εργατικού δυναμικού. Υπάρχουν κυρίως μικρομεσαίες επιχειρήσεις (κυρίως οικογενειακές), που ασχολούνται με την παραγωγή τροφίμων και ποτών όπως (γλυκά του κουταλιού, ούζο, κ.α.), καθώς επίσης και με την επεξεργασία αγροτικών προϊόντων όπως είναι το κρασί και το λάδι. Ο δευτερογενής τομέας συνεισφέρει κατά 8,6% ενώ η χώρα μόλις 13,82% καθώς επίσης εμφανίζει ποσοστό απασχόλησης 11,4% ενώ η χώρα στο σύνολο της 15,5.

- **Τριτογενής τομέας**

Ο τριτογενής τομέας αποτελεί τον βασικότερο τομέα της οικονομικής δραστηριότητας της περιφέρειας, καθώς απασχολεί το μεγαλύτερο ποσοστό των κατοίκων. Συγκεκριμένα απασχολεί το 73,1% των εργαζομένων της περιφέρειας ποσοστό μεγαλύτερο της χώρας συνολικά που είναι 70,7%. Ενώ γενικά συνεισφέρει με ποσοστό 86,3% υψηλότερο από το σύνολο της χώρας που είναι 82,49%.

Όσον αφορά αποκλειστικά για το νησί της Σάμου, σχετικά με αυτούς τους τρεις τομείς, στον πρωτογενή τομέα, ασχολείται πλέον το 15% των κατοίκων, στο δευτερογενή τομέα πολύ λιγότερο ποσοστό μόλις το 2% ενώ στον τριτογενή τομέα απασχολείται το μεγαλύτερο μέρος του νησιού με ποσοστό 83%.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του παρακάτω πίνακα παρατηρούμε ότι ο τουρισμός απασχολεί άμεσα το 11,82 % των εργαζομένων της Περιφέρειας Β. Αιγαίου. Επίσης έχει άμεση επίδραση στην απασχόληση η οποία φτάνει σε ποσοστό 31,3%.

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ Β. ΑΙΓΑΙΟΥ 2010-2017								
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Τουρισμός (σε χιλ.)	7,1	7,2	5,5	5,5	6,1	5,8	7,8	8,2
Λοιποί κλάδοι (σε χιλ.)	64,5	59,8	60,7	60,1	56,2	59,2	59,6	61,2
Σύνολο (σε χιλ.)	71,6	67	66,2	65,6	62,3	65	67,4	69,4
% στο σύνολο	9,92%	10,75%	8,31%	8,38%	9,79%	8,92%	11,57%	11,82%
% επί 2,65	26,3	28,5	22,0	22,2	25,9	23,6	30,7	31,3

Εικόνα 1 Απασχόληση 2010-2017

Παρόλα αυτά, το ποσοστό αυτό σε σχέση με άλλες νησιωτικές περιοχές είναι μικρό. Καθώς, έχουν αναπτυχθεί και επενδύσει περισσότερο σε αυτό το τομέα, απασχολώντας εργασιακά μεγάλο μέρος του πληθυσμού και προσελκύοντας πολλούς τουρίστες. Το γεγονός ότι η περιφέρεια υστερεί σε σχέση με άλλες νησιωτικές περιοχές οφείλεται στο ότι υπάρχουν μικρές ξενοδοχειακές μονάδες κυρίως οικογενειακές, μικρός αριθμός ξενοδοχείων (τεσσάρων ή πέντε αστέρων), το φαινόμενο της εποχικότητας σε συνδυασμό με τη μικρή παραμονή των τουριστών κ.α. Αυτά τα προβλήματα, έχουν να κάνουν κυρίως με τη διαχείριση σχετικά με τη ποιότητα των προϊόντων που προσφέρουν οι επιχειρήσεις, καθώς και το μάρκετινγκ σχετικά με την πληρότητα και τη τιμολόγηση των προϊόντων.

Στη συνέχεια, όπως έχει προαναφερθεί, η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου αποτελείται από τρεις Περιφερειακές Ενότητες. Πιο αναλυτικά :

Στην Π.Ε. Λέσβου ανήκουν τα νησιά :

Λέσβος

Είναι το τρίτο σε έκταση νησί της Ελλάδας, το οποίο καλύπτεται από στρέμματα ελαιώνων και πευκοδάση. Επίσης είναι το νησί από το οποίο κατάγεται ο γνωστός ποιητής Οδυσσέας Ελύτης.

Λήμνος

Το νησί των ανέμων, υπήρξε σταυροδρόμι πολιτισμών λόγω της μοναδικής γεωγραφικής του θέσης.

Άγιος Ευστράτιος

Ένα όμορφο νησί το οποίο βρίσκεται 23 μίλια μακριά από τη Λήμνο.

Στην Π.Ε. Χίου ανήκουν :

Χίος

Αποκαλείται ως μυροβόλος Χίος, λόγω των πολλών εκτάσεων με εσπεριδοειδή αλλά και της έντονης παρουσίας της μυρωδιάς της μαστίχας και του χιώτικου γιασεμιού.

Οινούσσεσ

Βρίσκεται ανατολικά της Χίου, αποτελείται από ψηλά παραδοσιακά και πολυτελή σπίτια, με στενά δρομάκια, πλακόστρωτα.

Ψαρά

Τα Ψαρά βρίσκονται βορειοδυτικά της Χίου.

Στην Π.Ε. Σάμου ανήκουν :

Σάμος

Η Σάμος βρίσκεται σε απόσταση μόλις 1.650 μέτρα από τις ακτές της Τουρκίας. Συγκεντρώνει όλα τα χαρακτηριστικά του αιγαιοπελαγίτικου τοπίου αλλά ξεχωρίζει εξαιτίας της πλούσιας βλάστησης και του ανάγλυφου του εδάφους της.

Ικαρία

Η Ικαρία έχει συνδέσει την ιστορία της με τον μύθο του Ικάρου, του πρώτου ανθρώπου που πέταξε φορώντας κέρινα φτερά.

Φούρνοι

Οι Φούρνοι είναι δυτικά-νοτιοδυτικά της Σάμου και ανατολικά της Ικαρίας.

Εικόνα 2 Νησιά Βορείου Αιγαίου

1.3 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Ξενοδοχειακό Δυναμικό

Η Περιφέρεια Β. Αιγαίου συγκεντρώνει περίπου το 4% του συνολικού ξενοδοχειακού δυναμικού της χώρας. Συνολικά διαθέτει δυναμικό 391 μονάδων με 22.253 κλίνες σύμφωνα με στοιχεία του ΣΕΤΕ για το έτος 2017. Σύμφωνα με τα στοιχεία του παρακάτω πίνακα (εικόνα 3) παρατηρούμε ότι :

- Η Ικαρία διαθέτει το 5,8% του ξενοδοχειακού δυναμικού της Περιφέρειας με 23 ξενοδοχειακές μονάδες και 1,058 κλίνες.
- Η Λέσβος διαθέτει το 28,6% του ξενοδοχειακού δυναμικού της Περιφέρειας με 112 ξενοδοχειακές μονάδες και 6.854 κλίνες.
- Η Λήμνος διαθέτει το 8,4% του ξενοδοχειακού δυναμικού της Περιφέρειας με 33 ξενοδοχειακές μονάδες και 1.980 κλίνες.
- Η Σάμος διαθέτει το 40,6% του ξενοδοχειακού δυναμικού της Περιφέρειας με 159 ξενοδοχειακές μονάδες και 9.441 κλίνες.
- Η Χίος διαθέτει το 16,4% του ξενοδοχειακού δυναμικού της Περιφέρειας με 64 ξενοδοχειακές μονάδες και 2.920 κλίνες.

Με βάση τα στοιχεία, αυτά διαπιστώνουμε, ότι η Σάμος παρόλο που είναι μικρότερη από τη Λέσβο, διαθέτει το μεγαλύτερο ξενοδοχειακό δυναμικό, σε σχέση με τα υπόλοιπα νησιά της περιφέρειας. Οι ξενοδοχειακές μονάδες που διαθέτει, είναι μικρές κυρίως οικογενειακές επιχειρήσεις των δυο ή τριών αστέρων. Ενώ σε σχέση με τη Λέσβο και τα άλλα νησιά, διαθέτει πολύ μικρό αριθμό μεγαλύτερων ξενοδοχείων, όπως των τεσσάρων αστέρων. Επίσης, η Σάμος διαθέτει συνολικά περίπου 40% ξενοδοχειακές μονάδες.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ Ξενοδοχειακό δυναμικό 2017

Περιφερειακή Ενότητα		5*	4*	3*	2*	1*	Σύνολο
Ικαρίας	Μονάδες	0	0	7	11	5	23
	Δωμάτια	0	0	172	293	95	560
	Κλίνες	0	0	337	543	178	1.058
Λέσβου	Μονάδες	2	12	44	45	9	112
	Δωμάτια	155	450	1.808	1.040	145	3.598
	Κλίνες	314	871	3.384	2.005	280	6.854
Λήμνου	Μονάδες	2	3	10	14	4	33
	Δωμάτια	306	95	248	274	71	994
	Κλίνες	631	191	501	513	144	1.980
Σάμου	Μονάδες	2	5	34	101	17	159
	Δωμάτια	402	332	1.538	2.473	225	4.970
	Κλίνες	845	609	2.910	4.644	433	9.441
Χίου	Μονάδες	2	14	33	9	6	64
	Δωμάτια	76	690	535	268	86	1.655
	Κλίνες	119	1.184	983	484	150	2.920
Σύνολο	Μονάδες	8	34	128	180	41	391
	Δωμάτια	939	1.567	4.301	4.348	622	11.777
	Κλίνες	1.909	2.855	8.115	8.189	1.185	22.253
Νομός Σάμου (Σάμος και Ικαρία)	Μονάδες	2	5	41	112	22	182
	Δωμάτια	402	332	1710	2766	320	5530
	Κλίνες	845	609	3247	5187	611	10499
% Σάμου(μόνο) επί του συνόλου	Μονάδες	25,0	14,7	26,6	56,1	41,5	40,7
	Δωμάτια	42,8	21,2	35,8	56,9	36,2	42,2
	Κλίνες	44,3	21,3	35,9	56,7	36,5	42,4

Εικόνα 3 Ξενοδοχειακό δυναμικό 2017

Όπως παρατηρήθηκε και στην (εικόνα 3), οι περισσότεροι επιχειρηματίες προτιμούν οι επιχειρήσεις τους (ξενοδοχειακές μονάδες), να είναι κυρίως μικρότερης κατηγορίας. Αυτό οφείλεται στο ότι οι επιχειρήσεις μεγαλύτερης κατηγορίας (τεσσάρων και πέντε αστέρων) παίρνουν δάνεια για να ενισχύσουν την επιχείρησή τους με αποτέλεσμα το μεγαλύτερο μέρος των εσόδων να πηγαίνει στη πληρωμή των τόκων. Γι αυτό λοιπόν τους συμφέρει να έχουν λιγότερες κλίνες και να έχουν κέρδος. Όπως φαίνεται και στην (εικόνα 4) το μεγαλύτερο κέρδος αποδίδουν οι κατηγορίες (των δυο και τριών αστέρων) .

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΣΤΙΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΩΝ

Κατηγορία Αστεριών	5	4	3	2
Κλινών	103.039	139.641	45.762	12.776
Κύκλος Εργασιών/Κλίνη	12.249	7.996	6.544	7.352
Κέρδη προ Φόρων/Κλίνη	-932	133	277	61
Πάγιο Ενεργητικό/Κλίνη	59.325	24.383	18.669	20.015
Απασχολούμενα Κεφάλαια/Κλίνη	59.371	24.756	19.683	21.195
Σύνολο Δανείων/Κλίνη	27.944	9.969	7.324	9.293
Κύκλος Εργασιών/Πάγιο Ενεργητικό	20,65	32,79	35,05	36,73

Εικόνα 4 Απόδοση κεφαλαίου ξενοδοχείων ανά κατηγορία

Ενοικιαζόμενα δωμάτια

Στη συνέχεια, παρουσιάζονται και τα ενοικιαζόμενα δωμάτια του έτους 2017 της Περιφέρειας Β. Αιγαίου. Όπως βλέπουμε στην (εικόνα 5), διαθέτει συνολικά 1.041 ξενοδοχειακές μονάδες. Πιο συγκεκριμένα, η Περιφέρεια διαθέτει 6.938 δωμάτια και 15.644 κλίνες. Όπως και στο παραπάνω πίνακα με το ξενοδοχειακό δυναμικό, έτσι και εδώ παρατηρούμε ότι, οι επιχειρηματίες προτιμούν η επιχείρησή τους να είναι κυρίως μικρότερης κατηγορίας των δύο αστερών. Επίσης, τα νησιά διαθέτουν μεγαλύτερο αριθμό ενοικιαζόμενων δωματίων, από ότι ξενοδοχείων.

Ενοικιαζόμενα δωμάτια 2017

Περιφερειακή Ενότητα		4K	3K	2K	1K	Σύνολο
Ικαρίας	Μονάδες	0	10	74	21	105
	Δωμάτια	0	51	524	145	720
	Κλίνες	0	123	1.089	288	1.500
Λέσβου	Μονάδες	4	56	251	119	430
	Δωμάτια	22	406	1.676	618	2.722
	Κλίνες	65	988	3.670	1.315	6.038
Λήμνου	Μονάδες	3	35	42	3	83
	Δωμάτια	8	264	276	20	568
	Κλίνες	28	660	624	49	1.361
Σάμου	Μονάδες	3	29	278	11	321
	Δωμάτια	27	293	1.877	75	2.272
	Κλίνες	70	679	4.260	163	5.172
Χίου	Μονάδες	2	33	64	3	102
	Δωμάτια	13	212	403	28	656
	Κλίνες	36	530	952	55	1.573
Σύνολο	Μονάδες	12	163	709	157	1.041
	Δωμάτια	70	1.226	4.756	886	6.938
	Κλίνες	199	2.980	10.595	1.870	15.644
Νομός Σάμου (Σάμος και Ικαρία)	Μονάδες	3	39	352	32	426
	Δωμάτια	27	344	2401	220	2992
	Κλίνες	70	802	5349	451	6672
% Σάμου(μόνο) επί του συνόλου	Μονάδες	25,0	17,8	39,2	7,0	30,8
	Δωμάτια	38,6	23,9	39,5	8,5	32,7
	Κλίνες	35,2	22,8	40,2	8,7	33,1

Εικόνα 5 Ενοικιαζόμενα δωμάτια 2017

Στοιχεία αφίξεων και διανυκτερεύσεων σε καταλύματα 2010-2017

Σύμφωνα με τα στοιχεία του παρακάτω πίνακα (εικόνα 6), οι αφίξεις στην Περιφέρεια το 2010 έφτασαν στις 290.514 και μέχρι και το έτος 2015 παρουσίασαν μια κλιμακωτή αύξηση. Το 2016 όμως, λόγω της έντονης επίδρασης του μεταναστευτικού, έγινε μείωση των αφίξεων που έφτασαν στις 286.460. Παρόλα αυτά, τον επόμενο μήνα έγινε ανάκαμψη, με ποσοστό αφίξεων 343.099. Όπως στις αφίξεις έτσι και στις διανυκτερεύσεις, την περίοδο της αρχής της έξαρσης του προσφυγικού, παρουσιάζεται μείωση, ενώ επίσης υπάρχει και μια αυξομείωση των τιμών από το 2010 μέχρι το 2017. Επιπρόσθετα στον πίνακα 6 παρουσιάζονται οι αφίξεις και οι διανυκτερεύσεις του νομού Σάμου (Σάμου και Ικαρίας μαζί) σε σύγκριση με τα ποσοστά ξεχωριστά του νησιού. Το νησί από μόνο του έχει μεγάλα ποσοστά σε αφίξεις και διανυκτερεύσεις, ενώ σαν νομός συμβάλει λίγο περισσότερο. Ακόμη, όσον αφορά τις διανυκτερεύσεις, παρατηρούμε ότι μέχρι το 2013 οι επισκέπτες διανυκτέρευαν περισσότερες μέρες στα καταλύματα. Από το 2014 έως το 2016 τα ποσοστά διαφοροποιούνται, καθώς παρουσιάζεται μια συνεχή πτώση, ενώ από το

επόμενο έτος οι διανυκτερεύσεις έφτασαν σε ποσοστό 51,2 μικρότερο από τη χρονιά πριν το 2013, όμως σταθερή ανοδική πορεία. Συμπεραίνοντας λοιπόν καταλαβαίνουμε ότι υπάρχει πρόβλημα σχετικά με τις αφίξεις και τις διανυκτερεύσεις των τουριστών όχι μόνο στο νησί της Σάμου αλλά γενικά σε όλη τη Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ: στοιχεία αφίξεων, διανυκτερεύσεων και πληρότητας σε ξενοδοχειακά καταλύματα, 2010-2017										
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Σάμου	Αφίξεις αλλοδαπών στην Σάμο	77.219	84.788	79.900	94.163	99.609	104.817	89.177	111.122	
	Αφίξεις αλλοδαπών στην Ικαρία	1.366	1.745	1.127	1.590	2.418	3.447	2.050	2.376	
	ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΣΑΜΟΥ	78.585	86.533	81.027	95.753	102.027	108.264	91.227	113.498	
	Αφίξεις ημεδαπών στην Σάμο	33.074	26.613	19.661	19.582	18.997	19.713	20.196	22.687	
	Αφίξεις ημεδαπών στην Ικαρία	8.055	7.626	4.996	5.737	8.433	6.463	6.732	7.670	
	ΑΦΙΞΕΙΣ ΗΜΕΔΑΠΩΝ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΣΑΜΟΥ	41.129	34.239	24.657	25.319	27.430	26.176	26.928	30.357	
	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών στην Σάμο	578.812	629.380	588.758	691.173	718.912	709.162	590.020	741.378	
	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών στην Ικαρία	8.023	11.375	6.787	9.606	10.812	17.198	9.835	11.781	
	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΣΑΜΟΥ	586.835	640.755	595.545	700.779	729.724	726.360	599.855	753.159	
	Διανυκτερεύσεις ημεδαπών στην Σάμο	125.976	95.942	68.189	82.470	90.554	88.238	101.513	108.417	
	Διανυκτερεύσεις ημεδαπών στην Ικαρία	38.120	35.785	22.323	29.387	32.767	28.217	29.275	34.847	
	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΗΜΕΔΑΠΩΝ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΣΑΜΟΥ	164.096	131.727	90.512	111.857	123.321	116.455	130.788	143.264	
	ΣΥΝΟΛΟ ΑΦΙΞΕΩΝ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΣΑΜΟΥ	119.714	120.772	105.684	121.072	129.457	134.440	118.155	143.855	
	ΣΥΝΟΛΟ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΣΑΜΟΥ	750.931	772.482	686.057	812.636	853.045	842.815	730.643	896.423	
	Πληρότητα Σάμου	46,80%	45,90%	37,80%	39,00%	40,60%	44,30%	38,80%	45,40%	
	Πληρότητα Ικαρίας	27,70%	28,50%	17,10%	22,00%	22,60%	23,40%	20,10%	23,50%	
	Σύνολο	Αφίξεις αλλοδαπών	139.609	160.955	151.075	191.247	215.351	251.213	187.936	228.977
		Αφίξεις ημεδαπών	150.905	139.032	108.844	108.885	108.181	102.151	98.524	114.122
		ΣΥΝΟΛΟ ΑΦΙΞΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ Β.Α.	290.514	299.987	259.919	300.132	323.532	353.364	286.460	343.099
Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών		995.123	1.088.435	951.145	1.147.375	1.292.826	1.421.364	1.183.055	1.354.165	
Διανυκτερεύσεις ημεδαπών		504.605	442.624	320.287	345.148	360.229	343.160	347.730	396.506	
ΣΥΝΟΛΟ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ Β.Α.		1.499.728	1.531.059	1.271.432	1.492.523	1.653.055	1.764.524	1.530.785	1.750.671	
Πληρότητα		38,70%	37,80%	29,90%	32,90%	35,90%	38,90%	33,40%	36,80%	
% νομού Σάμου στην περιφέρεια Β.Α.		ΑΦΙΞΕΩΝ	41,2	40,3	40,7	40,3	40,0	38,0	41,2	41,9
		ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ	50,1	50,5	54,0	54,4	51,6	47,8	47,7	51,2
% Σάμου (μόνο) στην περιφέρεια Β.Α.		ΑΦΙΞΕΩΝ	38,0	37,1	38,3	37,9	36,7	35,2	38,2	39,0
	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ	47,0	47,4	51,7	51,8	49,0	45,2	45,2	48,5	

Εικόνα 6 Στοιχεία αφίξεων και διανυκτερεύσεων 2010-2017

Εισερχόμενος τουρισμός 2016-2017

ΕΙΣΕΡΧΟΜΕΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΤΟ 2017

Περιφέρειες	Χώρες Προέλευσης	Επισκέψεις	Εισπράξεις	Διανυκτερεύσεις	% επισκεπτών	% εισπράξεων
Βόρειο Αιγαίο	Τουρκία	139,2	35,8	456,6	38,2	21,5
	Ην. Βασίλειο	66,6	42,6	789,3	18,3	25,5
	ΗΠΑ	33	27,9	643,9	9,1	16,7
	Γερμανία	16,2	9,4	161,4	4,4	5,6
	Λουπές	109,4	51,2	1.166,10	30,0	30,7
	Σύνολο	364,3	166,8	3.217,20		

ΕΙΣΕΡΧΟΜΕΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΤΟ 2016

Περιφέρειες	Χώρες Προέλευσης	Επισκέψεις	Εισπράξεις	Διανυκτερεύσεις	% επισκεπτών	% εισπράξεων
Βόρειο Αιγαίο	Τουρκία	143,4	32,3	550,8	43,7	24,7
	Ην. Βασίλειο	43,9	23,4	392,2	13,4	17,9
	ΗΠΑ	23,4	17,3	278,2	7,1	13,2
	Γερμανία	17,7	10,1	201,3	5,4	7,7
	Λουπές	99,7	47,7	1.035,60	30,4	36,5
	Σύνολο	328,1	130,8	2.458,20		

Εικόνα 7 Εισερχόμενος τουρισμός Περιφέρειας 2016-2017

Πολλοί είναι αυτοί, που επισκέπτονται τα Ελληνικά νησιά τους καλοκαιρινούς μήνες, για να περάσουν τις διακοπές τους. Αυτοί μπορεί να είναι, είτε κάτοικοι της Ελλάδος από άλλα μέρη (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, κλπ), είτε κάτοικοι άλλων χωρών του εξωτερικού. Όσον αφορά τον εισερχόμενο τουρισμό στα νησιά του Β. Αιγαίου, σύμφωνα με τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα (εικόνα 6), παρατηρούμε εντυπωσιακή προσέλευση τουριστών από την Τουρκία, παρόλο τη κρίση του προσφυγικού που επηρέασε πιο έντονα άλλες χώρες, όπως τη Γερμανία. Επίσης, εντυπωσιακό είναι το γεγονός ότι, παρόλο το μεγάλο αριθμό Τούρκων τουριστών δαπανούν λιγότερα. Αυτό αποδίδεται στο υποτιμημένο νόμισμα τους (λίρα) έναντι του ευρώ. Με ποσοστό αφίξεων 43,7% το έτος 2016 οι εισπράξεις έφεραν ποσοστό μόλις 24,7 %. Ενώ το έτος 2017 παρόλο τη μείωση προσέλευσης το ποσοστό των αφίξεων είναι πολύ μεγαλύτερο από τα χρήματα που ξόδεψαν. Επιπλέον μειωμένες παραμένουν οι αφήξεις των επισκεπτών από τη Γερμανία καθώς και όσα δαπανούν.

1.4 ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ

Η Σάμος βρίσκεται στο ανατολικό τμήμα του Αιγαίου, απέναντι από τις μικρασιατικές ακτές, το οποίο κάποτε αποτελούσε κομμάτι της αλλά εξαιτίας μιας σειράς γεωλογικών μεταβολών διαχωρίστηκε. Έχει έκταση περίπου 475 τ.χλμ., (8^ο μεγαλύτερο νησί στο Αιγαίο), και χαρακτηρίζεται ως ορεινό νησί. Έχει επίσης μήκος ακτών 159 km. Το μεγαλύτερο μήκος του νησιού είναι 56km και το μέγιστο πλάτος 20km. Τα ψηλότερα βουνά είναι ο Κέρκης (1433m) το οποίο είναι το δεύτερο ψηλότερο βουνό του Αιγαίου και το όρος Άμπελος με ύψος 1150 m. Επιπλέον το κλίμα της το χειμώνα είναι ήπιο και υγρό ενώ το καλοκαίρι είναι ξηρό. Το νησί είναι κατάφυτο από πεύκα που καταλήγουν σε μαγευτικές παραλίες, προσδίδοντας τους ένα ιδιαίτερο χρώμα. Επίσης το έδαφος της είναι ιδιαίτερα εύφορο το οποίο ευνοεί την καλλιέργεια, όπως για παράδειγμα των αμπελιών και της ελιάς.

Όπως έχει προαναφερθεί η θέση του νησιού, η εύφορη γη του και η εργατικότητα των κατοίκων δημιούργησαν από την αρχαιότητα μια οικονομική και πολιτική ακμή. Από τα αρχαία κιόλας χρόνια, το σαμιώτικο κρασί ήταν φημισμένο για την εξαιρετική γεύση του και αποτελεί το κυριότερο προϊόν του νησιού, το οποίο ξεχωρίζει για την ιδιαίτερα γλυκιά του γεύση. Το Μοσχάτο κρασί της Σάμου έχει βραβευτεί και διακριθεί διεθνώς, είναι παγκοσμίως γνωστό και ιδιαίτερα στη γαλλική αγορά. Το νησί φημιζόταν επίσης και για την ναυπηγική βιομηχανία αλιευτικών σκαφών (καΐκια και τρεχαντήρια). Ακόμη στο νησί ανθούν πολλοί οικονομικοί και παραγωγικοί κλάδοι όπως η οινοποιία και η ελαιουργία.

Η Σάμος είναι ένα από τα πιο όμορφα νησιά της Ελλάδας στο ανατολικό Αιγαίο, ένα καταπράσινο νησί με δάση και με πολλά μέρη που αξίζει κανείς να επισκεφθεί. Οι κάτοικοι του νησιού σήμερα ζουν κυρίως από τον τουρισμό και τη γεωργία. Η πρωτεύουσα της Σάμου είναι το Βαθύ και όλος ο πληθυσμός της σύμφωνα με την απογραφή του 2011 ανέρχεται στους 32.977 κατοίκους. Το μεγαλύτερο τμήμα του νησιού είναι κατάφυτο από πεύκα, βαλανιδιές, καστανιές και έλατα. Κατά τις δεκαετίες του 1980 και του 1990 εκδηλώθηκαν όμως αρκετές καταστροφικές πυρκαγιές που αποτέφρωσαν χιλιάδες στρέμματα δασικών εκτάσεων. Επίσης αποτελείται από τέσσερις δημοτικές ενότητες, Βαθέος, Καρλοβασίου, Πυθαγορείου και Μαραθοκάμπου και έχει 33 συνολικά χωριά. Η περιοχή του Βαθέος αποτελεί πρωτεύουσα του νησιού, έχει έκταση 125,15 km² και πληθυσμό 12,517 κατοίκους. Η ονομασία Βαθύ δόθηκε

λόγο της θέσης της στο βάθος ενός κόλπου καθώς η πόλη της Σάμου είναι κτισμένη αμφιθεατρικά γύρω από τον κόλπο. Το Καρλόβασι είναι χτισμένο στις παρυφές καταπράσινων βουνοπλαγιών, έχει έκταση 100,33 km² και με πληθυσμό 9,855 κατοίκους. Εκεί έχει την έδρα της η Σχολή Θετικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Το Πυθαγόρειο ήταν ένα φτωχό ψαροχώρι το οποίο ονομαζόταν μέχρι το 1955 Τηγάνι και αργότερα μετονομάστηκε σε Πυθαγόρειο προς τιμήν του φιλόσοφου Πυθαγόρα και αποτελεί το πιο τουριστικό χωριό του νησιού σήμερα. Η έκταση του ανέρχεται στα 164,66km² και με πληθυσμό 7,996 κατοίκους. Τέλος η περιοχή του Μαραθοκάμπου είναι κτισμένη στους πρόποδες του Κέρκη (το ψηλότερο βουνό της Σάμου), με έκταση 87,25 km² και με πληθυσμό 2,605 κατοίκους.

Ο επισκέπτης που έρχεται στη Σάμο έχει τη δυνατότητα να απολαύσει τις φυσικές ομορφιές του νησιού αλλά και να γνωρίσει ένα τόπο με πλούσια ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά. Αρχικά, ξεκινώντας από το Βαθύ, την πρωτεύουσα, μπορεί να επισκεφτεί το αρχαιολογικό μουσείο στο οποίο βρίσκονται αγάλματα από το Ιερό της Ήρας, συλλογή ξύλινων αντικειμένων από τον 7ο αιώνα π.Χ. και το άγαλμα του Κούρου που έχει 5 μέτρα ύψος. Επίσης υπάρχει το Εκκλησιαστικό Μουσείο και το Μουσείο Σαμιακού Οίνου. Επιπλέον ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο παλιός οικισμός του Άνω Βαθέος που βρίσκεται λίγο ψηλότερα, όπου εκεί θα συναντήσει κανείς σπίτια με μικρασιατικές, μακεδονίτικες και νησιωτικές επιρροές. Κατασκευασμένα από τσατμά (αρχιτεκτονική με ξύλινο σκελετό) και ξύλινες κεραμοσκεπές (λεγόμενες τραβάκες), με εντυπωσιακά πορτοπαράθυρα και σαχνισιά τα οποία και τραβούν τα βλέμματα πολλών τουριστών. Άλλα μέρη που μπορεί να επισκεφτεί κανείς είναι στο Πυθαγόρειο όπου υπάρχει το βυζαντινό κάστρο, το αρχηγείο του Λυκούργου Λογοθέτη στην Επανάσταση, μαζί με τον πανέμορφο ναό της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος, το αναστηλωμένο αρχαίο θέατρο, το Ευπαλίνειο Όρυγμα, (ένα από τα κορυφαία επιτεύγματα μηχανικής του αρχαίου κόσμου), τα ιστορικά μοναστήρια της Μεγάλης Παναγιάς και του Τιμίου Σταυρού και το ναό της Ήρας, τον οποίο η «UNESCO» συμπεριέλαβε στα μνημεία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς. Στη συνέχεια στη περιοχή του Καρλοβάσου βρίσκεται το μουσείο Βυρσοδεψίας, ο βυζαντινός ναός της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος καθώς και το ποτάμι με τους καταρράκτες. Ακόμη στους Μυτιληνιούς ο επισκέπτης μπορεί να δει τα σπήλαια και τα αρχαία ορυχεία, και να επισκεφτεί το μουσείο του Ιδρύματος Ζημάλη όπου βρίσκονται τα απολιθωμένα οστά ζώων 8-10 εκατομμυρίων ετών που βρέθηκαν στο νησί, μαζί με εκείνα του περίφημου Σαμοθηρίου και να απολαύσει το «Καπλάκι της Βιτρίνας». Τέλος, αξίζει να επισκεφτεί κανείς τους Κουμαραδαίους, όπου υπάρχει η ερειπωμένη εκκλησία με τις 12 καμάρες. Εκεί επίσης

βρίσκονται εργαστήρια κεραμοποιίας όπου κατασκευάζεται η «Δίκαιη Κούπα» του Πυθαγόρα, το μασκαρά μπαρντακ και το σφυριχτράκι (παιχνίδια εκείνης της εποχής).

Εικόνα 8 Δίκαιη Κούπα

Εικόνα 9 Μασκαρά Μπαρντάκ

Εικόνα 10 Σφυριχτράκι

Παραδοσιακά επαγγέλματα

Τα παλαιότερα χρόνια, πριν οι κάτοικοι ασχοληθούν με τον τουρισμό, ήταν απλοί αγρότες, αφοσιωμένοι στην καλλιέργεια της γης τους. Σε αυτό στηρίχτηκε τότε κυρίως η ανάπτυξη του νησιού και ιδιαίτερα με την ελαιοκαλλιέργεια, την αμπελοκαλλιέργεια και την καπνοκαλλιέργεια. Επιπλέον οι κάτοικοι είχαν ασχοληθεί και με την αλιεία, την βυρσοδεψία, την ναυπηγική, την αγγειοπλαστική, επαγγέλματα εκείνης της εποχής. Παρακάτω θα αναφερθούν λίγα λόγια για τα επαγγέλματα αυτά ξεχωριστά.

- **Αμπελοκαλλιέργεια** : γνωστή από την αρχαιότητα η οποία συνεχίζεται μέχρι και σήμερα. Αρκετοί είναι οι κάτοικοι της Σάμου που συνεχίζουν με την καλλιέργεια των αμπελιών, είτε για αποκλειστικά δικός του προσωπικό όφελος, είτε συνεργάζονται με την Ε.Ο.Σ Σάμου (Ενωση Οινοποιητικών Συνεταιρισμών) και συμβάλουν στην παραγωγή του σαμιώτικου κρασιού. Η μέση ετήσια παραγωγή είναι κατά μέσο όρο 5,5 εκατομμύρια λίτρα και οι εξαγωγές ανέρχονται στο 70% της παραγωγής. Η παραγωγή του μοσχάτου σαμιώτικου κρασιού είναι παγκοσμίως γνωστή και έχει λάβει πολλά βραβεία από το 1937 και διακρίσεις σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

- **Καπνοκαλλιέργεια** : η οικονομική ζωή του νησιού συνδέθηκε άρρηκτα με τη παραγωγή του καπνού, το οποίο ευνόησε πάρα πολύ την ανάπτυξη του εμπορίου. Απασχόλησε μεγάλο μέρος του πληθυσμό και επέφερε μεγάλα κέρδη. Η καλλιέργεια του καπνού αναπτύχθηκε στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και στις αρχές του 20^{ου}.
- **Βυρσοδεψία** : όπως οι καπνοκαλλιέργειες έτσι και τα βυρσοδεψεία ευνόησαν πάρα πολύ το νησί σε κέρδη και απασχόληση των κατοίκων. Η ακμή των βυρσοδεψείων της τοποθετείται μεταξύ του 1880, έως το 1930 περίπου και απασχολούσε 300 εργαζομένους που κάλυπταν το 25% της εγχώριας παραγωγής. Στις μέρες μας ένα από τα Βυρσοδεψεία που βρισκόταν στο Καρλόβασι Σάμου, λειτουργεί ως μουσείο.

Εικόνα 11 Μουσείο βυρσοδεψίας στο Καρλόβασι

- **Ναυπηγική** : η ναυπηγική τέχνη, ήταν ένα επάγγελμα που άκμασε στη Σάμο από τα αρχαία χρόνια μέχρι την εποχή μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο. Τα πεύκο της Σάμου ήταν περιζήτητο σε όλα σχεδόν τα ναυπηγεία της Ελλάδας για το ανθεκτικό του ξύλο, ποτισμένο με ρετσίνι. Στις μέρες μας η ναυπηγική σιγά σιγά εξαφανίζεται καθώς είναι ελάχιστοι αυτοί που ασχολούνται.
- **Αγγειοπλαστική**: μια τέχνη από την αρχαιότητα, η οποία συνεχίστηκε μέχρι και σήμερα. Τα εργαστήρια αγγειοπλαστικής σήμερα διατηρούνται μέχρι και σήμερα βρίσκονται στους Μαυρατζαίους, στους Κουμαραδαίους, στους Μύλους και στο Καρλόβασι.

Τοπικά προϊόντα

- **Κρασί :** Το Μοσχάτο κρασί παράγεται από το σταφύλι «Μικρόρωγο Μοσχάτο Σάμου» το οποίο καλλιεργείται σε αναβαθμίδες, μέχρι σε ύψος 900 μέτρων. Τα κρασιά που παράγονται είναι γλυκά, ημίξηρα και ξηρά (Samos Vin Doux, Selana, Ψηλές Κορφές κ.α.). Επίσης το κρασί της Σάμου εξάγεται σε πολλές χώρες του εξωτερικού όπως η Γαλλία , η Ελβετία, η Ολλανδία κ.α.
- **Ούζο:** Γνωστό σε πολλές χώρες του εξωτερικού το ούζο της Σάμου διεξάγεται σε μεγάλες ποσότητες τόσο στο εξωτερικό όσο και στην υπόλοιπη Ελλάδα. Τα πιο φημισμένα είναι το ούζο «Γιοκαρίνη», και το ούζο «Frantzeskos».
- **Ελαιόλαδο:** Άλλο ένα τοπικό προϊόν είναι το ελαιόλαδο «Ελία» και «agasto»
- **Μέλι:** Η Σάμος παράγει και δικός της μέλι «ΗΡΑ» το οποίο εκτός της τοπικής πώλησης διεξάγεται και στην υπόλοιπη Ελλάδα.
- **Σούμα:** άχρωμο οινοπνευματώδες ποτό που παράγεται από την απόσταξη στεμφύλων σταφυλής. Εξάγεται σε μικρές ποσότητες στην τοπική αγορά αλλά και στην υπόλοιπη Ελλάδα όπως το μέλι και η σούμα.
- **Βότανα & αιθέρια έλαια:** καλλιεργούνται στο νησί και χρησιμοποιούνται για τις ευεργετικές τους ιδιότητες αλλά και στη μαγειρική (π.χ. τσάι του βουνού, βασιλικός, θυμάρι κ.α).
- **Ορχιδέα:** καλλιεργείται από το 1980 σε διάφορες ποικιλίες, με εξαγωγές σε όλον τον κόσμο.
- **Άλλα τοπικά προϊόντα:** το πράσινο σαπούνι, ο τραχανάς, τα γλυκά του κουταλιού και οι μαρμελάδες, τα υφαντά στον αργαλειό, κ.α.

Ήθη και έθιμα

Οι παραδόσεις αποτελούν κομμάτι της κοινωνικής ζωής ενός τόπου, περνούν από γενιά σε γενιά και παραμένουν ζωντανές στο πέρασμα του χρόνου. Κάποιες από τις παραδόσεις της Σάμου που αναβιώνουν μέχρι και σήμερα είναι οι εξής :

- Το « **Κεσκέκι** » : Είναι η «γιορτή», ένα ξεχωριστό έθιμο, το οποίο μαγειρεύεται κατά τη διάρκεια της νύχτας, σε μεγάλο καζάνι, την παραμονή θρησκευτικών εορτών.
- Ο **Καδής** : Το έθιμο αυτό έχει τις ρίζες του στην εποχή της Τουρκοκρατίας. Γίνεται κατά την περίοδο των αποκριών σε πολλά χωριά της Σάμου, όπου σατιρίζουν τους τούρκους δικαστές που απαιτούσαν από τους Σαμιώτες δυσβάσταχτους φόρους.

Εικόνα 12 Ο Καδής απόκριες στα Κουμέικα Σάμου

- Ο **Κλήδονας** : Το έθιμο του Αϊ Γιάννη του Κλήδονα, όπου στις 23 Ιουνίου κάθε χρόνο, στα περισσότερα χωριά της Σάμου ανάβουν μεγάλες φωτιές (εκεί καίγονται μαγιάτικα στεφάνια και κλαδιά) και οι νέοι πηδούν πάνω από τις φλόγες.
- Το έθιμο των «**Οβίδων ή Τουφεκιών**»: Στο Μαραθόκαμπο το Πάσχα διατηρείται το έθιμο των «Οβίδων ή Τουφεκιών», όπου οι ενορίες του χωριού ανταγωνίζονται για το ποιά θα παρουσιάσει το εντυπωσιακότερο θέαμα.
- Το **ρόδι και το σιδερένιο κλειδί** : Είναι το έθιμο της Πρωτοχρονιάς, κατά το οποίο οι κάτοικοι βάζουν δίπλα στην πόρτα ένα ρόδι, ένα ποτήρι νερό και ένα σιδερένιο αντικείμενο, συνήθως κλειδί. Μόλις γυρίσουν από την εκκλησία σπάνε το ρόδι, λέγοντας: «όπως είναι γεμάτο το ρόδι, να γεμίσει αγαθά το σπίτι και όπως σκορπίζει το ρόδι να σκορπίσουν οι εχθροί», ραντίζουν την είσοδο του σπιτιού με νερό, ευχόμενοι «όπως τρέχει το νερό, να τρέχει το καλό στο σπίτι» και τέλος, πατάνε πάνω στο σιδερένιο αντικείμενο και εύχονται «σίδηρο πατώ και σιδερένιοι να μαστε». Επίσης τα Χριστούγεννα συνηθίζεται οι παππούδες να δίνουν τη λεγόμενη «Μπουπιστρίνα» ή «μπουλστρίνα», δηλαδή χρήματα.

1.5 ΤΟ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ- ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Τα τελευταία χρόνια με την έξαρση του προσφυγικού-μεταναστευτικού έχει διαταραχθεί μεταξύ άλλων και η ήπια τουριστική ανάπτυξη των νησιών Βορείου Αιγαίου, λόγω του μεγάλου πλήθους των προσφύγων που φιλοξενούν. Η Σάμος βρίσκεται πάρα πολύ κοντά στη Τουρκία και αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την άφιξη μεγάλου αριθμού προσφύγων. Συγκεκριμένα, από την έναρξη του 2015 μέχρι και το τέλος του Φεβρουαρίου του 2016, κατέφθασαν 113.446 άνθρωποι. Λόγω του εμφυλίου πολέμου στη Συρία και τις γειτονικές περιοχές, έχουν ξεριζωθεί ολόκληρες οικογένειες και εκατοντάδες ζωές έχουν χαθεί. Χιλιάδες άνθρωποι από τη Συρία, το Ιράκ και το Αφγανιστάν ζητούν άσυλο, αναζητώντας μια ζωή μακριά από τον πόλεμο και όσα πέρασαν. Από όλα, όμως τα έθνη υποδοχής, η Ελλάδα είναι εκείνη που αναμφισβήτητα έχει πληγεί σε μεγαλύτερο βαθμό και ιδιαίτερα τα νησιά της που βρίσκονται κοντά στα παράλια της Τουρκίας. Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UNHCR), στην Ευρώπη έφτασαν 1.000.573 πρόσφυγες και μετανάστες από τη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική κατά τη διάρκεια του 2015. Από αυτούς, οι 850.000 βρέθηκαν στα ελληνικά νησιά. Το προσφυγικό ζήτημα, με εκατομμύρια ανθρώπους να στρέφονται προς την Ευρώπη για να ξεφύγουν κυρίως από πολεμικές συρράξεις και να αναζητήσουν μια καλύτερη ζωή, υπήρξε το φαινόμενο που χαρακτήρισε το έτος 2015. Όμως αυτή η κατάσταση, κλιμακώθηκε περισσότερο κατά την περίοδο του καλοκαιριού το 2016.

Αρχικά, για να μπορέσει κανείς να καταλάβει το προσφυγικό-μεταναστευτικό, θα πρέπει να γνωρίζει τη σημασία του όρου πρόσφυγα και μετανάστη.

Πρόσφυγας θεωρείται κάθε άνθρωπος που αναγκάζεται να εγκαταλείψει την πατρίδα του, εξαιτίας ενός πολέμου ή διώξεων (θρησκευτικών πολιτικών, φυλετικών κλπ). Για τους λόγους αυτούς δεν μπορεί να επιστρέψει πίσω στη πατρίδα του, ωστόσο δικαιούται άσυλο και προστασία στη χώρα που θα καταφύγει.

Από την άλλη πλευρά, μετανάστης είναι αυτός που εγκαταλείπει τη χώρα του οικειοθελώς, για να εγκατασταθεί προσωρινά ή μόνιμα σε μία άλλη χώρα, προσπαθώντας να βρει εργασία και καλύτερες συνθήκες διαβίωσης. Η διαφορά με τους πρόσφυγες είναι ότι οι μετανάστες μπορούν να επιστρέψουν πίσω στη χώρα τους, ενώ οι πρόσφυγες όχι.

Το προσφυγικό-μεταναστευτικό, είναι δυο έννοιες αλληλένδετες μεταξύ τους. Στόχος και των δύο (πρόσφυγα και μετανάστη), είναι η «ελευθερία», την οποία ο καθένας την ερμηνεύει διαφορετικά. Για τους πρόσφυγες, η ελευθερία ορίζεται ως η απελευθέρωση από τις σκληρές καταστάσεις του πολέμου, ενώ για τους μετανάστες ως η αναζήτηση μιας καλύτερης ζωής.

Υπάρχουν όμως και κάποιες μορφές, στις οποίες διακρίνεται η μετανάστευση, καθώς και λόγοι που ωθούν κάποιον να αφήσει την πατρίδα του και να πάει σε μία άλλη, τα οποία θα αναφερθούν παρακάτω.

Είδη μετανάστευσης

- **Νόμιμη μετανάστευση:** Η νόμιμη μετανάστευση αφορά όσους έχουν άδεια παραμονής και εργασίας, δηλαδή στην περίπτωση που ικανοποιεί τους ισχύοντες νομικούς ή άλλους κανόνες της χώρας προέλευσης και της χώρας υποδοχής.
- **Παράνομη μετανάστευση:** Παράνομη θεωρείται η μετανάστευση, όταν τα άτομα αυτά εισέρχονται παράνομα σε μια χώρα και δεν διαθέτουν τα απαραίτητα νομικά έγγραφα. Αυτό παρατηρείται τόσο στη θάλασσα όσο και στη στεριά, όπου οι άνθρωποι αυτοί περνούν τα σύνορα χωρίς τα κατάλληλα έγγραφα. Υπάρχει και άλλη μια περίπτωση παράνομης μετανάστευσης όπου τα άτομα αυτά πηγαίνουν σε μια χώρα διακοπές και στη συνέχεια παραμένουν παράνομα εκεί, καθώς αυτός ήταν ο αρχικός τους σκοπός.
- **Εσωτερική – Εξωτερική:** Εσωτερική είναι η μετανάστευση που γίνεται στα όρια ενός κράτους. Όπως για παράδειγμα στην περίπτωση που οι άνθρωποι αφήνουν την επαρχία και στρέφονται προς τη πόλη. Ενώ εξωτερική είναι η μετανάστευση που γίνεται πέρα από τα όρια ενός κράτους. Οι λόγοι μπορεί να είναι είτε οικονομικοί, είτε κάποια άλλη αιτία που τους αναγκάζει να εγκαταλείψουν τη χώρα τους (π.χ πόλεμος).
- **Εκούσια – Αναγκαστική:** Εκούσια χαρακτηρίζεται η μετανάστευση όπου το άτομο εγκαταλείπει τη χώρα του με τη θέληση του, για να εγκατασταθεί προσωρινά ή μόνιμα σε μια άλλη χώρα, με στόχο την αναζήτηση εργασίας. Ενώ στην περίπτωση της αναγκαστικής μετανάστευσης, λόγω των συνθηκών που επικρατούν(π.χ. πόλεμος) το άτομο αναγκάζεται να εγκαταλείψει τη χώρα του.

- **Προσωρινή - Μόνιμη**: Προσωρινή είναι η μετανάστευση που αποβλέπει σε εγκατάσταση σε άλλο τόπο για διάστημα μεγαλύτερο από ένα χρόνο. Από την άλλη, μόνιμη μετανάστευση χαρακτηρίζεται η μετακίνηση που αποβλέπει σε οριστική εγκατάσταση σε έναν άλλο τόπο.

Αίτια μετανάστευσης

- **Φυσικά** : Όσον αφορά τα φυσικά αίτια που οδηγούν κάποιους ανθρώπους να φύγουν από τον τόπο τους, αυτά μπορεί να είναι το κλίμα που επικρατεί σε εκείνη τη περιοχή ή οι φυσικές καταστροφές οι οποίες δυσκολεύουν την επιβίωση τους (π.χ πλημμύρες).
- **Κοινωνικά** : Τα κοινωνικά αίτια έχουν να κάνουν κυρίως με Θρησκευτικούς Διωγμούς , Πολιτικούς Διωγμούς ή ακόμα και πολέμους. Αυτού του είδους οι καταστάσεις, αναγκάζουν τα άτομα να εγκαταλείψουν τη περιοχή που διαδραματίζονται αυτά τα γεγονότα , να αναζητήσουν μια καλύτερη ζωή και να νιώσουν και πάλι ασφάλεια γι αυτούς και την οικογένεια τους.
- **Οικονομικά** : Στις μέρες μας οι οικονομικοί λόγοι είναι οι πιο συνήθεις αιτίες μετανάστευσης πολλών ανθρώπων. Ιδιαίτερα αυτό το φαινόμενο είναι εμφανές καθώς συμβάλει και η οικονομική κρίση. Τα χαμηλά εισοδήματα, η αύξηση της ανεργίας, οδηγούν πολλούς ανθρώπους να στραφούν σε άλλες χώρες όπου οι συνθήκες απασχόλησης στην χώρα υποδοχής είναι πιο ευνοϊκές.

Φυσικά όλα αυτά δημιουργούν αρκετά προβλήματα, αλλά και κάποιες θετικές θα έλεγε κανείς επιδράσεις. Οι επιπτώσεις της μετανάστευσης, έχουν τόσο οικονομικές όσο και κοινωνικές συνέπειες στις χώρες υποδοχής. Όπως και στην Ελλάδα, έτσι και στις υπόλοιπες χώρες η παρουσία μεταναστών επιφέρει πολλά προβλήματα. Αρχικά αναπτύσσεται το αίσθημα της ξеноφοβίας και του ρατσισμού, κάτι που δημιουργεί μεγάλες κοινωνικές αναταραχές. Επιπλέον αλλοιώνεται η εθνική ταυτότητα της χώρας. Οι νοοτροπίες και η κοινωνική δομή διαταράσσονται, καθώς τα άτομα που μετακινούνται φέρουν μαζί τους τα ήθη, τα έθιμα και τις απόψεις τους, για διάφορα κοινωνικά θέματα (π.χ θρησκεία, παιδιά και άλλες αξίες). Επίσης

άλλο ένα πρόβλημα που δημιουργείται είναι αυτό της ανεργίας. Συνήθως αυτά τα άτομα (μετανάστες) αναλαμβάνουν δουλειές με πολύ λιγότερα χρήματα και σε αυτή τη περίπτωση ο εργοδότης θα προτιμήσει ένα φτηνό εργατικό προσωπικό που δεν θα απαιτεί πολλά, παρά κάποιον κάτοικο της χώρας που ζητά περισσότερα δικαιώματα.

Από την άλλη μεριά όμως έχει και ορισμένες θετικές επιδράσεις. Στις χώρες που μεταναστεύουν τα άτομα βοηθούν εν μέρει στην αντιμετώπιση του δημογραφικού προβλήματος, καθώς ο μεγαλύτερος αριθμός αυτών αποτελείται από νέα άτομα που ψάχνουν νέες ευκαιρίες για μια καλύτερη ζωή. Επιπλέον βοηθούν στην ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας, διότι δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας στις οποίες συνήθως οι κάτοικοι δεν επιλέγουν τόσο συχνά να ασχοληθούν.

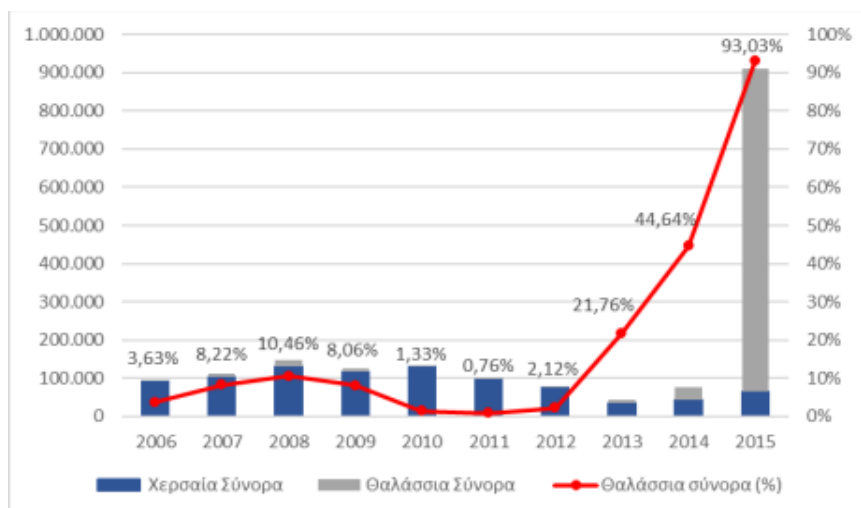
Τα τελευταία χρόνια λόγω της κατάστασης στη γειτονική Τουρκία, τα νησιά του Αιγαίου έχουν δεχτεί μεγάλες ροές προσφυγικού – μεταναστευτικού πληθυσμού. Το γεγονός αυτό είχε μεγάλο αντίκτυπο στον τουρισμό, που αποτελεί βασικό πυλώνα των τοπικών οικονομιών. Το φαινόμενο αυτό ήταν ισχυρό πλήγμα ιδιαίτερα για τα νησιά Σάμου, Χίου και Λέσβου. Στα νησιά αυτά επικρατεί μεγάλη συμφόρηση καθώς οι αφίξεις από τα απέναντι παράλια συνεχίζονται σε καθημερινή βάση. Οι ροές των προσφύγων έγιναν πιο έντονες από το καλοκαίρι του 2015. Το 2016 στη Λέσβο η ροή των προσφύγων ανέρχονταν στα 26.081, στη Χίο 9.394 και στη Σάμο στους 2.936. Ο τουρισμός των νησιών αυτών (Σάμου, Χίου, Λέσβου) κλονίστηκε πάρα πολύ. Συγκεκριμένα σημειώθηκαν πολλές ακυρώσεις σε ξενοδοχεία και πτήσεις από το εξωτερικό καθώς και προσεγγίσεις κρουαζιερόπλοιων.

Σύμφωνα με τις απόψεις των κατοίκων της Σάμου, αλλά και μέσα από έρευνα(με τη χρήση ερωτηματολογίου) του Πανεπιστημίου Αιγαίου του τμήματος διοίκησης επιχειρήσεων, που έγιναν στη Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, πολλοί ήταν αυτοί που άλλαξαν τα σχέδια τους και προτίμησαν άλλους προορισμούς για να περάσουν τις διακοπές τους. Πιο αναλυτικά όσον αφορά στο νησί της Σάμου οι αεροπορικές αφίξεις «charters» μειώθηκαν κατά 23,14%. Οι επισκέπτες προέρχονταν από την Αυστρία, το Βέλγιο, την Τσεχία, τη Δανία, τη Φινλανδία, τη Γερμανία κ.α. Για την περιφέρεια γενικά οι ξενοδοχειακές μονάδες κατά μέσον όρο το 2015 σε σύγκριση με το 2014, οι διανυκτερεύσεις μειώθηκαν κατά 18,75%, ο αριθμός των επισκεπτών μειώθηκε σε ποσοστό 22,79%, οι τιμές παρουσίασαν πτώση σε ποσοστό 12,45% και η μέση διάρκεια παραμονής μειώθηκε σχεδόν κατά μία ημέρα. Κατά το 2016 και 2017 η πτώση στις διανυκτερεύσεις εκτιμάται σε ποσοστό 40,63%, η μείωση στον αριθμό των επισκεπτών σε

ποσοστό 42,58% και οι απώλειες στα έσοδα σε ποσοστό 35,16%. Τα παραπάνω στατιστικά στοιχεία αντλήθηκαν από την εφημερίδα «Καθημερινή».

Η συνεχόμενη ροή προσφύγων επιδεινώνει όλο και περισσότερο την κατάσταση στο νησί της Σάμου. Σύμφωνα με τον Συντονιστικό Οργανισμό Διαχείρισης της Προσφυγικής Κρίσης καταγράφονται πάνω από 57.000 πρόσφυγες σε όλη την Ελλάδα. Συγκεκριμένα η κατάσταση στο “hot spot” (κέντρο φιλοξενίας προσφύγων) στο νησί, είναι δραματική. Ο αριθμός των προσφύγων που διαμένουν στο κέντρο φιλοξενίας κυμαίνεται περίπου στα 4.000 άτομα ενώ η χωρητικότητα ανέρχεται στα 700. Ακόμη 800 περίπου άτομα φιλοξενούνται σε διαμερίσματα και ξενοδοχεία (με έξοδα διεθνών φορέων). Η ραγδαία αύξηση ολοένα και περισσότερων ατόμων οδήγησε στη δημιουργία δευτέρου “hot spot” με τη χωρητικότητα να φτάνει στα 800 με 850 άτομα όμως και πάλι δεν ήταν αρκετό για να καλύψει τις ανάγκες. Σύμφωνα με τις τελευταίες εξελίξεις, συνεχίζουν να καταφτάνουν ολοένα και περισσότερα άτομα από τα απέναντι Τουρκικά παράλια. Ο αριθμός των προσφύγων και μεταναστών συνεχώς αυξομειώνεται. Υπάρχουν κάποιες αναχωρήσεις, για την ηπειρωτική Ελλάδα και την Ευρώπη, όμως οι αφίξεις, είναι μεγαλύτερες μέρα με τη μέρα. Ένα διάστημα, ο αριθμός των προσφύγων είχε φτάσει στους 7.000, όμως κατάφεραν να μεταφέρουν κάποια άτομα και προς το παρόν οι πρόσφυγες και μετανάστες που βρίσκονται στο νησί έχουν σταθεροποιηθεί στους περίπου 5.000 (σχεδόν όσοι και οι κάτοικοι της πρωτεύουσας που σύμφωνα με την τελευταία απογραφή ανέρχονταν περίπου στους 6.000 κατοίκους).

Οι πρόσφυγες φτάνοντας ζητούν να τους δοθεί άσυλο. Οι διαδικασίες όμως, είναι χρονοβόρες, καθώς ο αριθμός των αιτήσεων είναι μεγάλος και συνεχώς αυξάνεται. Αυτό είχε ως συνέπεια, πολλά άτομα να εγκλωβιστούν στο νησί και να μη μπορούν να φύγουν παρά μόνο τα άτομα που ανήκουν στις ευπαθείς ομάδες, δηλαδή έγκυες γυναίκες και όσοι έχουν διαγνωστεί με πολύ σοβαρό ιατρικό πρόβλημα.

Εικόνα 13 Είσοδος προσφύγων-μεταναστών απο θαλάσσια και χερσαία σύνορα

Η Ελλάδα, λόγω της γεωγραφικής της θέσης, αποτελεί πέρασμα σε πρόσφυγες-μετανάστες. Όπως βλέπουμε στην παραπάνω εικόνα, οι μεταναστεύσεις εισέρχονταν κυρίως μέσω των χερσαίων συνόρων, όμως αυτό άλλαξε το 2015. Το έτος αυτό αποτέλεσε την αρχή της ραγδαίας αύξησης ροής μεταναστών, κυρίως από τα θαλάσσια σύνορα. Επί δεκαετίες, οι μετανάστες επιχειρούσαν να περάσουν από τα χερσαία σύνορα Ελλάδος – Τουρκίας. Λόγω όμως των φυσικών εμποδίων (ποταμός Έβρος) και των στρατιωτικών συστημάτων άμυνας (ναρκοπέδια), οι ροές παρέμεναν πολύ μικρές.

Το μεγαλύτερο ποσοστό προσφύγων-μεταναστών προέρχεται κυρίως από τη Συρία, καθώς εκεί βρίσκεται και το επίκεντρο του πολέμου. Επιπλέον, οι πρόσφυγες προέρχονται και από το Αφγανιστάν, το Ιράκ, το Πακιστάν, τη Σομαλία και από άλλες χώρες της μέσης ανατολής. Το έτος 2018 όμως, παρατηρήθηκε μεγάλη αύξηση μεταναστών και από τις χώρες της Αφρικής (Αλγερία, Μαρόκο, Γκάνα κλπ.).

Αιτήσεις Ασύλου - Γενική αποτύπωση												
	2013	Μεταβολή % (2013-2014)	2014	Μεταβολή % (2014-2015)	2015	Μεταβολή % (2015-2016)	2016	Μεταβολή % (2016-2017)	2017	Μεταβολή % (2017-2018)	2018	Σύνολο
Σύνολο	4814		9431		13187		51053		58642		41358	178485
Μηνιαίος Μέσος Όρος	688	14,3% ↑	786	39,8% ↑	1099	287,1% ↑	4254	14,9% ↑	4887	5,8% ↑	5170	2833

Εικόνα 14 Συνολικές αιτήσεις Ασύλου

Όπως βλέπουμε στην παραπάνω εικόνα, το 2013 οι αιτήσεις που είχε δεχτεί η Υπηρεσία Ασύλου ανέρχονταν στις 4.814, ενώ το 2018 οι αιτήσεις έφτασαν τις 41.358. Το 2015 όπου και ξεκίνησε το προσφυγικό ζήτημα μέχρι και το 2018 οι αιτήσεις συνεχώς αυξάνονται. Επίσης παρατηρούμε ότι από το 2013 έως και το 2018 το Άσυλο έχει δεχτεί συνολικά 178.485 αιτήσεις.

Αιτήσεις Ασύλου - Χώρες προέλευσης									
	2013	2014	2015	2016	2017	Αύγουστος 2018	2018	Σύνολο	%
ΣΥΡΙΑ	252	773	3490	26677	16399	853	10323	57914	32,4%
ΠΑΚΙΣΤΑΝ	610	1618	1822	4692	8922	639	4932	22596	12,7%
ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ	803	1709	1720	4362	7566	732	5520	21680	12,1%
ΙΡΑΚ	107	174	661	4810	7920	711	6483	20155	11,3%
ΑΛΒΑΝΙΑ	419	569	1003	1420	2450	283	2208	8069	4,5%
ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ	230	633	738	1215	1383	133	971	5170	2,9%
ΤΟΥΡΚΙΑ	17	41	42	189	1825	624	2463	4577	2,6%
ΙΡΑΝ	131	361	241	1096	1316	107	949	4094	2,3%
ΓΕΩΡΓΙΑ	342	350	386	687	1107	152	878	3750	2,1%
ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ	17	74	60	850	1304	103	745	3050	1,7%
ΆΛΛΕΣ ΧΩΡΕΣ	1886	3129	3024	5055	8450	794	5886	27430	15,4%
Σύνολο	4814	9431	13187	51053	58642	5131	41358	178485	100,0%

Εικόνα 15 Χώρες προέλευσης προσφύγων

Οι περισσότερες από τις αιτήσεις Ασύλου, γίνονται κυρίως από τη Συρία, που όπως έχει προαναφερθεί και πιο πάνω είναι η χώρα όπου βρίσκεται το επίκεντρο του πολέμου, με ποσοστό 32,45% και αιτήσεις που φτάσουν τις 57.914. Επίσης παρατηρείται ότι το 2016 έγιναν οι περισσότερες αιτήσεις, ενώ τα επόμενα χρόνια μειώνονται.

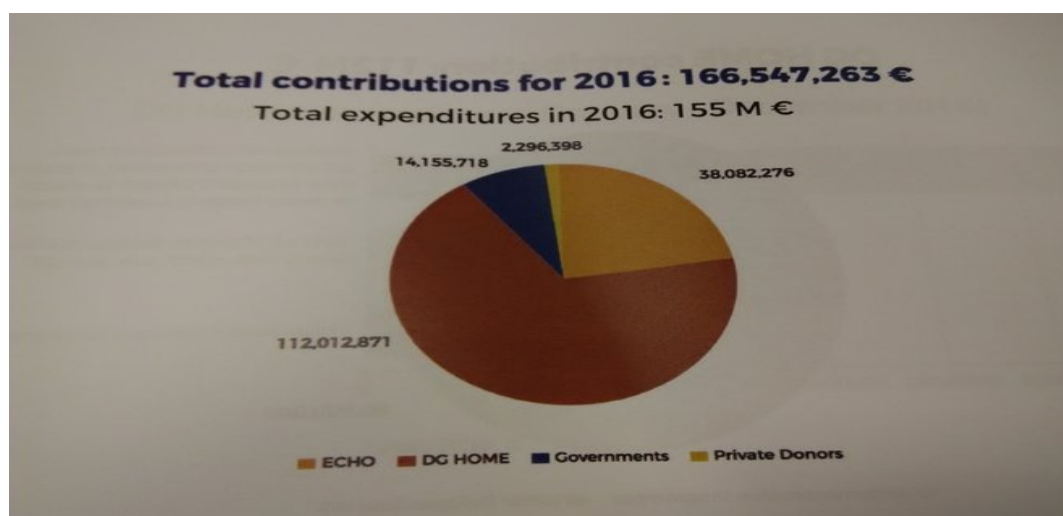
Αιτήσεις Ασύλου - Τοποθεσία Καταγραφής									
	2013	2014	2015	2016	2017	Αύγουστος 2018	2018	Σύνολο	
ΑΤΤΙΚΗ	4398	6357	7830	14141	8838	704	5187	46751	
ΛΕΣΒΟΣ	30	209	692	5091	11949	592	11325	29296	
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	0	412	1190	11410	7625	588	4601	25238	
ΧΙΟΣ	0	0	0	3394	6509	690	2485	12388	
ΣΑΜΟΣ	0	0	0	2432	5109	395	3921	11462	
ΘΡΑΚΗ	166	900	829	4458	2040	241	1496	9889	
ΑΙΜΟΣ	0	0	0	3141	3258	245	1684	8083	
ΠΕΙΡΑΙΑΣ	0	0	0	2472	3976	173	1253	7701	
ΑΜΥΓΔΑΛΕΖΑ	98	606	588	451	1544	161	1221	4508	
ΦΥΛΑΚΙΟ	122	399	412	448	955	487	2049	4385	
ΚΩΣ	0	0	0	685	1696	173	1346	3727	
ΡΟΔΟΣ	0	454	803	931	698	59	484	3370	
ΛΕΡΟΣ	0	0	0	871	1389	98	928	3188	
ΚΟΡΙΝΘΟΣ	0	0	0	324	1065	198	1331	2720	
ΞΑΝΘΗ	0	40	578	386	689	111	825	2518	
ΠΑΤΡΑ	0	54	265	414	987	66	504	2224	
ΗΡΑΚΛΕΙΟ	0	0	0	4	315	61	542	861	
ΙΩΑΝΝΙΝΑ	0	0	0	0	0	89	176	176	
Σύνολο	4814	9431	13187	51053	58642	5131	41358	178485	

Εικόνα 16 Αιτήσεις Ασύλου

Στη Σάμο οι προσφυγικές ροές ξεκίνησαν το 2016 και οι περισσότερες αιτήσεις έγιναν το 2017. Συνολικά από το 2016 έως το 2018 έγιναν 11.462 αιτήσεις.

Οι ροές των προσφύγων συνεχίζουν μέχρι και σήμερα. Καθημερινά περνούν στη χώρα μας πολλοί άνθρωποι και ο αριθμός αυτών συνεχώς και αυξάνεται. Ενώ στην αρχή το ποσοστό των ατόμων αποτελούνταν από αυτούς που άφησαν τη χώρα τους λόγω του πολέμου, πλέον αυτοί που έρχονται είναι κυρίως οικονομικοί μετανάστες. Οι άνθρωποι αυτοί έχουν εγκλωβιστεί στη χώρα μας και περιμένουν να εγκριθούν οι αιτήσεις τους για άσυλο (καθώς το άσυλο δε παραχωρείται σε οικονομικούς μετανάστες, αλλά μόνο σε άτομα που διώκονται και η ζωή τους κινδυνεύει).

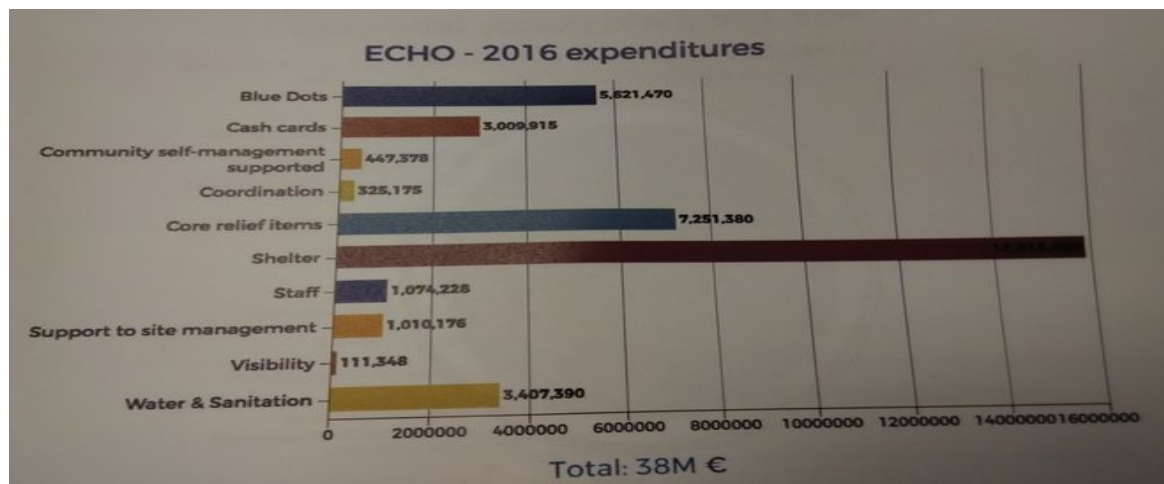
Από την αρχή της έξαρσης του προσφυγικού, ευαισθητοποιήθηκαν πολλές χώρες και άνθρωποι που θέλησαν να βοηθήσουν. Κάποια από αυτά τα χρήματα που έχει δώσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι το ποσό των 1,6 δις ευρώ, από τα οποία τα 1,043 δις ευρώ δόθηκαν στο Ταμείο Ασύλου Μετανάστευσης και Ένταξης καθώς και στο Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας. Τα υπόλοιπα 650 εκατομμύρια ευρώ δόθηκαν σε υπουργεία και κρατικούς φορείς που εμπλέκονται στο προσφυγικό. Επιπλέον μέσα στο 2016 η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες έλαβε 166.547.263 ευρώ. Από αυτά έχουν ξοδευτεί τα 155 εκατομμύρια και τα υπόλοιπα έχουν δοθεί για ενίσχυση των δομών. Αυτά τα χρήματα ήταν συνεισφορά από εθνικές κυβερνήσεις (Γερμανία, Σουηδία, Μ. Βρετανία), από τα προγράμματα ECHO(Ευρωπαϊκή Επιτροπή) και DG HOME καθώς επίσης και δωρεές από ιδιώτες.

Εικόνα 17 Χρηματοδότηση για προσφυγικό

Η DG HOME έδωσε 112 εκατομμύρια ευρώ τα οποία χρησιμοποιήθηκαν για τη βελτίωση των υποδομών των hot spot, για ιατρική περίθαλψη, σε μεταφραστές κ.α.

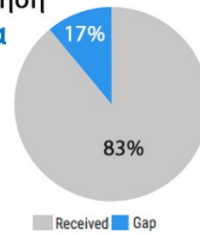
Εικόνα 18 Συνεισφορά ECHO για το προσφυγικό

Τα 38εκ. ευρώ από την ECHO σε προπληρωμένες κάρτες, αντικείμενα και ρούχα, καταφύγια, σκηνές κ.α.

Όσον αφορά τα χρήματα που έχουν δοθεί κατά καιρούς στη χώρα για το προσφυγικό, ένα μέρος αυτών έχει διατεθεί στους πρόσφυγες, για να μπορέσουν να αγοράσουν πράγματα που χρειάζονται. Πιο συγκεκριμένα κάθε ενήλικος άνω των 18 χρόνων λαμβάνει το μήνα 90 ευρώ. Σε όσα άτομα έχουν δοθεί σπίτια εκτός του hot spot λαμβάνει το ποσό των 150 ευρώ. Ένα ζευγάρι ή ένα γονιός με παιδί παίρνει 140 ευρώ. Μια οικογένεια των τριών ατόμων παίρνει 190 ευρώ. Τα τέσσερα άτομα παίρνουν 240 ευρώ ενώ τα πέντε άτομα 290 ευρώ. Τέλος η οικογένεια που αποτελείται από επτά άτομα λαμβάνει το ποσό των 330 ευρώ.

Επιπρόσθετα όπως φαίνεται στις δυο παρακάτω εικόνες , η χρηματοδότηση που ζητά η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ, εξυπηρετείται σε μεγάλο βαθμό με ποσοστό 83% το 2016 και 97% το 2017.

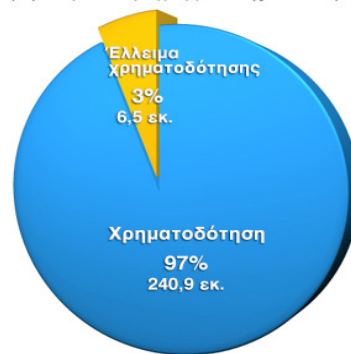
- Αιτηθείσα χρηματοδότηση
245.9 εκ. δολάρια
- Δοθείσα χρηματοδότηση
205.0 εκ. δολάρια

Εικόνα 19 Κάλυψη χρηματοδοτικών αναγκών 2016

247,4 εκ. δολάρια

ζητήθηκαν για τα προγράμματα της Υ.Α. στην Ελλάδα

Εικόνα 20 Κάλυψη χρηματοδοτικών αναγκών 2017

Δωρητής	Ποσό σε δολάρια
Αυστρία	2.265.006
Ευρωπαϊκή Επιτροπή (DG ECHO)	45.744.500
Ευρωπαϊκή Επιτροπή (DG Home)	121.162.583
Ίδρυμα BNP Paribas	1.481.481
Γερμανία	3.382.187
Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή	50.000
M3 Real Estate	101.215
Νορβηγία	1.770.120
Δημοκρατία της Κορέας	800.000
Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος	222.965
Ελβετία	377.551
Ηνωμένο Βασίλειο	6.770.470
Η.Π.Α - Ιδιώτες Δωρητές	250.000
Ίδρυμα Vodafone	145.560

Εικόνα 21 Προέλευση χρηματοδότησης

Τέλος, στην εικόνα 16 παρουσιάζονται οι δωρητές χρημάτων, από διάφορες χώρες και φορείς . Επίσης όπως παρατηρούμε, η μεγαλύτερη χρηματοδότηση, προήλθε από τα προγράμματα DG ECHO και DG Home που αναφερθήκαμε πιο πάνω.

Θετικές και αρνητικές επιπτώσεις προσφυγικού-μεταναστευτικού

Η χώρα μας από τις αρχές του 2015 μέχρι και σήμερα έχει φιλοξενήσει πάρα πολλούς πρόσφυγες . Κάποιοι από αυτούς κατάφεραν να φύγουν σε άλλες χώρες του εξωτερικού, ενώ άλλοι έχουν εγκλωβιστεί. Το μεγαλύτερο πρόβλημα όπως έχει προαναφερθεί αντιμετωπίζουν τα νησιά που βρίσκονται κοντά στα σύνορα της Τουρκίας, όπως η Μυτιλήνη, η Σάμος και η Χίος. Η κατάσταση αυτή επέφερε πολλές αρνητικές αλλά και θετικές επιπτώσεις. Όσον αφορά τις αρνητικές επιπτώσεις, με την έξαρση του προσφυγικού, παρουσιάστηκε μεγάλη μείωση στα έσοδα τουριστικών και ξενοδοχειακών επιχειρήσεων το 2015-2016. Σε αυτό έπαιξε πολύ μεγάλο ρόλο τα ΜΜΕ, καθώς παρουσίαζαν την κατάσταση στη χώρα μας, πολύ χειρότερη απ ότι ήταν στην πραγματικότητα. Άλλη μια επίπτωση είναι ο φόβος, αλλά και οι εντάσεις που δημιουργούνται καθημερινά λόγω του ότι το πρόβλημα του προσφυγικού-μεταναστευτικού δεν έχει λυθεί ακόμα. Επίσης έχει αυξηθεί και σε πολύ

μεγάλο βαθμό η εγκληματικότητα. Παρόλο τα αρνητικά όμως θα πρέπει να αναφερθούν και τα θετικά που έχει επιφέρει στη χώρα μας. Αρχικά έγιναν πολλές χρηματοδοτήσεις για τα προσφυγικό, κάποια χρήματα από τα οποία βοήθησαν και άλλους τομείς. Άλλο ένα θετικό είναι το γεγονός ότι δημιουργήθηκαν πολλές θέσεις εργασίας. Επίσης τόσο οι μετανάστες, αλλά και οι ΜΚΟ που έχουν έρθει για να βοηθήσουν με το προσφυγικό, καθώς επίσης και άλλα μέλη διεθνών θεσμικών οργάνων (π.χ «frontex», ΟΗΕ) δίνουν χρήματα, είτε για δικές τους προσωπικές αγορές, είτε για να ενοικιάσουν κάποιο σπίτι για να μείνουν. Αξίζει λοιπόν να αναφερθεί, ότι παρόλο το αρνητικό κλίμα που επικρατεί με τη προσφυγική κρίση, κατά κάποιο τρόπο η οικονομία της περιοχής του Βαθέος Σάμου έχει βοηθηθεί κατά την χειμερινή περίοδο που δεν υπάρχει προσέλευση τουριστών.

Στη συνέχεια, γίνεται μια αναφορά, σε μία έρευνα που πραγματοποιήθηκε κατά την περίοδο της έξαρσης του μεταναστευτικού, από το «SETE Intelligence» και την ανεξάρτητη Βρετανική εταιρία «Censuswide». Στην έρευνα αυτή, συμμετείχαν 3.046 ερωτηθέντες (από Γερμανία, Βρετανία και ΗΠΑ), οι οποίοι έχουν επισκεφτεί ή σκέπτονται να επισκεφτούν τη χώρα μας. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας :

Στην Γερμανική αγορά

Τους τελευταίους τρεις μήνες (25-1 έως 14-4 του 2016), η μεταναστευτική – προσφυγική κρίση στην Ελλάδα έχει επηρεάσει την αντίληψη της Γερμανικής αγοράς, όσον αφορά στα ταξίδια, κατά 6 ποσοστιαίες μονάδες.

1^η έρευνα (21-25.01.2016) Αρνητική επίδραση 46% στο σύνολο των ερωτηθέντων

2^η έρευνα (12-14.04.2016) Αρνητική επίδραση 52 % στο σύνολο των ερωτηθέντων

Στην Βρετανική αγορά

Τους τελευταίους τρεις μήνες, η μεταναστευτική – προσφυγική κρίση στην Ελλάδα έχει επηρεάσει την αντίληψη της Βρετανικής αγοράς, όσον αφορά στα ταξίδια, κατά 16 ποσοστιαίες μονάδες.

1^η έρευνα (21-25.01.2016) Αρνητική επίδραση 39% στο σύνολο των ερωτηθέντων

2^η έρευνα (12-14.04.2016) Αρνητική επίδραση 55 % στο σύνολο των ερωτηθέντων

Στην αγορά των ΗΠΑ

Τους τελευταίους τρεις μήνες, η μεταναστευτική – προσφυγική κρίση στην Ελλάδα έχει επηρεάσει την αντίληψη της αγοράς των ΗΠΑ, όσον αφορά στα ταξίδια, κατά 3 ποσοστιαίες μονάδες.

1^η έρευνα (21-25.01.2016) Αρνητική επίδραση 28% στο σύνολο των ερωτηθέντων

2^η έρευνα (12-14.04.2016) Αρνητική επίδραση 31% στο σύνολο των ερωτηθέντων

Συμπεράσματα :

Σύμφωνα με την μελέτη που υλοποίησε η εταιρία «Censuswide» για το «SETE Intelligence», όσον αφορά στο κατά πόσο το προσφυγικό – μεταναστευτικό ζήτημα έχει επηρεάσει την αντίληψη των ερωτηθέντων σχετικά με τα ταξίδια σε Ελλάδα, Ισπανία, Ιταλία, Γαλλία, Κροατία, και Τουρκία και καταγράφεται μια σαφής επιδείνωση της αντίληψης για την Ελλάδα. Όπως παρατηρούμε, η άποψη των ευρωπαίων, είναι πολύ πιο έντονη, από εκείνη των Αμερικανούς και σε διάστημα μόλις τριών μηνών.

Τέλος, όπως παρουσιάστηκε στα αποτελέσματα της παραπάνω έρευνας, πολλοί ήταν αυτοί που επηρεάστηκαν με την έξαρση της προσφυγικής – μεταναστευτικής κρίσης στην Ελλάδα. Με την έξαρση του ζητήματος αυτού έγινε ένας «βομβαρδισμός» πληροφοριών από τα ΜΜΕ που παραπληροφόρουν τους πολίτες του εξωτερικού σχετικά με την κατάσταση στην Ελλάδα καθώς εμφάνιζαν τις καταστάσεις πολύ τραγικές δημιουργώντας πανικό. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα, πολλοί τουρίστες που σκόπευαν να έρθουν διακοπές στη χώρα μας, να μη το κάνουν καθώς δεν ένιωθαν πλέον τόσο ασφαλής. Συγκεκριμένα, στο νησί της Σάμου πολλοί ήταν αυτοί που έκαναν ακύρωση των εισιτηρίων τους, και στις κρατήσεις καταλυμάτων. Επίσης, παρατηρήθηκε και μεγάλη μείωση στην αύξηση Γερμανών και Άγγλων τουριστών, σε σχέση με άλλες χρονιές. Ακόμη μέχρι και σήμερα κάποιοι τουρίστες είναι διστακτικοί, στο να επισκεφτούν τα νησιά, που πλήττονται από το προσφυγικό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

2.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Ο τουρισμός θα μπορούσε κανείς να πει, ότι έχει τις ρίζες του στην αρχαιότητα . Το φαινόμενο αυτό ήταν συνδεδεμένο με την μετακίνηση των ανθρώπων σε τόπους λατρείας, καθώς και την ανάγκη του ανθρώπου να γνωρίσει νέους τόπους και να ανταλλάξει προϊόντα.

Η λέξη τουρισμός προέρχεται από τη γαλλική λέξη «Tour», που σημαίνει γύρος και την αγγλική λέξη «Touring», που έχει να κάνει με την επίσκεψη των ανθρώπων σε περιοχές με αξιοθέατα. Μετά το Β' παγκόσμιο πόλεμο, αυξήθηκε ραγδαία ο αριθμός των τουριστικών ταξιδιών, γεγονός που οφείλεται σε κοινωνικούς παράγοντες αλλά κυρίως στην εξέλιξη των μέσων μεταφοράς που μείωσε κατά πολύ το χρόνο και τις αποστάσεις.

Στην αύξηση του τουριστικού ρεύματος συνετέλεσαν επίσης και τα τουριστικά γραφεία που διευκόλυναν τους τουρίστες στην προετοιμασία και την οργάνωση των ταξιδιών τους και μείωσαν το κόστος των ταξιδιών προσφέροντας τουριστικά πακέτα. Υπολογίζεται ότι η οικονομική δραστηριότητα που σχετίζεται με τον τουρισμό εσωτερικό και διεθνή αντιστοιχεί στο 11,7% του ακαθάριστου εγχωρίου προϊόντος παγκοσμίως, ενώ από τον τουρισμό εξαρτάται η απασχόληση του 8,2% του εργατικού δυναμικού .Επίσης οι διεθνείς τουριστικές εισπράξεις αποτελούν το 8% του συνόλου των εξαγωγών.

Ο τουρισμός είναι ένα φαινόμενο με πολλές διαστάσεις. Η συσχέτιση των διαστάσεων αυτών δομεί μια μορφή «συστήματος τουρισμού». Το «σύστημα τουρισμού» αποτελείται από τα υποσυστήματα : «τουριστική περιοχή», «τουριστική επιχείρηση» και «τουριστική οργάνωση». Όλα αυτά βρίσκονται σε διαρκή αλληλεξάρτηση και αλληλεπίδραση. Άλλοι παράγοντες που το επηρεάζουν είναι ο ανταγωνισμός, η επιχειρηματικότητα, οι φυσικοί πόροι κ.α.

Είναι λοιπόν φανερό ότι ο τουρισμός αποτέλεσε και αποτελεί σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης. Πιο συγκεκριμένα, στην Ευρώπη η οικονομική σημασία του τουρισμού είναι μεγάλη καθώς οι εισπράξεις από το διεθνή τουρισμό, αποτελούν ένα σημαντικό κομμάτι των εσόδων.

2.2 ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο τουρισμός είναι ο σπουδαιότερος κλάδος οικονομικής δραστηριότητας παγκοσμίως και συμβάλλει στο σχηματισμό του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος στις περισσότερες χώρες. Αποτελεί σημαντική πηγή εσόδων για τις τουριστικές χώρες μεταξύ των οποίων είναι και η Ελλάδα, της οποίας αποτελεί περίπου το 27,3% του ΑΕΠ (Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν) της ετησίως .

Υπάρχουν διαφορετικές προσεγγίσεις σχετικά με την έννοια του τουρισμού. Μερικές απόψεις σχετικά με τον ορισμό του τουρισμού είναι οι εξής :

- Τουρισμός είναι η προσωρινή μετακίνηση ατόμων ή ομάδων από τον τόπο διαμονής τους σε άλλες περιοχές (της χώρας ή του εξωτερικού), με στόχο την επίσκεψη αξιοθέατων και γενικότερα την αναψυχή ή κάποιο ειδικό σκοπό.
- «Ο τουρισμός είναι ένα κοινωνικό, ψυχολογικό και οικονομικό φαινόμενο που προκύπτει από τη δράση και αντίδραση των παραγόντων: τουρίστας, επισκέπτης, κοινωνία προορισμού, τουριστική επιχείρηση, κράτος» (Makintosh & Goeldner, 1990).
- «Οι δραστηριότητες των ατόμων που ταξιδεύουν και διαμένουν σε ένα τόπο διαφορετικό από τον συνήθη τόπο διαμονής τους, για χρονικό διάστημα μέχρι ενός έτους για λόγους αναψυχής, επαγγελματικούς ή άλλους λόγους». Ορισμός του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού και του ΟΗΕ.

Μια άλλη εκδοχή του ορισμού του τουρισμού, έδωσαν οι καθηγητές Hunziker και Krapf του Πανεπιστημίου της Βέρνης, οι οποίοι υποστήριξαν την άποψη πως ο τουρισμός πρέπει να οριστεί σαν το σύνολο των φαινομένων και σχέσεων που προκύπτουν από την πραγματοποίηση ενός ταξιδιού, σε έναν προορισμό και τη διαμονή σε αυτόν μη μόνιμων κατοίκων του. Σύμφωνα με τον ορισμό τους ο τουρισμός είναι :

- «το σύνολο των φαινομένων και σχέσεων που προκύπτουν από την πραγματοποίηση ενός ταξιδιού, σε ένα προορισμό και τη διαμονή μη νόμιμων κατοίκων σε αυτόν εφόσον δεν οδηγούν σε μόνιμη διαμονή και δε συνδέονται με οποιαδήποτε κερδοσκοπική δραστηριότητα »

Τέλος από οικονομικής άποψης ο τουρισμός ορίζεται ως:

- Η κατανάλωση που πραγματοποιούν τα άτομα, τα οποία ταξιδεύουν προσωρινά σε έναν τόπο διαφορετικό από τον τόπο της μόνιμης εγκατάστασης τους, με σκοπό να ικανοποιήσουν ορισμένες ανάγκες τους, μέσω της άσκησης κάποιων επιμέρους δραστηριοτήτων, κατά τη διάρκεια του ταξιδιού. Η κατανάλωση συντελείται σε τρεις γεωγραφικούς χώρους : τον τόπο μόνιμης εγκατάστασης , τον προορισμό καθώς και τις περιοχές από τις οποίες διέρχονται τα άτομα, προς τον προορισμό ή τον τόπο μόνιμης εγκατάστασης τους.

Όλοι οι παραπάνω ορισμοί αφορούν στην μεμονωμένη, ομαδική μετακίνηση ανθρώπων σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς για ένα χρονικό διάστημα με σκοπό να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους.

Τι είναι ο τουρίστας

Ο τουρίστας ορίζεται ως ο ταξιδιώτης που επισκέπτεται προσωρινά έναν ή περισσότερους τόπους, διαφορετικούς από τον τόπο μόνιμης εγκατάστασης του, με σκοπό να ικανοποιήσει ορισμένες ανάγκες του, μέσω κάποιων δραστηριοτήτων κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του.

Τα στοιχεία που διακρίνουν ένα τουρίστα από έναν ταξιδιώτη που μετακινείται είναι τα εξής:

- Η απόσταση που διανύεται από τον τόπο διαμονής μέχρι τον τόπο προορισμού
- Η χρονική διάρκεια μετακίνησης
- Ο σκοπός του ταξιδιού

Επιπρόσθετα αξίζει να αναφερθεί η άποψη των Ηνωμένων Εθνών σύμφωνα με την οποία ο επισκέπτης χωρίζεται σε δύο κατηγορίες, στους τουρίστες και στους εκδρομείς.

- Στους τουρίστες δηλαδή τα άτομα που επισκέπτονται μια χώρα και διαμένουν σε αυτήν τουλάχιστον για ένα 24ωρο, και των οποίων οι λόγοι επίσκεψης μπορεί να είναι επαγγελματικοί, υγείας, σπουδές, διακοπές, επίσκεψη φίλων ή συγγενών κ.α.
- Στους εκδρομείς δηλαδή τα άτομα που επισκέπτονται μια χώρα και διαμένουν σε αυτή λιγότερο από ένα 24ωρο. Σε αυτή τη κατηγορία ανήκουν οι επισκέπτες που έρχονται και φεύγουν την ίδια μέρα, χωρίς να διανυκτερεύσουν κλπ.

Τουρίστες δε θεωρούνται όσοι :

1. Πραγματοποιούν τοπικές και τακτικές μετακινήσεις
2. Οι προσωρινοί ή οι μόνιμοι μετανάστες
3. Οι νομάδες
4. Οι πρόσφυγες
5. Τα πληρώματα των μεταφορικών μέσων

2.3 ΟΙ ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΠΟΥ ΠΑΡΑΤΗΡΟΥΝΤΑΙ ΣΤΗ ΣΑΜΟ

Ο τουρισμός στη Σάμο, ξεκίνησε να αναπτύσσεται τη δεκαετία του 1960, κυρίως στις περιοχές Πυθαγορείου, Κοκκαρίου και Αγίου Κωνσταντίνου. Προς τα τέλη της δεκαετίας του 1980, εξαπλώθηκε σε ολόκληρο το νησί, με έμφαση στις παραθαλάσσιες περιοχές. Το νησί της Σάμου, δεν είναι δημοφιλής τουριστικός προορισμός, όπως κάποια άλλα νησιά (π.χ Μύκονος). Στους τουρίστες ανήκουν άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, που σκοπό έχουν να περάσουν τις διακοπές τους ήρεμα, να απολαύσουν την ομορφιά της φύσης. Επίσης, ο τουρισμός είναι ένας πολύ σημαντικός παράγοντας για την οικονομία του νησιού, καθώς αποτελεί το 70% του ΑΕΠ της.

Ο τουρισμός διακρίνεται σε :

- **Εγχώριο τουρισμό** : Ο τουρισμός των κατοίκων μιας χώρας που ταξιδεύουν εντός της ίδιας χώρας (π.χ Όταν κάποιος πηγαίνει από τη Σάμο στην Αθήνα).
- **Εξεργόμενο τουρισμό** : Οι κάτοικοι μια χώρας ταξιδεύουν σε μια ξένη χώρα (π.χ Οι Έλληνες πηγαίνουν στη Γερμανία)
- **Εισεργόμενο τουρισμό** : Οι τουρίστες που έρχονται από μια άλλη ξένη χώρα
- **Εσωτερικό τουρισμό** : Αφορά τον εγχώριο τουρισμό (π.χ Οι κάτοικοι της Αθήνας επισκέπτονται τη Σάμο)
- **Εποχικό τουρισμό** : Ο τουρισμός που γίνεται σε συγκεκριμένη εποχή του χρόνου (π.χ χειμώνα, καλοκαίρι). Για τη Σάμο η εποχή είναι το καλοκαίρι καθώς ο τουρίστας έρχεται για να απολαύσει τη φύση, τον ήλιο και τη θάλασσα.
- **Μαζικό τουρισμό**: χαρακτηρίζεται από την οργανωμένη και ομαδική μετακίνηση των τουριστών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι οργανωμένες μαζικές εκδρομές με караβάκια προς το Κουσάντασι στη γειτονική Τουρκία.
- **Μορφωτικό τουρισμό** : Στην κατηγορία αυτή ο επισκέπτης συμμετέχει σε πολιτιστικές εκδηλώσεις όπως επισκέψεις σε μουσεία, σε αρχαιολογικούς χώρους, παρακολούθηση θεατρικών παραστάσεων κ.α.

- **Τουρισμό υγείας** : Αυτό το είδος τουρισμού, ελκύει πάρα πολλούς ανθρώπους. Το επιλέγουν κυρίως οι χρόνιοι πάσχοντες, αλλά και άλλοι επισκέπτες που θέλουν να ζήσουν αυτή την εμπειρία με λουτρά και θαλασσοθεραπείες . Ένας τέτοιος θεραπευτικός τουρισμός, γίνεται και στην Ικαρία, που ανήκει στο νομό Σάμου.
- **Τουρισμό άθλησης** : Περιλαμβάνει αθλητικές δραστηριότητες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ομάδα άρσης βαρών της Ελλάδας, η οποία για πολλά χρόνια επισκέπτονταν το νησί, ώστε να προπονηθεί για τους αγώνες .
- **Συνεδριακό τουρισμό** : Περιλαμβάνει οργανωμένες εκδηλώσεις όπως για παράδειγμα συνέδρια.
- **Αγροτικό τουρισμό** : Περιλαμβάνει δραστηριότητες που αναπτύσσονται σε αγροτικούς χώρους.
- **Θρησκευτικό τουρισμό** : Έχει να κάνει με επισκέψεις σε θρησκευτικά μνημεία, τα οποία αποτελούν σημαντικό κομμάτι εθνικής και θρησκευτικής κληρονομιάς.
- **Περιηγητικό τουρισμό** : Οι επισκέπτες έρχονται σε επαφή με τη φύση και μπορούν να απολαύσουν τις ομορφιές του νησιού.

Επιπλέον αξίζει να αναφερθεί, ότι λόγω της κοντινής απόστασης του νησιού με την Τουρκία, γίνονται οργανωμένες εκδρομές με ειδικά καραβάκια, που πηγαίνουν τους τουρίστες από τη Σάμο στο Κουσάντασι της Τουρκίας για μονοήμερες εκδρομές και από εκεί πίσω . Αυτό έχει βοηθήσει οικονομικά το νησί ιδιαίτερα το έτος 2017 όπου επισκέφτηκαν το νησί πολλοί τουρίστες από τη Τουρκία. Οι τουρίστες που έρχονται από τα απέναντι παράλια ξοδεύουν αρκετά χρήματα στο νησί τόσο σε εστίαση όσο και σε διασκέδαση (ιδιαίτερα οι σείχηδες από την Τουρκία που έρχονται για λίγες μέρες στη περιοχή του Πυθαγορείου).

Η Σάμος, στηρίζεται πάρα πολύ στον τουρισμό. Τα τελευταία χρόνια, προσπαθεί να αναπτύξει περισσότερο, αυτό τον τομέα, μέσω του εναλλακτικού τουρισμού, που αποτελεί μια νέα μορφή τουρισμού.

Παρακάτω παρουσιάζονται οι κυριότερες εναλλακτικές μορφές τουρισμού που έχουν αναπτυχτεί στο νησί :

Αγροτουρισμός

Ο αγροτουρισμός είναι μια από τις πρώτες εναλλακτικές μορφές τουρισμού, η οποία αναπτύχθηκε στην Ελλάδα. Ορίζεται ως η τουριστική δραστηριότητα που αναπτύσσεται στον αγροτικό χώρο από αγρότες, με σκοπό την ενίσχυση του ατομικού και τοπικού εισοδήματος. Οι τουρίστες φιλοξενούνται σε παραδοσιακά καταλύματα και συμμετέχουν σε δραστηριότητες που συνδέονται με την παραγωγή αγροτικών προϊόντων (π.χ. μπορούν να συμμετάσχουν στην αμπελουργία παρακολουθώντας όλη την διαδικασία από τον τρύγο μέχρι την τελική παραγωγή του κρασιού).

Θρησκευτικός τουρισμός

Ο θρησκευτικός τουρισμός, έχει κάνει την εμφάνισή του από την αρχαιότητα καθώς οι άνθρωποι μετακινούνταν συχνά σε τόπους λατρείας. Οι τουρίστες που επιλέγουν τον θρησκευτικό τουρισμό θέλουν να προσκυνήσουν κυρίως. Επισκέπτονται διάφορα μοναστήρια, ξωκλήσια και μονές. Τα περισσότερα μοναστήρια κτίστηκαν κατά τη διάρκεια του 16^{ου} αιώνα ενώ υπάρχουν και άλλα που χρονολογούνται από τον 10^ο και 11^ο αιώνα. Όπως για παράδειγμα, η μονή του Προφήτη Ηλία, η Ζωοδόχος Πηγή, η Σπηλιανή κ.α

Πολιτιστικός τουρισμός

Στο νησί της Σάμου κατά τους καλοκαιρινούς μήνες λαμβάνουν χώρα πολλές πολιτιστικές εκδηλώσεις όπως: το φεστιβάλ «Καλομοίρης» το οποίο περιλαμβάνει θεατρικές παραστάσεις, συναυλίες και τα «Ηραία» όπου γίνεται αναπαράσταση του εορτασμού προς τιμήν της θεάς Ήρας. Πλούσιες εκδηλώσεις γίνονται ακόμη στη «Γιορτή του Κρασιού» με παραδοσιακούς χορούς και μουσική καθώς και προώθηση του τοπικού οίνου και των παραδόσεων του τόπου.

Περιηγητικός τουρισμός

Σκοπός του περιηγητικού τουρισμού, είναι οι τουρίστες να έρθουν σε επαφή με τη φύση και να θαυμάσουν τις ομορφιές του νησιού. Για παράδειγμα περίπατος σε μονοπάτια , στο ποτάμι με τους καταρράχτες, στη σπηλιά του Πυθαγόρα που βρίσκονται στους πρόποδες του όρους Κέρκη κ.α.

2.4 ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑ

Με τον όρο τουριστική εποχικότητα, εννοούμε το φαινόμενο της εκδήλωσης της τουριστικής δραστηριότητας, σε ορισμένη εποχή του έτους. Οι επισκέπτες, προτιμούν κυρίως, τους θερινούς μήνες για την περίοδο των διακοπών τους, λόγω των ιδανικών κλιματολογικών συνθηκών που προσφέρει η συγκεκριμένη περίοδος. Όμως αυτό το φαινόμενο της έντονης εποχικότητας, έχει σαν αποτέλεσμα ξενοδοχεία, εστιατόρια και άλλες επιχειρήσεις, που σχετίζονται με τον τουρισμό, να παραμένουν κλειστά για μεγάλο χρονικό διάστημα που μπορεί να φτάσει και στους 10 μήνες, λόγω έλλειψης ζήτησης. Στη Σάμο η μεγαλύτερη ροή τουριστών παρουσιάζεται κατά τους 3 μήνες του καλοκαιριού (Ιούνιο, Ιούλιο Αύγουστο). Αυτούς τους μήνες, οι επιχειρήσεις έχουν σημαντικά κέρδη, αλλά τους υπόλοιπους μήνες προσπαθούν να ζήσουν από τον εσωτερικό τουρισμό ή σταματούν την παροχή υπηρεσιών. Η οικονομία του νησιού, εξαρτάται κατά πολύ από τον τουρισμό, καθώς όπως έχουμε αναφερθεί αποτελεί το 70 % του ΑΕΠ της. Βασικό χαρακτηριστικό του τουρισμού στη χώρα μας, συνολικά είναι η εποχικότητα της τουριστικής κίνησης.

Παρακάτω θα παρουσιαστούν κάποια στοιχεία από τις αφίξεις του αεροδρομίου Σάμου (Αρίσταρχος) από το έτος 2010 μέχρι και το έτος 2017 σχετικά με την εποχικότητα. Αυτά είναι :

2010	108.882	% του μήνα στο σύνολο	2011	118.274	
Ιανουάριος	0		0,0	Ιανουάριος	
Φεβρουάριος	0	0,0	Φεβρουάριος	0	0,0
Μάρτιος	0	0,0	Μάρτιος	0	0,0
Απρίλιος	751	0,7	Απρίλιος	1.151	1,0
Μάιος	14.815	13,6	Μάιος	14.632	12,4
Ιούνιος	20.867	19,2	Ιούνιος	22.399	18,9
Ιούλιος	24.140	22,2	Ιούλιος	26.880	22,7
Αύγουστος	25.718	23,6	Αύγουστος	29.205	24,7
Σεπτέμβριος	19.705	18,1	Σεπτέμβριος	21.149	17,9
Οκτώβριος	2.886	2,7	Οκτώβριος	2.858	2,4
Νοέμβριος	0	0,0	Νοέμβριος	0	0,0
Δεκέμβριος	0	0,0	Δεκέμβριος	0	0,0

Εικόνα 22 Αφίξεις αεροδρομίου Σάμου 2010 και 2011

2012	108.151	% του μήνα στο σύνολο	2013	103.563	
Ιανουάριος	0		0,0	Ιανουάριος	0
Φεβρουάριος	0	0,0	Φεβρουάριος	0	0,0
Μάρτιος	0	0,0	Μάρτιος	0	0,0
Απρίλιος	616	0,6	Απρίλιος	873	0,8
Μάιος	13.467	12,5	Μάιος	12.089	11,7
Ιούνιος	20.094	18,6	Ιούνιος	19.772	19,1
Ιούλιος	26.652	24,6	Ιούλιος	25.810	24,9
Αύγουστος	25.312	23,4	Αύγουστος	24.418	23,6
Σεπτέμβριος	19.405	17,9	Σεπτέμβριος	18.418	17,8
Οκτώβριος	2.605	2,4	Οκτώβριος	2.183	2,1
Νοέμβριος	0	0,0	Νοέμβριος	0	0,0
Δεκέμβριος	0	0,0	Δεκέμβριος	0	0,0

Εικόνα 23 Αφίξεις αεροδρομίου Σάμου 2012 και 2013

2014	122.392	% του μήνα στο σύνολο	2015	126.830	
Ιανουάριος	0		0,0	Ιανουάριος	0
Φεβρουάριος	0	0,0	Φεβρουάριος	0	0,0
Μάρτιος	0	0,0	Μάρτιος	0	0,0
Απρίλιος	1.068	0,9	Απρίλιος	1.420	1,1
Μάιος	15.226	12,4	Μάιος	14.832	11,7
Ιούνιος	23.660	19,3	Ιούνιος	25.924	20,4
Ιούλιος	28.848	23,6	Ιούλιος	29.305	23,1
Αύγουστος	29.294	23,9	Αύγουστος	30.975	24,4
Σεπτέμβριος	22.755	18,6	Σεπτέμβριος	22.438	17,7
Οκτώβριος	1.541	1,3	Οκτώβριος	1.936	1,5
Νοέμβριος	0	0,0	Νοέμβριος	0	0,0
Δεκέμβριος	0	0,0	Δεκέμβριος	0	0,0

Εικόνα 24 Αφίξεις αεροδρομίου Σάμου 2014 και 2015

2016	96.830	% του μήνα στο σύνολο	2017	115.260	
Ιανουάριος	0	0,0	Ιανουάριος	0	0,0
Φεβρουάριος	0	0,0	Φεβρουάριος	0	0,0
Μάρτιος	0	0,0	Μάρτιος	0	0,0
Απρίλιος	825	0,9	Απρίλιος	713	0,6
Μάιος	8.834	9,1	Μάιος	9.727	8,4
Ιούνιος	15.901	16,4	Ιούνιος	22.173	19,2
Ιούλιος	24.355	25,2	Ιούλιος	28.770	25,0
Αύγουστος	25.239	26,1	Αύγουστος	29.279	25,4
Σεπτέμβριος	19.165	19,8	Σεπτέμβριος	21.705	18,8
Οκτώβριος	2.511	2,6	Οκτώβριος	2.893	2,5
Νοέμβριος	0	0,0	Νοέμβριος	0	0,0
Δεκέμβριος	0	0,0	Δεκέμβριος	0	0,0

Εικόνα 25 Αφίξεις αεροδρομίου Σάμου 2016 και 2017

Σύμφωνα με τα στοιχεία από τις αφίξεις, παρατηρούμε το πόσο έντονο είναι το φαινόμενο της εποχικότητας, κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες, από τις αρχές Ιουνίου μέχρι τέλος Σεπτεμβρίου. Εκείνη την περίοδο, υπάρχει μεγάλη κίνηση τουριστών σε σχέση με τους υπόλοιπους μήνες. Η τουριστική σεζόν, αρχίζει από το Μάιο και τελειώνει τον Οκτώβριο. Τους υπόλοιπους μήνες, δεν παρουσιάζεται ιδιαίτερη προσέλευση τουριστών. Επιπλέον, όπως προκύπτει από τους πίνακες των αφίξεων στο αεροδρόμιο Σάμου, η τουριστική δραστηριότητα το έτος 2017, φτάνει σε ποσοστό 88,4%, αυτούς τους τέσσερις μήνες που υπάρχει έντονη τουριστική κίνηση.

Τα πιο σημαντικά αίτια της τουριστικής εποχικότητας είναι ότι :

- Ο αριθμός των τουριστών αυξάνεται σε συγκεκριμένη εποχή του χρόνου
- Το κλίμα είναι καλύτερο κατά τους καλοκαιρινούς μήνες

- Η μορφολογία του εδάφους και η νησιωτική συγκρότηση αποτελούν έναν ιδανικό προορισμό τη θερινή περίοδο, καθώς μπορεί κανείς να απολαύει τον ήλιο, τη θάλασσα και τις ομορφιές των ελληνικών τοπίων.
- Κατά τους καλοκαιρινούς μήνες κλείνουν τα σχολεία και οι περισσότεροι παίρνουν άδεια από τις δουλειές του ώστε να ξεκουραστούν και να κάνουν τις διακοπές τους

Τα κυριότερα προβλήματα είναι:

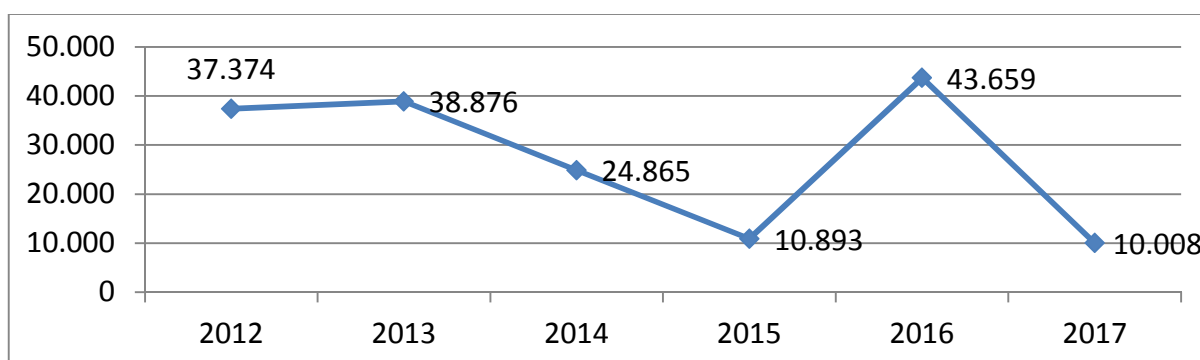
- Απώλεια κερδών, καθώς οι ξενοδοχειακές μονάδες δεν λειτουργούν κανονικά όλο το χρόνο.
- Αύξηση των τιμών και μείωση της ποιότητας τους, καθώς οι επιχειρήσεις προσπαθούν να αποκομίσουν τα έσοδα όλου του χρόνου, αυτούς τους καλοκαιρινούς μήνες.
- Προβλήματα συγκοινωνιών και μέσων υποδοχής τουριστών όπως αεροδρόμια λιμάνια κ.α.
- Μόλυνση του περιβάλλοντος
- Οι εποχικές εργασίες έχουν ένα αβέβαιο μέλλον

Η εποχικότητα είναι γεγονός ότι αποτελεί ένα πρόβλημα που δεν μπορεί να λυθεί, αλλά μπορεί να βελτιωθεί. Για παράδειγμα, καλύτερα πακέτα τιμών σε εισιτήρια ακόμα και στις «νεκρές» περιόδους, καλύτερη σύνδεση με το λιμάνι του Πειραιά, οπού μπορούν να προσελκύσουν τους τουρίστες. Επίσης, να γίνουν κάποιες επενδύσεις, ώστε να βοηθήσουν ανάκαμψη του νησιού. Να γίνουν έργα και υποδομές που είναι πολύ σημαντικά για το νησί, καθώς λόγω της κρίσης δεν υπάρχει η χρηματοδότηση για να δημιουργηθούν εγκαταστάσεις και να ολοκληρωθούν έργα που μέχρι σήμερα δεν έχουν ολοκληρωθεί (π.χ ο περιφερειακός δρόμος στη πρωτεύουσα του νησιού).

Κατά την περίοδο της καλοκαιρινής σεζόν, σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία από την Ένωση Λιμένων Ελλάδος, από το 2010, μετά από πολλές προσπάθειες, αναπτύχθηκε στη Σάμο ο κλάδος της κρουαζιέρας. Από τις αρχές Απριλίου έως και τα τέλη Σεπτεμβρίου πολλά κρουαζιερόπλοια επισκέπτονται το νησί με πολλούς τουρίστες, παραμένοντας στο νησί, είτε για λίγες ώρες, είτε για μια ολόκληρη μέρα. Η παρουσία των κρουαζιερόπλοιων έχει βοηθήσει κατά

πολύ την ανάπτυξη του νησι. Παρακάτω θα παρουσιαστούν κάποια στοιχεία από τις αφίξεις τουριστών από το έτος 2012 έως και το 2017.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΡΟΥΑΖΙΕΡΑΣ												
	2012		2013		2014		2015		2016		2017	
ΣΑΜΟΣ	Αριθμός αφίξεων κ/ζ	Επιβάτες	Αριθμός αφίξεων κ/ζ	Επιβάτες	Αριθμός αφίξεων κ/ζ	Επιβάτες	Αριθμός αφίξεων κ/ζ	Επιβάτες	Αριθμός αφίξεων κ/ζ	Επιβάτες	Αριθμός αφίξεων κ/ζ	Επιβάτες
		29	37.374	25	38.876	23	24.865	19	10.893	51	43.659	39

Εικόνα 26 Διάγραμμα αφίξεων κρουαζιερόπλοιων στη Σάμο

Από τα στοιχεία που μας δίνονται, από τον παραπάνω πίνακα και την εικόνα 26, παρατηρούμαι ότι από το 2013 μέχρι και το 2015, υπήρξε μια απότομη μείωση, στην άφιξη κρουαζιερόπλοιων στο νησί. Για την ραγδαία απότομη αυτή αλλαγή οφείλεται εν μέρει το προσφυγικό ζήτημα καθώς το 2015 αποτέλεσε την αρχή της έξαρσης των αφίξεων. Εκείνη την περίοδο τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, παρουσίαζαν με πολύ έντονο τρόπο τα γεγονότα, με

αποτέλεσμα ο κόσμος να τρομοκρατηθεί και πάρα πολλές αφίξεις να ακυρωθούν. Το επόμενο έτος όμως, τα πράγματα βελτιώθηκαν και παρατηρούμε απότομη αύξηση τόσο των κρουαζιερόπλοιων, όσο και των επιβατών. Ενώ το 2017 υπήρξε μεγάλη πτώση σε σχέση με άλλες χρονιές στον αριθμό των επιβατών. Το 2018 παρατηρήθηκε εντυπωσιακή αύξηση της κίνησης των κρουαζιερόπλοιων, που έφτασαν τα 96 με 14.737 επιβάτες.

Η προσέγγιση κρουαζιερόπλοιων στο νησί βοήθησε πολύ στην οικονομία του νησιού. Τουρίστες από όλων τον κόσμο έχουν την ευκαιρία να περάσουν λίγες στιγμές στο όμορφο νησί της Σάμου. Πριν την έξαρση του προσφυγικού οι αφίξεις των κρουαζιερόπλοιων γινόταν στο λιμάνι του Βαθέος, όμως λόγω του ζητήματος αυτού για να μη χαθεί αυτή η μορφή προσέγγισης τουριστών μεταφέρθηκαν στο λιμάνι του Πυθαγορείου. Έργα και υποδομές που είχαν δημιουργεί για να εξυπηρετούν τους τουρίστες κατά την άφιξη τους πάγωσαν προσωρινά έως ότου λυθεί το πρόβλημα του μεταναστευτικού-προσφυγικού.

2.5 ΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Η τουριστική ανάπτυξη έχει επιπτώσεις, για οποιονδήποτε τουριστικό προορισμό. Αυτές μπορεί να έχουν θετικές ή αρνητικές συνέπειες τόσο στην οικονομία, όσο και στη κοινωνία και το περιβάλλον. Εξάλλου το φυσικό περιβάλλον και ο τουρισμός είναι άρρηκτα συνδεδεμένα.

Ξεκινώντας από τις θετικές επιδράσεις του τουρισμού αξίζει να αναφερθεί πρωτίστως η οικονομική ανάπτυξη ενός τόπου, όπως στην περίπτωση της ελληνικής οικονομίας που αποτελεί κύριο παράγοντα εισροής χρήματος. Επίσης μειώνεται η ανεργία καθώς δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας σε ξενοδοχεία, εστιατόρια κ.α. Το κράτος βελτιώνει τις υποδομές του και τις συγκοινωνίες. Τέλος ο τουρισμός προωθεί τα έθιμα και τις παραδόσεις και χωρίς αυτόν ίσως να είχαν χαθεί.

Από την άλλη μεριά ο τουρισμός προκαλεί και αρκετές αρνητικές επιπτώσεις. Ένα από αυτά είναι ότι η Ελλάδα στηρίζεται πολύ στον τουρισμό και στην περίπτωση που δεν υπάρχει ανταπόκριση τα έσοδα της είναι κατά πολύ μειωμένα. Επιπλέον κατά τη τουριστική περίοδο παρατηρείται μεγάλη επιβάρυνση του περιβάλλοντος με σκουπίδια, λύματα των ξενοδοχείων, πυρκαγιές, καθώς και καταστροφή του περιβάλλοντος με την αποψίλωση δασικών εκτάσεων για τη δημιουργία ξενοδοχειακών μονάδων. Επίσης κατά τη τουριστική περίοδο αυξάνεται και η εγκληματικότητα. Ακόμη παρατηρείται το φαινόμενο της αισχροκέρδειας, καθώς πολλές επιχειρήσεις εκμεταλλεύονται τους τουρίστες και αυξάνουν τις τιμές με σκοπό να εξασφαλίσουν τα έσοδα μιας ολόκληρης χρονιάς. Επιπρόσθετα, παρουσιάζεται και το φαινόμενο της ξενομανίας με αποτέλεσμα πολλά άτομα να μιμούνται τον τρόπο ζωής και τις συνήθειες των ξένων, θέτοντας σε κίνδυνο τη γλώσσα, τα ήθη και τα έθιμα του ελληνικού πολιτισμού. Τέλος, υπάρχει έντονη εποχικότητα, η οποία επηρεάζει το κόστος και την ποιότητα του προϊόντος.

Εν κατακλείδι, ο τουρισμός βοηθάει την ελληνική κοινωνία να προοδεύσει και να αναπτυχθεί σε πολλούς τομείς. Βέβαια κρύβονται και πολλοί κίνδυνοι μέσα από την τουριστική ανάπτυξη ενός τόπου. Σε αυτό το σημείο πρέπει να παρέμβει η κοινωνία για να αντιμετωπίσει έγκαιρα τα διάφορα προβλήματα που προκύπτουν και ταυτόχρονα να συνδράμει στην ανάπτυξη και άλλων οικονομικών τομέων και όχι μόνο του τουρισμού.

Εικόνα 27 Καταστροφή περιβάλλοντος από πυρκαγιά

Στη παραπάνω εικόνα, απεικονίζονται τα θλιβερά αποτελέσματα της πυρκαγιάς που έκαψε 3.700 στρέμματα δασικής έκτασης. Πολλές πυρκαγιές έχουν εκδηλωθεί τα τελευταία χρόνια στο νησί κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Οφείλονται τόσο σε ανθρώπινη αμέλεια όσο και σε εμπρηστικές ενέργειες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Η παγκόσμια οικονομική κρίση ξεκίνησε από τις Η.Π.Α με την κατάρρευση μεγάλων τραπεζών όπως της «Lehman Brothers». Αυτές χορηγούσαν όλο και περισσότερα δάνεια, σε επιχειρήσεις και καταναλωτές για να εισπράξουν κέρδη από τους τόκους, χωρίς να υπολογίζουν τις επιπτώσεις. Βέβαια, οι δανειζόμενοι όλα αυτά τα μεγάλα ποσά δεν μπορούσαν να τα πληρώσουν λόγω των υψηλών επιτοκίων. Έτσι ξεκίνησε η χρηματοπιστωτική κρίση το 2007 όμως το φαινόμενο αυτό έγινε πιο έντονο από το 2008 και μετά. Η κρίση επηρέασε όλες τις οικονομίες του κόσμου μαζί και την Ελλάδα. Την περίοδο εκείνη δεν είχε γίνει αντιληπτή η σοβαρότητα της κατάστασης ούτε και ο κίνδυνος που υπήρχε να εξελιχθεί η οικονομική κρίση σε παγκόσμιο φαινόμενο και να δημιουργηθούν σημαντικά ελλείμματα, αλλά και χρέη σε πολλές χώρες. Η κατάσταση αυτή όμως εξαπλώθηκε πολύ γρήγορα και επηρέασε και την Ευρώπη σε πολύ μεγάλο βαθμό.

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, αποφάσισε να αλλάξει τους όρους χορήγησης δανείων σε αδύναμα κράτη, με αποτέλεσμα τη σταδιακή εξάπλωση των προβλημάτων σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες. Όσον αφορά την περίπτωση της Ελλάδος η κρίση της συνδέεται στενά με το δημόσιο χρέος της. Πιο συγκεκριμένα, το δημόσιο χρέος της χώρας μας μεγάλωνε όλο κι περισσότερο, διότι τα προηγούμενα χρόνια η Ελλάδα δανειζόταν υπέρογκα ποσά με σκοπό την ανάπτυξη δημόσιων έργων, αλλά και την κάλυψη των έργων που πραγματοποιήθηκαν, λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας. Ακόμη, άλλο ένα πρόβλημα που υπήρξε ήταν η γιγάντωση του δημόσιου τομέα. Με τον καιρό όμως, αποκαλύφθηκαν τα τεράστια κρατικά ελλείμματα και οι «τρύπες» που υπήρχαν στο ισοζύγιο πληρωμών. Δεν είναι λίγες οι φορές, που η Ελλάδα έχει φτάσει κοντά τη πτώχευση.

Η χώρα μας, για να μπορέσει να ανταπεξέλθει οικονομικά και να καλύψει όλες τις ανάγκες της προέβαινε συνεχώς σε δανεισμό, με αποτέλεσμα να έχει υψηλό δημόσιο χρέος. Στα μέσα του 2010 όμως, αδυνατούσε πλέον να δανειστεί με λογικά επιτόκια από τις αγορές για τη χρηματοδότηση του τρέχοντος δημοσιονομικού ελλείματος και την αναχρηματοδότηση του χρέους. Το χρέος της χώρας έφτασε στο 160% του Α.Ε.Π και οι δανειστές απαιτούσαν πολύ υψηλά επιτόκια για να μας δανείσουν. Τα υψηλά επιτόκια είχαν σαν αποτέλεσμα, να αυξηθεί το υπάρχον χρέος. Για να αποφύγει λοιπόν τη χρεοκοπία, προσέφυγε στο ΔΝΤ (Διεθνές

Νομισματικό Ταμείο) και την ΕΚΤ (Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα), όπου και υπογράφηκε συμφωνία δανεισμού που ονομάστηκε μνημόνιο. Έτσι η χώρα μπήκε σε ένα πρόγραμμα, όπου έπρεπε να ακολουθήσει, ώστε σταδιακά να μπορέσει να ανακάμψει και να ξεχρεώσει τα δάνεια της. Σύντομα όμως δημιουργήθηκαν πολλά προβλήματα στην κοινωνία. Όπως αύξηση των φόρων, μείωση θέσεων εργασίας στον δημόσιο τομέα και κατάργηση της μονιμότητας των εργαζομένων, αύξηση ποσοστού ανεργίας, χρεοκοπία πολλών επιχειρήσεων κ.α. Σήμερα, η χώρα παραμένει ακόμη στην ίδια κατάσταση αν και κάποιοι εμφανίζονται αισιόδοξοι θεωρώντας ότι η χώρα θα βγει γρήγορα από τα μνημόνια.

3.1 Η ΈΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Πολλοί εκτιμούν ότι η συγκεκριμένη οικονομική κρίση θεωρείται η χειρότερη όλων των εποχών. Σε μια τέτοια κατάσταση η οικονομία βρίσκεται σε φάση καθόδου και η οικονομική δραστηριότητα βρίσκεται σε μια συνεχή συρρίκνωση. Σύμφωνα με τον ορισμό :

«Η Οικονομική κρίση είναι το φαινόμενο κατά το οποίο μια οικονομία χαρακτηρίζεται από μια διαρκή και αισθητή μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας. Όταν λέμε οικονομική δραστηριότητα αναφερόμαστε σε όλα τα μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομίας, όπως η απασχόληση, οι τιμές, οι επενδύσεις κ.λπ. Ο βασικότερος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας είναι οι επενδύσεις, οι οποίες, όταν αυξομειώνονται, συμπαρασύρουν μαζί τους και όλα τα υπόλοιπα οικονομικά μεγέθη.»

Η οικονομική κρίση, αποτελεί τη μία από τις δύο φάσεις των οικονομικών διακυμάνσεων και συγκεκριμένα τη φάση της καθόδου, όταν δηλαδή η οικονομική δραστηριότητα βρίσκεται σε μια συνεχή συρρίκνωση. Οι οικονομικές διακυμάνσεις ορίζονται ως «οι διαδοχικές αυξομειώσεις της οικονομικής δραστηριότητας μέσα σε μια οικονομία. Λέγονται αλλιώς και κυκλικές διακυμάνσεις ή οικονομικοί κύκλοι.»

3.2 ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Η παγκόσμια οικονομική κρίση έχει επηρεάσει την Ελλάδα, σε οικονομικό, πολιτιστικό και πολιτικό επίπεδο. Παρατηρούνται μεγάλα δημοσιονομικά προβλήματα, υπάρχει η δυσκολία στην αποπληρωμή των δανείων, στη σταθεροποίηση του πληθωρισμού και των επιτοκίων, ενώ αυξάνονται συνεχώς τα ποσοστά ανεργίας.

Η οικονομική κρίση δημιούργησε πολλά προβλήματα, όπως την αύξηση της φορολογίας, τη μείωση των μισθών και των συντάξεων. Επιπλέον μειώθηκε η ρευστότητα των επιχειρήσεων και αυξήθηκαν κατά πολύ τα επιτόκια δανεισμού. Οι τράπεζες δύσκολα δανείζουν πλέον χρήματα σε απλούς πολίτες και επιχειρηματίες, γιατί οι δανειζόμενοι δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν στα χρέη τους. Ακόμη το φαινόμενο της γραφειοκρατίας έγινε πιο έντονο, δυσκολεύοντας τη ζωή των πολιτών και των επιχειρήσεων.

Επιπρόσθετα, μια από τις σημαντικότερες συνέπειες της κρίσης της οικονομίας, είναι η αύξηση της ανεργίας, η οποία πλήττει κυρίως τους νέους σε ποσοστό που ξεπερνά το 50%. Πολλοί είναι αυτοί που χάνουν τις δουλειές του ή που δεν μπορούν να βρουν μια νέα απασχόληση. Αυτό οδηγεί συχνά νέους με ανώτατη μόρφωση, να διαφεύγουν στο εξωτερικό για μια καλύτερη ζωή ή αν παραμείνουν στη χώρα εξασκούν κάποιο επάγγελμα διαφορετικό από αυτό που έχουν σπουδάσει .

Αξίζει επίσης να σημειωθεί η έξαρση της εγκληματικότητας. Πολλοί άνθρωποι προβαίνουν σε εγκληματικές πράξεις (ληστείες, εκβιασμούς, ναρκωτικά κ.α.), λόγω ανέχειας. Επιπλέον έχει παρατηρηθεί σημαντική αύξηση του ποσοστού των αυτοκτονιών, η οποία σχετίζεται με την αύξηση της ανεργίας. Τέλος ακόμη ένα πρόβλημα που δημιουργήθηκε, είναι ότι σταμάτησαν να γίνονται επενδύσεις στη χώρα μας.

Αίτια

Πολλοί θεωρούν ότι η οικονομική κρίση ξεκίνησε από την κακή διαχείριση τις οικονομίας και από την κακή διακυβέρνηση της χώρας μας. Υπάρχουν όμως πολλοί περισσότεροι λόγοι όπως :

- Η ασύστολη χορήγηση δανείων κυρίως στεγαστικών χωρίς τις απαραίτητες εγγυήσεις και με επιτόκια που έφτασαν μέχρι και 24% στα τέλη του 2017. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα οι δανειζόμενοι να μη μπορούν να πληρώσουν το χρέος τους προς τη τράπεζα και αυτό το έλλειμμα που δημιουργούταν οι τράπεζες προσπαθούσαν να καλύψουν δανειζόμενες οι ίδιες από άλλες τράπεζες.
- Οι υπέρογκες δαπάνες για εξοπλιστικά προγράμματα και άλλες δημόσιες δαπάνες σε δημόσιους τομείς όπως υγεία, παιδεία, κ.α.
- Η φοροδιαφυγή η οποία αποτελεί μια ιδιαίτερη σημαντική αιτία της οικονομική κρίσης.
- Η διόγκωση του δημοσίου τομέα
- Η πολιτική διαφθορά όπου σε αυτή τη περίπτωση ανέθεταν μεγάλα επενδυτικά έργα σε επιχειρηματικούς φίλους εξυπηρετώντας έτσι συμφέροντα και δαπανώντας έτσι χρήματα από το κράτος.

Επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης

Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης είναι πολλές, όμως δεν είναι ίδιες σε όλες τις χώρες, ούτε εκδηλώνονται με την ίδια ένταση. Ορισμένες από αυτές είναι :

- **Υψηλά επιτόκια δανεισμού:** Η Ελλάδα λόγω της κρίσης στην οποία βρίσκεται, θεωρείται αναξιόπιστη στις αγορές του εξωτερικού, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζετε με καχυποψία, κάτι που την αναγκάζει να δανείζεται με υψηλά επιτόκια δανεισμού.
- **Μείωση ρευστότητας:** Εν μέσω οικονομικής κρίσης, παρατηρείται μείωση της κίνησης του χρήματος, στο εσωτερικό της χώρας, με αποτέλεσμα να υπάρχουν μειωμένα κέρδη. Επίσης οι τράπεζες δεν δανείζουν εύκολα χρήματα και αν το κάνουν θα είναι μέσα σε πολύ αυστηρά πλαίσια.
- **Μείωση επενδύσεων:** Το επενδυτικό κλίμα είναι αρνητικό για μια χώρα που βρίσκεται σε κρίση, κάτι που απομακρύνει υποψήφιους επενδυτές. Οι επενδυτές δεν μπορούν να έχουν εμπιστοσύνη και διστάζουν να επενδύσουν τα χρήματα τους.

- **Αύξηση αβεβαιότητας για το μέλλον:** Η αβεβαιότητα που υπάρχει επηρεάζει τόσο τους πολίτες, όσο και την οικονομία, καθώς δημιουργούν αρνητικό κλίμα και φόβο για χρεοκοπία.
- **Αύξηση ανεργίας:** Λόγω της κρίσης πολλές επιχειρήσεις αναγκάζονται να κλείσουν, με αποτέλεσμα πολλοί άνθρωποι να μένουν άνεργοι. Οι επιχειρηματίες δυσκολεύονται να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους, καθώς τα έξοδα τους είναι πολύ περισσότερα από τα έσοδα τους και η φορολογία έχει αυξηθεί πάρα πολύ, αυτό τους οδηγεί, είτε στο να απολύσουν το προσωπικό που απασχολούν, είτε να κλείσουν οριστικά την επιχείρησή τους.
- **Μείωση εμπιστοσύνης έναντι των τραπεζών:** Οι πολίτες μιας χώρας που χάνουν την εμπιστοσύνη τους στο τραπεζικό σύστημα και συνήθως αποσύρουν μεγάλο μέρος καταθέσεων τους δημιουργώντας προβλήματα ρευστότητας στην αγορά. Οι τράπεζες αναγκάζονται να αυξήσουν τα επιτόκια δανεισμού και οι επιχειρηματίες που ενδιαφέρονται να πάρουν κάποιο δάνειο απομακρύνονται, καθώς δε μπορούν να ανταπεξέλθουν σε αυτά τα υψηλά επιτόκια που υπάρχουν.
- **Αύξηση της φορολογίας, μείωση μισθών και συντάξεων:** Το κράτος αναγκάζεται να μειώσει τους μισθούς και τις συντάξεις αλλά και να αυξήσει τους φόρους, ώστε να μπορέσει να πληρώσει τα δάνεια που έχει πάρει.
- **Φοροδιαφυγή:** Οι επιχειρήσεις ασφυκτιώντας από τους μεγάλους φόρους οδηγούνται στο να αποκρύπτουν εισοδήματα, με σκοπό την πληρωμή χαμηλότερου φόρου κάτι που είναι εις βάρος του κράτους.
- **Μείωση των εξαγωγών αλλά και της ανταγωνιστικότητας:** Οι ρυθμοί της οικονομικής ανάπτυξης μειώνονται και μαζί τους μειώνεται και η παραγωγική δραστηριότητα.
- **Περιορισμός κρατικών δαπανών:** Περιορίζεται το σύνολο των κρατικών δαπανών, ενώ παράλληλα εφαρμόζονται πιο «σκληρές» οικονομικές πολιτικές.

3.3 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΤΗΣ ΣΑΜΟΥ

Εδώ και πολλά χρόνια ο τουρισμός αποτελεί βασικό πυλώνα για την οικονομία της Σάμου. Η παρούσα οικονομική κρίση όμως δημιούργησε πολλά προβλήματα και κλόνησε το εσωτερικό του νησιού. Οι επιπτώσεις που δημιούργησε είναι οι εξής :

- Αύξηση της φορολογίας.
- Φοροδιαφυγή.
- Μείωση της ρευστότητας των επιχειρήσεων.
- Μείωση τουριστικής κίνησης. Μεγάλη ζημιά στο νησί έχει προκαλέσει η γειτονική Τουρκία καθώς προσφέρει καλύτερες μειωμένες τιμές. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα οι τουρίστες να έρχονται στη Σάμο και να φεύγουν προς τη Τουρκία διότι και οι αποστάσεις είναι μικρές.
- Προβλήματα στις συγκοινωνίες. Δεν υπάρχει καθημερινή σύνδεση με άλλες πόλεις και νησιά.
- Αύξηση της ανεργίας. Πολλές επιχειρήσεις λόγω της κρίσης αναγκάστηκαν να κλείσουν οριστικά, ενώ άλλες υπολειπόμενες.
- Αύξηση των τιμών και μείωση της ποιότητας. Οι ντόπιοι προσπαθούν να εκμεταλλευτούν όσο μπορούν την περίοδο που υπάρχει τουρισμός . Αυξάνουν τις τιμές για να αποκτήσουν κέρδος αδιαφορώντας για την ποιότητα του προϊόντος .
- Πάγωσαν οι επενδύσεις. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να μην γίνονται έργα και υποδομές στο νησί.
- Μείωση εσωτερικού τουρισμού. Λόγω ακριβών εισιτηρίων.
- Μετανάστευση πολλών κατοίκων σε χώρες του εξωτερικού και ιδιαίτερα στη Γερμανία και στην Αγγλία, με σκοπό την εύρεση εργασίας. Το μεγαλύτερο ποσοστό είναι κυρίως νέα άτομα τα οποία μόλις έχουν τελειώσει τις σπουδές τους.

Τρόποι αντιμετώπισης :

- Να λυθεί το πρόβλημα με τη φοροδιαφυγή.
- Μείωση της φορολογίας.
- Να γίνουν επενδύσεις. Αυτό θα έχει σαν αποτέλεσμα να μπορέσουν να γίνουν διάφορα έργα και υποδομές που χρειάζεται το νησί. Θα δημιουργηθούν με αυτό τον τρόπο και νέες θέσεις εργασίας.
- Πιο συχνά δρομολόγια από και προς το νησί.
- Τα τουριστικά γραφεία να δημιουργήσουν καλύτερα και πιο οικονομικά πακέτα.
- Να γίνει προβολή και διαφήμιση του νησιού.

Όσον αφορά στο σύνολο της χώρας, το ονομαστικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ, μειώθηκε κατά 25%, την περίοδο 2018 και 2013. Οι περιοχές που επλήγησαν περισσότερο από την ύφεση, ήταν κυρίως οι νησιωτικές περιοχές, όπως τα νησιά του Βορείου Αιγαίου (27%), του Νοτίου Αιγαίου (29,6%), η Κρήτη (27%), η Κεντρική Μακεδονία (26,5%) και τα Ιόνια νησιά.(32,5%). Κοινό χαρακτηριστικό αυτών των νησιωτικών περιοχών, είναι ότι εξαρτώνται κατά πολύ μεγάλο βαθμό από τον τουρισμό.

Έτος	2008	2013	% Μεταβολή
Ελλάδα	21.845	16.451	-24,7
Αττική	29.215	22.238	-23,9
Βόρειο Αιγαίο	17.647	12.881	-27,0
Νότιο Αιγαίο	24.747	17.422	-29,6

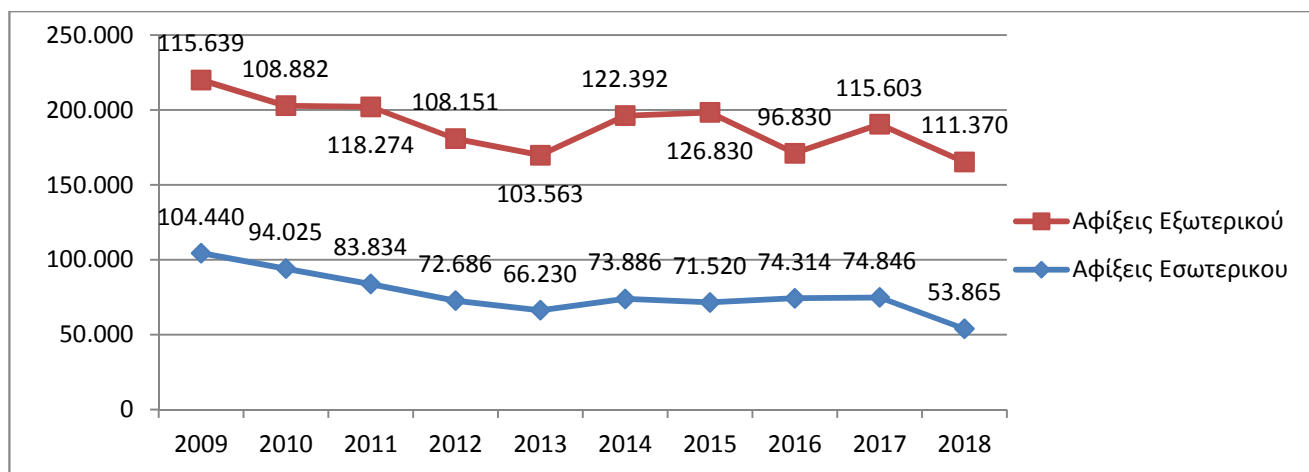
Κρήτη	19.176	14.007	-27,0
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	15.568	11.513	-26,0
Κεντρική Μακεδονία	17.437	12.816	-26,5
Δυτική Μακεδονία	16.748	15.652	-6,5
Ήπειρος	14.960	11.590	-22,5
Θεσσαλία	16.363	12.552	-23,3
Ιόνια νησιά	21.759	14.686	-32,5
Δυτική Ελλάδα	16.393	12.229	-25,4
Στερεά Ελλάδα	19.552	14.858	-24,0
Πελοπόννησος	17.224	13.497	-21,6
Μέσος Όρος	18.984	14.303	-24,7

Όπως προκύπτει από τον πίνακα, οι τουριστικές περιοχές της χώρας επηρεάστηκαν περισσότερο, από ότι οι μη τουριστικές περιφέρειες. Αυτό οφείλεται στο ότι, η μεγάλη διεθνής οικονομική κρίση, μείωσε τα πραγματικά κατά κεφαλή εισοδήματα των χωρών, που αποτελούν τους κύριους πελάτες της Ελλάδος. Η πτώση του εισοδήματος, μείωσε τη ζήτηση για το ελληνικό τουριστικό προϊόν. Επίσης, στα πρώτα χρόνια της ύφεσης, η πολιτική του «σκληρού» ευρώ αύξησε το κόστος του ελληνικού τουριστικού προορισμού, ακόμη και για τις χώρες της ευρωζώνης, αφού καθιστούσε τις εκτός ευρωζώνης χώρες τουριστικών προορισμών πιο ελκυστικές. Τέλος, μέχρι και το 2012, οι συνεχείς αρνητικές αναφορές των διεθνών μέσων επικοινωνίας για την Ελλάδα, απέτρεψαν (φόβισαν) πολλούς ξένους τουρίστες να ταξιδέψουν προς την Ελλάδα, με συνέπεια να προτιμήσουν άλλους τουριστικούς προορισμούς. Το ίδιο φαινόμενο συνέβη και με τις μεταναστευτικές ροές, από τις χώρες της Μέσης Ανατολής.

Παρακάτω θα παρουσιαστούν κάποιοι πίνακες με στοιχεία από τις αφίξεις του εισερχόμενου και εξερχόμενου τουρισμού καθώς και το ξενοδοχειακό δυναμικό της Σάμου τα τελευταία χρόνια.

ΑΕΡΟΛΙΜΕΝΑΣ ΣΑΜΟΥ		ΑΕΡΟΛΙΜΕΝΑΣ ΣΑΜΟΥ
ΚΙΝΗΣΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ		ΚΙΝΗΣΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ
ΈΤΟΣ	ΕΠΙΒΑΤΕΣ	ΕΠΙΒΑΤΕΣ
	ΑΦΙΞΕΙΣ	ΑΦΙΞΕΙΣ
2009	104.440	115.639
2010	94.025	108.882
2011	83.834	118.274
2012	72.686	108.151
2013	66.230	103.563
2014	73.886	122.392
2015	71.520	126.830
2016	74.314	96.830
2017	74.846	115.603
2018	53.865	111.370

Εικόνα 28 Κίνηση από Εσωτερικό

Εικόνα 29 Διάγραμμα αεροπορικών αφίξεων εσωτερικού-εξωτερικού Αερολιμένα Σάμου

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα στο Κρατικό Αερολιμένα Σάμου “Αρίσταρχος” οι αφίξεις των επιβατών του εσωτερικού από το έτος 2009 μέχρι το 2013 μειώνονταν σταδιακά με μια μικρή αύξηση το 2014 και το 2017. Παρόλα αυτά, εν μέσω οικονομικής κρίσης οι αφίξεις διατήρησαν έναν σταθερό ρυθμό χωρίς ιδιαίτερες αλλαγές. Όσον αφορά το έτος 2018 τα στοιχεία δεν είναι ακριβή, καθώς δεν έχουν καταχωρηθεί ακόμα ο συνολικός αριθμός όλου του χρόνου.

Στον παραπάνω πίνακα όσον αφορά τα στοιχεία από την κίνηση του εξωτερικού στον αερολιμένα της Σάμου, κατά τη περίοδο 2009 μέχρι το 2018. Όσον αφορά στις αφίξεις δεν παρατηρούμε μια κλιμακωτή μείωση, αλλά εναλλαγή ανά περίοδο. Το 2010 είχαμε μείωση στις αφίξεις ενώ το 2011 είχαμε περισσότερες αφίξεις. Το 2012 και 2013 μείωση, ενώ το 2014 και το 2015 είχαμε ένα καλό ποσοστό αφίξεων το οποίο μειώθηκε πάρα πολύ το 2016 στις 96.830 αφίξεις. Αυτή η μείωση οφείλεται στο ζήτημα του προσφυγικού-μεταναστευτικού που έχει αναφερθεί και πιο πάνω, καθώς εκείνο το έτος το νησί δέχτηκε μεγάλη ροή προσφύγων.

Συγκρίνοντας τους δύο πίνακες παρατηρούμε ότι η κρίση έχει επηρεάσει τόσο την εσωτερική, όσο και την εξωτερική μετακίνηση των επισκεπτών. Μεγαλύτερο βέβαια πρόβλημα παρουσιάζεται στο εσωτερικό, καθώς με τη παρουσία της κρίσης μέχρι το 2013 οι αφίξεις σταδιακά μειωνόντουσαν. Οι άνθρωποι δύσκολα τα βγάζουν πέρα, είναι πιο διστακτικοί, γι αυτό μείωσαν και τις μετακινήσεις τους προς το νησί. Βέβαια από το 2013 και μετά υπάρχει μια σταθερότητα.

Με την αρχή της οικονομικής ύφεσης, οι αφίξεις κατέγραψαν σημαντική πτώση, λαμβάνοντας υπόψη και τα υψηλά ναύλα για μετακίνηση από και προς το νησί. Τα τελευταία

χρόνια όμως, οι αφήξεις εσωτερικού έχουν σταθεροποιηθεί σε χαμηλά, αλλά φυσιολογικά επίπεδα.

Το νησί, αποτελεί αγαπητό προορισμό κυρίως εσωτερικού τουρισμού, με έμφαση στις οικογενειακές διακοπές ωστόσο με την έξαρση της οικονομικής κρίσης και παράλληλα τη διατήρηση υψηλών ναύλων η τάση αυτή του εσωτερικού τουρισμού, άρχισε να εξασθενεί, ενώ οι περισσότεροι επισκέπτες, επιλέγουν τα πλοία ως τρόπο μετακίνησης και όχι τα αεροπλάνα. Οι Έλληνες τουρίστες, έχουν μειωθεί κατά τα δύο τρίτα. Σε ένα νησί όπως η Σάμος, οι ίδιοι οι κάτοικοι (μέσω των εκπροσώπων τους), επέλεξαν τον τουρισμό, μεγαλύτερων σε ηλικία επισκεπτών. Ενώ σε άλλα νησιά που υπάρχουν και νεότερες ηλικίες, οι επισκέπτες καταναλώνουν περισσότερα και για περισσότερες μέρες.

Ξενοδοχειακές μονάδες της Σάμου

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ / NORTH AEGEAN REGION						
Ξενοδοχειακό δυναμικό 2016 / Hotel capacity 2016						
Περιφερειακή Ενότητα	5*	4*	3*	2*	1*	Σύνολο
Regional Area	5*	4*	3*	2*	1*	Total
Μονάδες	2	5	35	98	17	157
Σάμου Samos						
Δωμάτια	402	332	1.594	2.438	225	4.991
Κλίνες	845	609	3.022	4.575	433	9.484

Εικόνα 30 Ξενοδοχειακό Δυναμικό 2016

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ / NORTH AEGEAN REGION						
Ξενοδοχειακό δυναμικό 2015 / Hotel capacity 2015						
Περιφερειακή Ενότητα	5*	4*	3*	2*	1*	Σύνολο
Regional Area	5*	4*	3*	2*	1*	Total
Μονάδες	2	5	35	100	19	161
Σάμου Samos						
Δωμάτια	402	332	1.550	2.469	250	5.003
Κλίνες	845	609	2.929	4.639	483	9.505

Εικόνα 31 Ξενοδοχειακό Δυναμικό 2015

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ / NORTH AEGEAN REGION						
Ξενοδοχειακό δυναμικό 2014 / Hotel capacity 2014						
Περιφερειακή Ενότητα	5*	4*	3*	2*	1*	Σύνολο
Regional Area	5*	4*	3*	2*	1*	Total
Μονάδες	2	5	36	101	21	165
Σάμου Samos						
Δωμάτια	402	332	1.625	2.454	263	5.076
Κλίνες	845	609	3.071	4.617	509	9.651

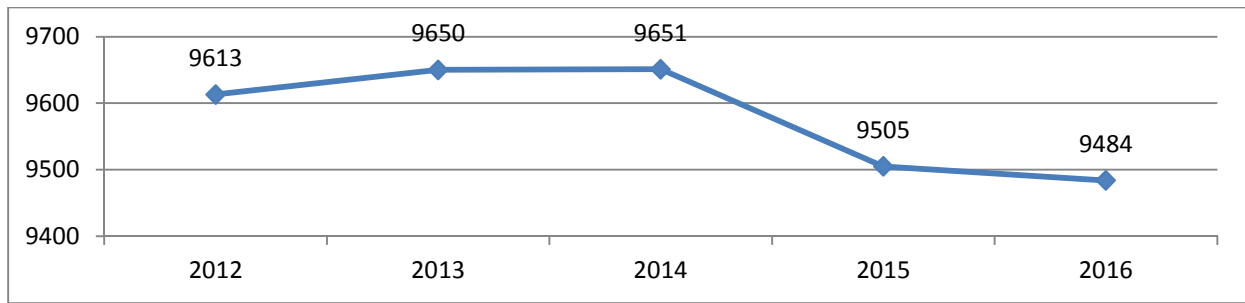
Εικόνα 32 Ξενοδοχειακό Δυναμικό 2014

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ / NORTH AEGEAN REGION						
Ξενοδοχειακό δυναμικό 2013 / Hotel capacity 2013						
Περιφερειακή Ενότητα	5*	4*	3*	2*	1*	Σύνολο
Regional Area	5*	4*	3*	2*	1*	Total
Μονάδες	2	5	36	101	22	166
Σάμου Samos						
Δωμάτια	402	332	1.614	2.454	277	5.079
Κλίνες	845	609	3.043	4.617	536	9.650

Εικόνα 33 Ξενοδοχειακό Δυναμικό 2013

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ / NORTH AEGEAN REGION						
Ξενοδοχειακό δυναμικό 2012 / Hotel capacity 2012						
Περιφερειακή Ενότητα	5*	4*	3*	2*	1*	Σύνολο
Regional Area	5*	4*	3*	2*	1*	Total
Μονάδες	2	6	36	103	22	169
Σάμου Samos						
Δωμάτια	386	364	1.562	2.456	258	5.026
Κλίνες	808	657	3.008	4.646	494	9.613

Εικόνα 34 Ξενοδοχειακό Δυναμικό 2012

Εικόνα 35 Ξενοδοχειακό δυναμικό σε κλίνες

Οι παραπάνω πίνακες αφορούν στο ξενοδοχειακό δυναμικό της Σάμου από το 2012 μέχρι το 2016. Η οικονομική κρίση που επηρέασε το νησί, είχε σαν αποτέλεσμα κάποιες ξενοδοχειακές μονάδες να κλείσουν. Όπως φαίνεται και στο διάγραμμα της εικόνας 21, από το 2014 και μετά υπάρχει μια καθοδική πτώση στις υπηρεσίες των ξενοδοχείων που οφείλεται είτε σε μεμονωμένη τουριστική κίνηση, είτε σε κλείσιμο της επιχείρησης.

Η κρίση έπληξε πολλούς επιχειρηματίες αυτού του κλάδου, καθώς δε μπορούσαν να ανταπεξέλθουν στις παρούσες συνθήκες. Ορισμένα ξενοδοχεία της Σάμου κυρίως αυτά που έχουν επιβιώσει από όλες αυτές τις αντίξοες συνθήκες της κρίσης και δεν έχουν πληγεί όσο κάποια άλλα διότι δουλεύουν μέσω πρακτορείων. Αυτό κατά κάποιο τρόπο τους έχει βοηθήσει και δεν έχουν τόσο μεγάλο πρόβλημα, όπως μικρότερα ξενοδοχεία που προσπαθούν να επιβιώσουν. Ακόμα και αν κερδίσουν κάποια χρήματα κατά τη διάρκεια της καλοκαιρινής σεζόν δεν είναι αρκετά για να καλύψουν τα έξοδα όλου του χρόνου με αποτέλεσμα οι επιχειρηματίες να κλείνουν τις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις τους.

Τέλος αξίζει να σημειωθεί ότι εδώ και πολλά χρόνια προ κρίσης το νησί στηριζόταν κυρίως στον εσωτερικό τουρισμό. Πολλοί άνθρωποι θέλοντας να περάσουν τις διακοπές τους και να ξεκουραστούν ερχόντουσαν στο νησί της Σάμου. Ακόμα και εκτός τουριστικής περιόδου υπήρχε κίνηση χρημάτων στην αγορά του νησιού. Οι τιμές ήταν πιο προσιτές και ο κόσμος δε σκεφτόταν τόσο πολύ το κόστος για τις αγορές του. Με την εμφάνιση όμως της οικονομικής κρίσης και τις αυξημένες τιμές σε αεροπορικά και ακτοπλοϊκά εισιτήρια πλέον ο αριθμός αυτών των ατόμων έχει μειωθεί. Οι επιχειρηματίες αντιμετωπίζουν μεγάλο πρόβλημα τη χειμερινή περίοδο, περιμένοντας πως και πως τη καλοκαιρινή σεζόν ώστε να βγάλουν όσα περισσότερα κέρδη μπορούν για να περάσουν όλο τον υπόλοιπο χρόνο και να κλείσουν τυχόν υποχρεώσεις τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΕΡΕΥΝΑ

4.1 ΕΡΕΥΝΑ ΜΕ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

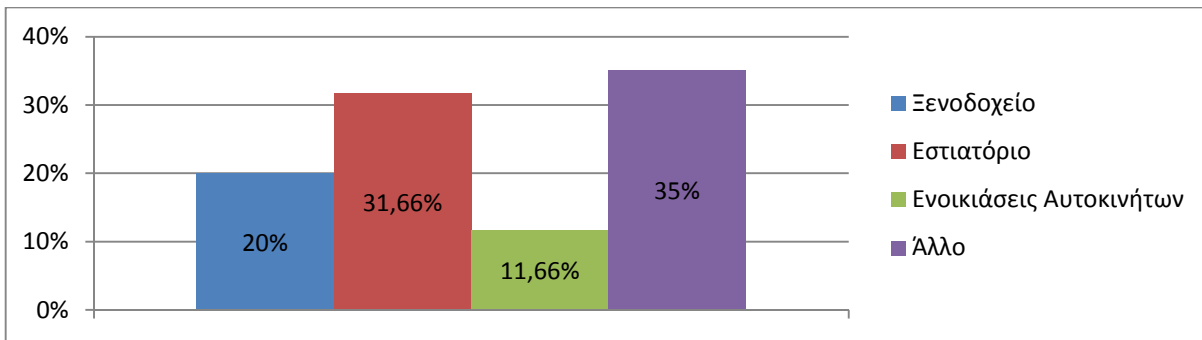
Σε αυτό το κεφάλαιο, παρουσιάζεται η έρευνα που πραγματοποιήθηκε με τη βοήθεια ερωτηματολογίου και τα αποτελέσματα που προέκυψαν μέσα από την ανάλυση του, στα πλαίσια της παρούσας πτυχιακής εργασίας η οποία επικεντρώνεται στις επιπτώσεις που είχε η οικονομική κρίση στον τουρισμό της Σάμου.

4.2 ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

Αρχικά το μεγαλύτερο μέρος της έρευνας πραγματοποιήθηκε στο Βαθύ της Σάμου στη πρωτεύουσα του νησιού και στη συνέχεια στις δημοτικές ενότητες, του Πυθαγορείου, του Καρλοβάσου και του Μαραθοκάμπου. Συγκεντρώθηκαν μέσω της απλής δειγματοληψίας 60 ερωτηματολόγια, από τα οποία συγκεντρώθηκαν οι απαντήσεις επιχειρήσεων που σχετίζονται με τον τουρισμό. Η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων έγινε με προφορική επιτόπια έρευνα, παρουσιάζοντας τις ερωτήσεις στους ερωτηθέντες και σημειώνοντας τις απαντήσεις. Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από 14 ερωτήσεις κλειστού τύπου όπου οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να απαντήσουν.

4.3 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

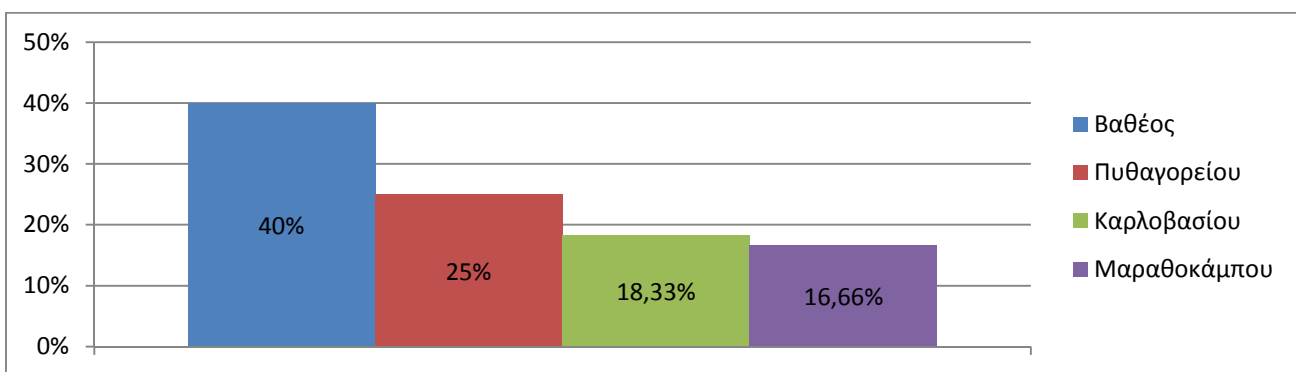
1) Σε ποια κατηγορία από τις παρακάτω ανήκει η επιχείρησή σας;

Εικόνα 36 Κατηγορία Επιχείρησης

Αρχικά έγινε η κατηγοριοποίηση των επιχειρήσεων από τις οποίες αντλήθηκαν οι πληροφορίες. Από τα στοιχεία αυτά προκύπτει ότι από τα 60 ερωτηματολόγια, το ποσοστό των 35% αφορούν επιχειρήσεις και τουριστικά καταστήματα (όπως πρακτορεία εισιτηρίων, μαγαζιά με τουριστικά είδη (και όχι μόνο)), που προσελκύουν τους τουρίστες, τα οποία αποτέλεσαν το μεγαλύτερο μέρος άντλησης πληροφοριών. Στη συνέχεια τα 31,66% αφορούν εστιατόρια, τα 20% ξενοδοχειακές μονάδες και τέλος τα 11,66% ενοικιάσεις αυτοκινήτων.

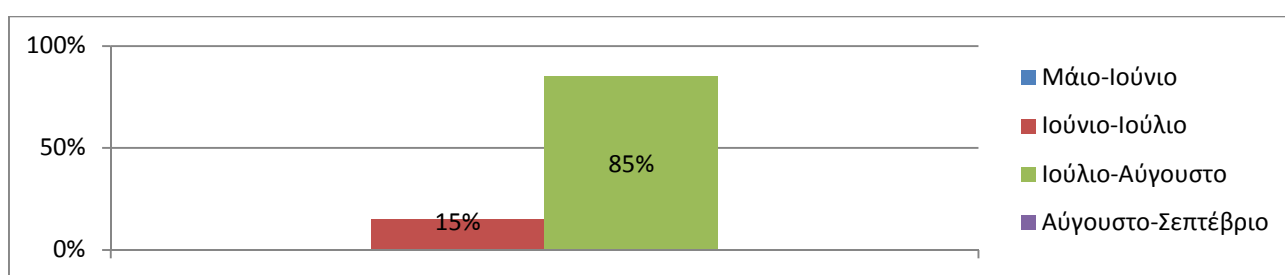
2) Σε ποια δημοτική κοινότητα δραστηριοποιείται η επιχείρησή σας ;

Εικόνα 37 Δημοτική Κοινότητα

Στο παραπάνω γράφημα παρουσιάζονται οι τέσσερις δημοτικές ενότητες, από όπου αντλήθηκαν οι πληροφορίες, ώστε να υπάρχει μια γενικότερη προσέγγιση απόψεων, από όλο το νησί της Σάμου. Σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν όπως έχει προαναφερθεί παραπάνω το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος, προήρθε από την πρωτεύουσα, το Βαθύ με ποσοστό 40%. Το 25% προήρθε από το Πυθαγόρειο, το 18,33% από το Καρλόβασι και τέλος το 16,66% από το Μαραθόκαμπο.

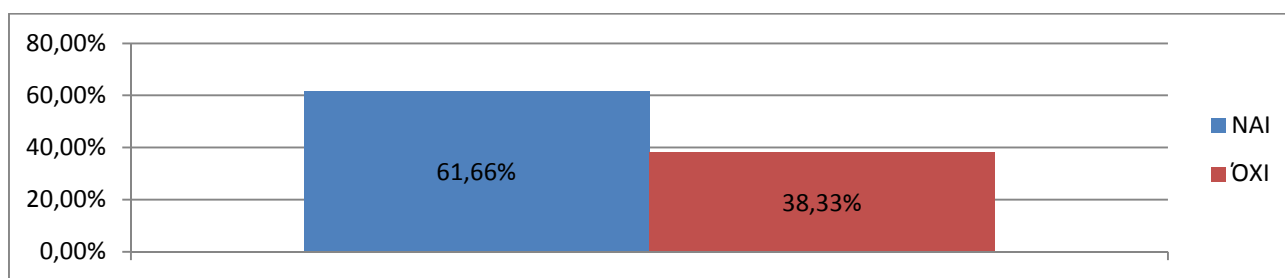
3) Ποιους μήνες έχετε τη μεγαλύτερη κίνηση τουριστών ;

Εικόνα 38 Κίνηση τουριστών

Από τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν προκύπτει ότι η μεγαλύτερη κίνηση τουριστών παρατηρείται στους καλοκαιρινούς μήνες Ιούλιο και Αύγουστο με ποσοστό 85%, ενώ ένα μικρότερο μέρος είχε τους μήνες Ιούνιο και Ιούλιο.

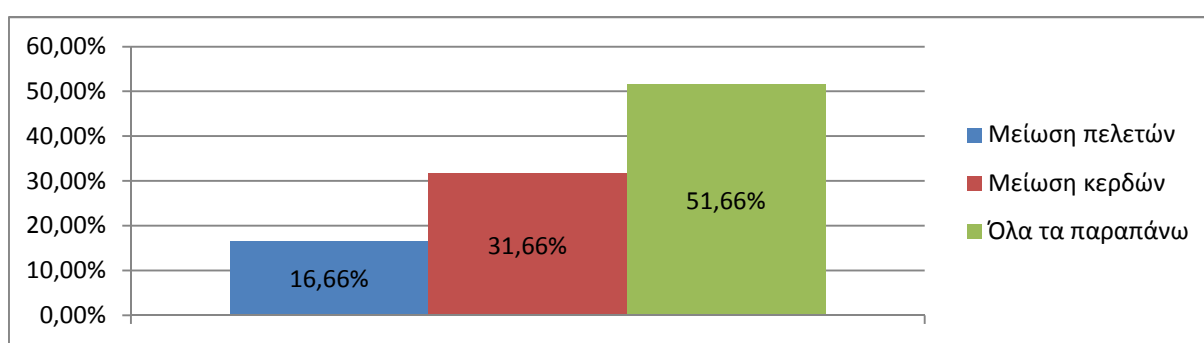
4) Η Σάμος είναι ένα νησί αρκετά διαφημισμένο ;

Εικόνα 39 Δημοφιλής προορισμός

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων για το αν το νησί της Σάμου είναι αρκετά διαφημισμένο προέκυψε ότι, το 61,66% των ερωτηθέντων θεωρούν ότι είναι αρκετά διαφημισμένο προς τα έξω το νησί, ενώ οι 38,33% από αυτούς πιστεύουν ότι το νησί χρειάζεται περισσότερη διαφήμιση ώστε να προσελκύσει περισσότερο τουριστικό πληθυσμό.

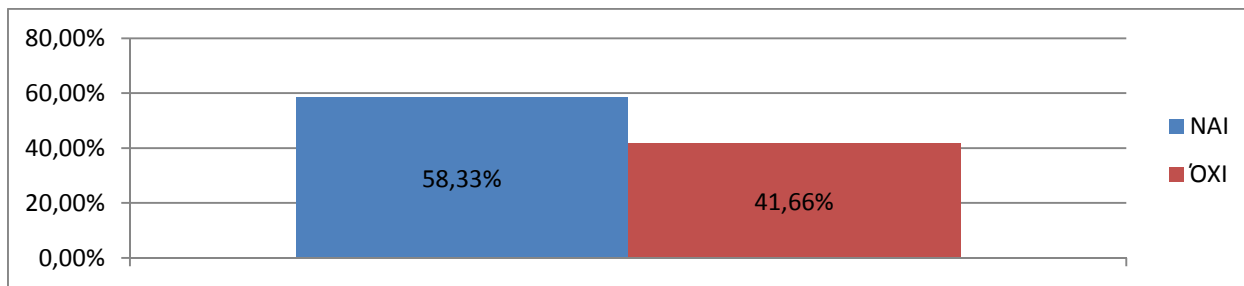
5) Πως σας έχει επηρεάσει η οικονομική κρίση ;

Εικόνα 40 Επιρροή κρίσης

Όπως φαίνεται στο διάγραμμα η οικονομική κρίση επηρέασε κατά πολύ τις επιχειρήσεις. Από τα 60 ερωτηματολόγια που δόθηκαν το μεγαλύτερο ποσοστό του 51,66% παρουσίασε μείωση πελατών που αυτό είχε σαν αποτέλεσμα και τη μείωση των κερδών τους. Κάποιοι από τους ερωτηθέντες παρουσίασαν μείωση των κερδών τους σε ποσοστό 31,66% καθώς υποστήριξαν ότι πελάτες είχαν στην επιχείρησή τους ήταν πιο διστακτικοί στο να επιλέξουν να πάρουν κάτι που πριν από την κρίση δε θα το σκεφτόντουσαν τόσο. Τέλος μέρος του 16,66% απάντησε ότι η οικονομική κρίση είχε ως αποτέλεσμα να μειωθεί η κίνηση των πελατών στην επιχείρησή τους χωρίς αυτό να έχει τόσο μεγάλη επίπτωση στα κέρδη τους.

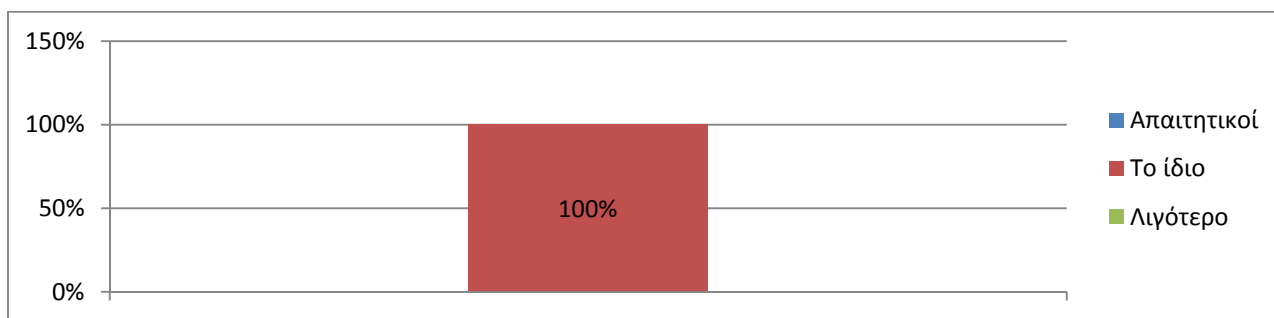
6) Θεωρείτε ότι οι αρνητικές επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης είναι παροδικές ;

Εικόνα 41 Παροδικές επιπτώσεις κρίσης

Σε αυτή την περίπτωση βάση των στοιχείων που προκύπτουν παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο μέρος φαίνεται αισιόδοξο και θεωρεί το φαινόμενο αυτό παροδικό, ενώ υπάρχει και ένα μικρότερο ποσοστό που δεν συμφωνεί καθώς πιστεύει ότι η κατάσταση που πλήττει τη χώρα μας θα διαρκέσει για πολλά χρόνια ακόμα.

7) Θεωρείτε ότι μετά την οικονομική κρίση οι τουρίστες απέναντι στο τουριστικό προϊόν που προσφέρεται είναι πιο ;

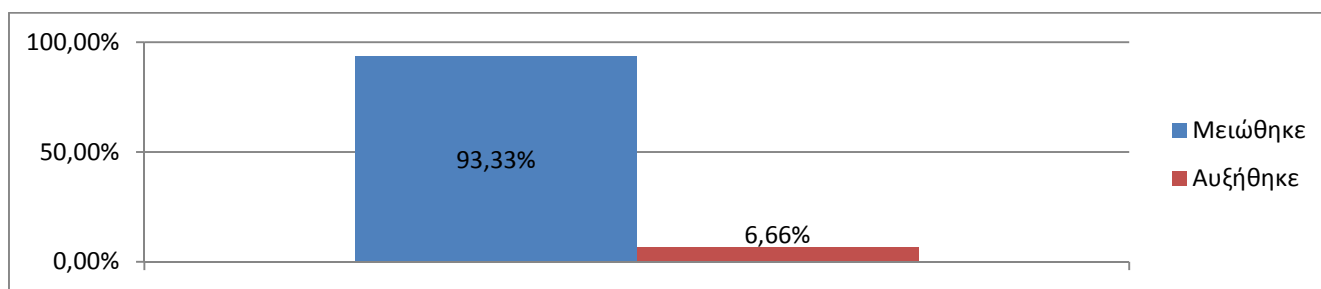

Εικόνα 42 Αντιμετώπιση τουριστών

Στην ερώτηση που κλήθηκαν απαντήσουν σχετικά με το αν οι τουρίστες, μετά την οικονομική κρίση είναι πιο απαιτητικοί, λιγότερο ή το ίδιο απέναντι στο τουριστικό προϊόν που προσφέρουν στις επιχειρήσεις τους, παρατηρήθηκε ότι και οι 60 ερωτηθέντες δε παρατήρησαν κάποια αλλαγή στις συμπεριφορά τους, είχαν την ίδια αντιμετώπιση όπως και πριν από την κρίση.

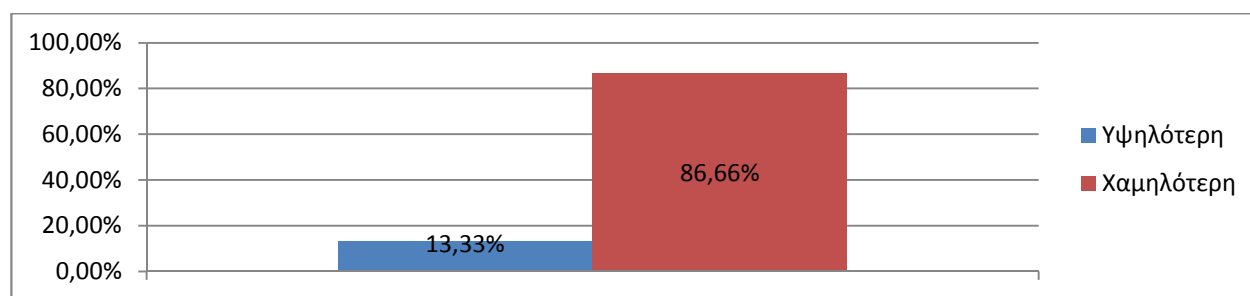
8) Μετά την οικονομική κρίση θεωρείτε ότι ο αριθμός τουριστών που επισκέφτηκε το νησί ;

Εικόνα 43 Αριθμός τουριστών

Στο παραπάνω γράφημα παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο μέρος των ατόμων που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο, θεωρούν ότι μετά την κρίση ο αριθμός τουριστών μειώθηκε πάρα πολύ, ενώ ένα πολύ μικρό ποσοστό διαφωνεί και πιστεύει ότι παρόλο τη κρίση ο αριθμός τουριστών αυξήθηκε.

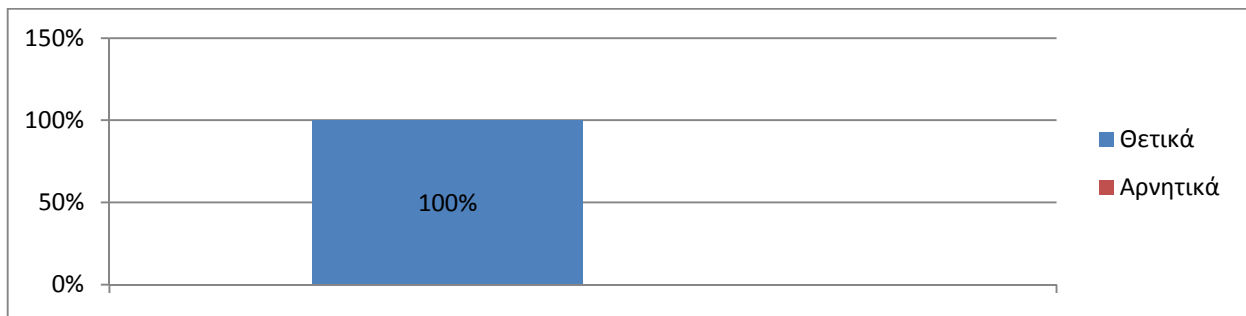
9) Όσον αφορά την οικονομική τους δυναμική είναι ;

Εικόνα 44 Οικονομική δυναμική τουριστών

Σε αυτή την ερώτηση σχετικά με την οικονομική δυναμική των τουριστών οι περισσότεροι φαίνεται ότι συμφωνούν μεταξύ τους και πιστεύουν ότι είναι χαμηλότερη, ενώ ένα μικρό ποσοστό διαφωνεί και πιστεύει ότι είναι υψηλότερη.

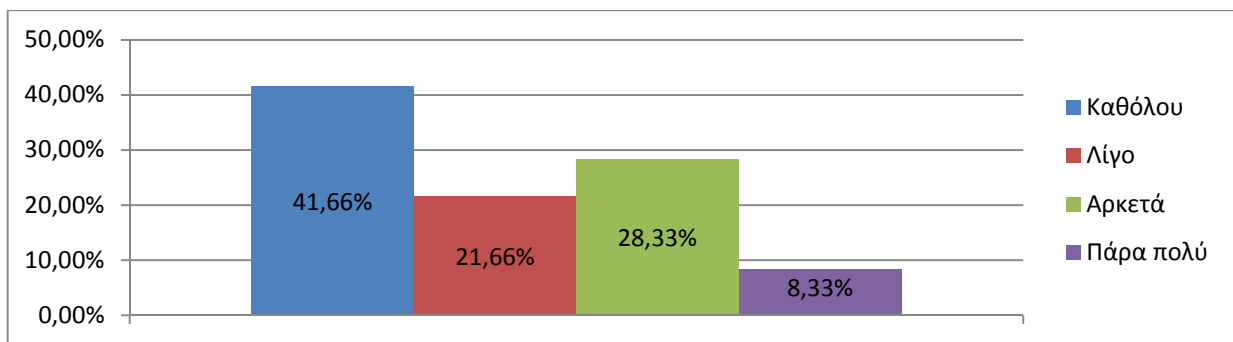
10) Το τουριστικό ρεύμα από τη γειτονική Τουρκία επηρέασε θετικά ή αρνητικά την επιχείρησή σας ;

Εικόνα 45 Επιρροή επιχείρησης από τουριστικό ρεύμα Τουρκίας

Το τουριστικό ρεύμα από την Τουρκία, φαίνεται ότι βοήθησε τις επιχειρήσεις να αυξήσουν τα κέρδη τους. Όπως φαίνεται στην εικόνα, όλους τους επηρέασε θετικά .

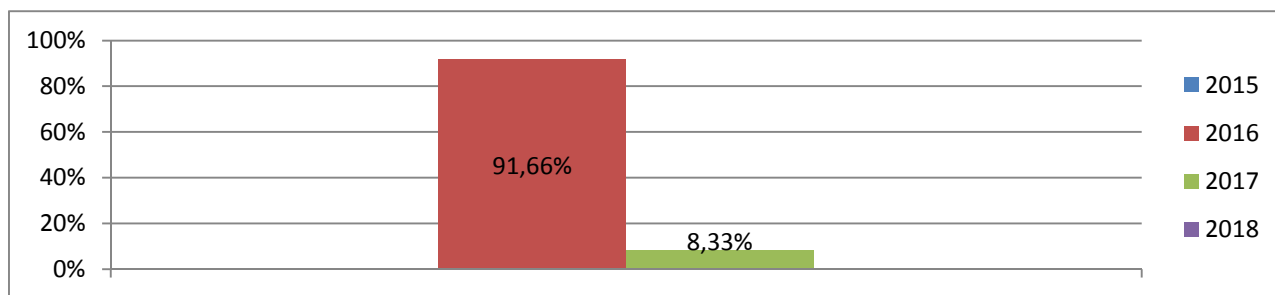
11) Πόσο επηρέασε το Προσφυγικό-Μεταναστευτικό την επιχείρησή σας ;

Εικόνα 46 Επιρροή Προσφυγικού-Μεταναστευτικού

Από το παραπάνω σχήμα προκύπτει ότι το φαινόμενο του Προσφυγικού-Μεταναστευτικού που επικρατεί στη Σάμο, επηρέασε σε μεγάλο βαθμό τις επιχειρήσεις (θετικά και αρνητικά). Οι περισσότερες που επηρεάστηκαν αρνητικά, βρίσκονται στο Βαθύ, όπου υπάρχει το κέντρο φιλοξενίας για τους πρόσφυγες. Σύμφωνα με τις απαντήσεις, το 41,66% άτομα απάντησαν ότι δεν τους έχει επηρεάσει αυτή η κατάσταση , το 21,66% απάντησε ότι τους έχει επηρεάσει λίγο , το 28,33% τους επηρέασε αρκετά , τους περισσότερους αρνητικά αλλά υπήρχαν και αυτοί που τους επηρέασε θετικά καθώς η κατάσταση αυτή τους επιφέρει κέρδη. Τέλος ένα ποσοστό 8,33% το φαινόμενο αυτό τους επηρέασε πάρα πολύ σε αρνητικό επίπεδο. Όσον αφορά την θετική επιρροή του προσφυγικού αυτό οφείλεται στο ότι υπάρχουν κάποιες μεμονωμένες περιπτώσεις τις οποίες επηρέασε θετικά από άποψη κερδών και οι οποίες στηρίζονται αποκλειστικά στην ύπαρξη μεταναστών όπως (π.χ σούπερ μάρκετ, δημιουργία θέσεων εργασίας, ενοικιάσεις σπιτιών κλπ). Από την άλλη μεριά για τις περισσότερες επιχειρήσεις του Βαθέος, όπου όπως έχει προαναφερθεί βρίσκεται το κέντρο φιλοξενίας προσφύγων, αυτή η κατάσταση ήταν ένα μεγάλο πλήγμα . Στην αρχή με την έξαρση του προσφυγικού παρατηρήθηκαν πολλές ακυρώσεις σε εισιτήρια και κρατήσεις ξενοδοχείων, για μικρό χρονικό διάστημα τα κρουαζιερόπλοια δεν έμπαιναν στο λιμάνι της Σάμου (αργότερα μετακινήθηκαν και πλέον μέχρι και σήμερα η άφιξη των κρουαζιερόπλοιων γίνεται στο λιμάνι Πυθαγορείου). Ακόμη και τα караβάκια που έκαναν μονοήμερες εκδρομές από και προς την Τουρκία μετακινήθηκαν και αυτά στο λιμάνι του Πυθαγορείου. Η πρωτεύουσα του νησιού έχει χάσει μεγάλο μέρος των τουριστών και οι επιχειρήσεις που επηρεάστηκαν αρνητικά αντιμετωπίζουν πρόβλημα.

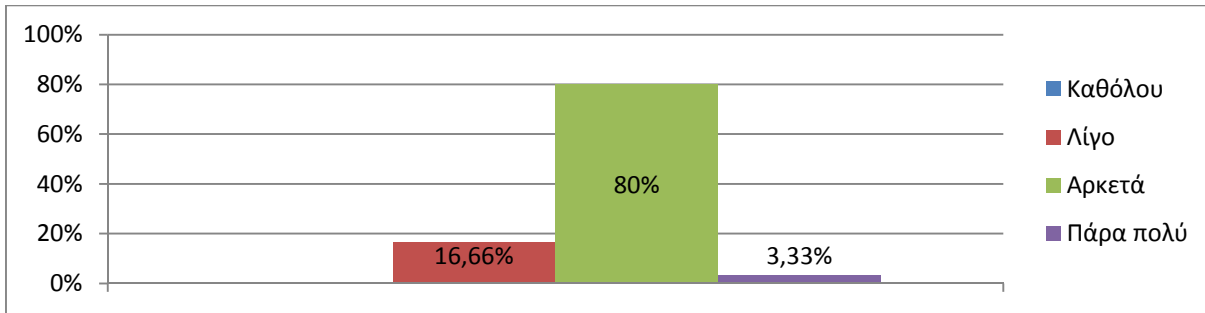
12) Με αφετηρία το έτος 2015 όπου και ξεκίνησε το προσφυγικό ποιο έτος θεωρείτε ως το χειρότερο από τουριστικής άποψης ;

Εικόνα 47 Χρονιά μεγαλύτερης επιρροής προσφυγικού

Το μεγαλύτερο μέρος των ατόμων και ιδιαίτερα το 91,66% πιστεύει ότι το έτος 2016 ήταν αυτό που αποτέλεσε το χειρότερο έτος από τουριστικής άποψης καθώς οι ροές καθημερινά ήταν πολυάριθμες.

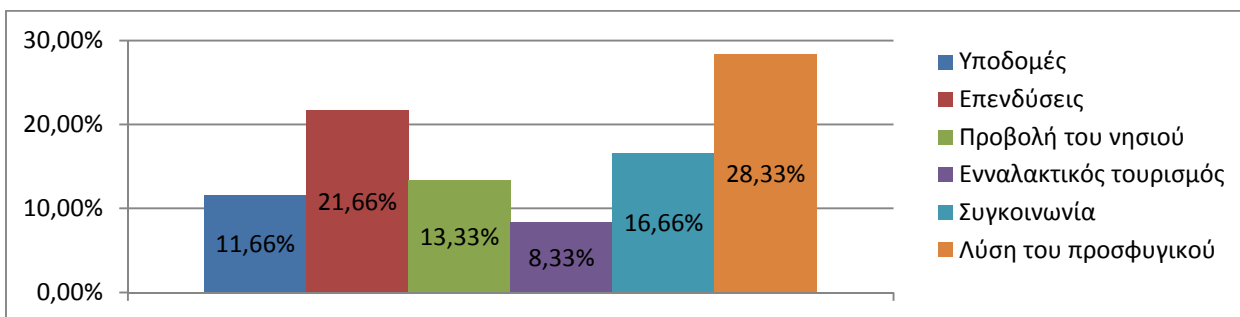
13) Πόσο αισιόδοξοι αισθάνεστε για τη μελλοντική εξέλιξη της επιχείρησής σας ;

Εικόνα 48 Εξέλιξη της επιχείρησης

Σε αυτή τη περίπτωση οι περισσότεροι επιχειρηματίες φαίνεται πως είναι αρκετά αισιόδοξοι με την μελλοντική εξέλιξη της επιχείρησής τους. Από την άλλη ένα πολύ μικρότερο ποσοστό του 3,33% φαίνεται πως είναι πάρα πολύ αισιόδοξο, ενώ ένα μικρό ποσοστό του 16,66% δεν είναι τόσο αισιόδοξο αλλά πολύ λίγο.

14) Κατά την γνώμη σας τι θα μπορούσε να βοηθήσει στην τουριστική ανάπτυξη του νησιού ;

Εικόνα 49 Τρόποι ανάπτυξης νησιού

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των απαντήσεων το μεγαλύτερο ποσοστό των επιχειρηματιών θεωρούν πως η λύση του προσφυγικού ζητήματος είναι το βασικότερο πρόβλημα που θα πρέπει να επιλυθεί καθώς όπως έχει προαναφερθεί οι συνέπειες είναι πολλές, ιδιαίτερα για την πρωτεύουσα του νησιού. Στη συνέχεια το 21,66% των ερωτηθέντων έθισε το επίσης σοβαρό θέμα της ελλείψεως επενδύσεων στο νησί που αν γίνουν θα βοηθήσουν στην εισροή κεφαλαίων που μπορούν να δώσουν νέα πνοή και δυναμική στο νησί. Το 16,66% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι το πρόβλημα με τις συγκοινωνίες είναι ένα θέμα που πρέπει να επιλυθεί. Το 13,33% πιστεύει ότι σημαντικό ρόλο παίζει και η προβολή του νησιού, ενώ το 11,66% θεωρεί πως το νησί χρειάζεται καλύτερες υποδομές. Τέλος ένα μικρό ποσοστό πιστεύει ότι το νησί χρειάζεται να επικεντρωθεί στον εναλλακτικό τουρισμό ώστε να μπορέσει να προσελκύσει περισσότερους τουρίστες.

Συνοψίζοντας, μέσα από την παραπάνω έρευνα έγινε μια προσπάθεια να συλλεχθούν στοιχεία από επιχειρήσεις που καλύπτουν το μεγαλύτερο φάσμα επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τουρισμό. Όπως εστιατόρια, ξενοδοχεία, πρακτορεία εισιτηρίων, ενοικιάσεις αυτοκινήτων, μαγαζιά με τουριστικά είδη (και όχι μόνο). Σκοπός ήταν να γίνει μια γενική έρευνα χωρίς να εστιάσουμε μόνο στην πρωτεύουσα, ώστε να γίνει αντιληπτό το κατά πόσο και το προσφυγικό-μεταναστευτικό φαινόμενο, επηρέασε την τουριστική της κίνηση. Γι αυτό το λόγω το ερωτηματολόγιο μοιράστηκε και στις τέσσερες περιφερειακές ενότητες Σάμου, Καρλοβάσου, Μαραθοκάμπου και Πυθαγορείου.

Αρχικά παρατηρήθηκε ότι για το διάστημα της θερινή περιόδου και ιδιαίτερα μεταξύ δύο μηνών (Ιούλιο- Αύγουστο), υπήρξε η μεγαλύτερη προσέλευση τουριστών. Σε αυτό άλλωστε οφείλεται και το φαινόμενο της εποχικότητας. Για το νησί αποτελεί σημαντικό μειονέκτημα αυτό, καθώς οι επιχειρηματίες καλούνται να καλύψουν το κενό που δημιουργείται τον υπόλοιπο καιρό που ο τουρισμός είναι αισθητά μειωμένος. Γι αυτό το λόγω, η διαφήμιση παίζει πολύ σημαντικό ρόλο και είναι ένα από αυτά που χρειάζεται, καθώς δεν έχει προβληθεί όσο θα έπρεπε. Έτσι θα μπορέσει να βοηθήσει στην περαιτέρω ανάπτυξη του νησιού, καθώς βρισκόμαστε σε μια εποχή που τα ΜΜΕ «κινούν τα νήματα».

Η οικονομική κρίση έπληξε σε μεγάλο βαθμό τις επιχειρήσεις της Σάμου, οι περισσότερες από τις οποίες αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα σε καθημερινή βάση. Είναι εξαιρετικά παρήγορο όμως, το γεγονός, ότι παρόλο τις δυσκολίες που ανάγκασαν πολλές επιχειρήσεις να

παλεύουν καθημερινά μέσω οικονομικής κρίσης πολλοί είναι αυτοί που εμφανίζονται αισιόδοξοι ότι στο μέλλον η κατάσταση αυτή που βιώνει η χώρα μας θα σταματήσει. Αν και κατά την γνώμη των επιχειρηματιών ο αριθμός των επισκεπτών μειώθηκε και η οικονομική τους δυναμική ήταν χαμηλότερη από άλλες χρονιές, οι απαιτήσεις (των τουριστών) απέναντι στο τουριστικό προϊόν που προσέφεραν δεν άλλαξαν.

Στη συνέχεια παρουσιάστηκε το τουριστικό ρεύμα από τη γειτονική Τουρκία, καθώς και το ζήτημα του προσφυγικού-μεταναστευτικού σχετικά με το πώς επηρέασε το καθένα ξεχωριστά το νησί της Σάμου. Στην πρώτη περίπτωση το τουριστικό ρεύμα από τη γειτονική Τουρκία βοήθησε πάρα πολύ τον τόπο. Οι Τούρκοι τουρίστες μπορεί να έρχονται για μικρό χρονικό διάστημα αλλά είναι διατεθειμένοι να ξοδέψουν αρκετά χρήματα σε εστίαση και διασκέδαση. Το νησί της Σάμου λειτουργεί για πολλούς από αυτούς και ως διέξοδο από την καθημερινότητα και αφορμή για διασκέδαση διαφορετική από ότι συνηθίζουν. Επιπλέον αξίζει να αναφερθεί ότι το νησί επισκέπτονται και ξένοι τουρίστες που παραθερίζουν στα απέναντι παράλια και με αφορμή τη σχετικά μικρή απόσταση επιλέγουν να περάσουν και στη Σάμο κάποιες μέρες των διακοπών τους.

Από την άλλη μεριά, το προσφυγικό-μεταναστευτικό επηρέασε σε πολύ μεγάλο βαθμό κυρίως τις επιχειρήσεις της πρωτεύουσας, που έχουν δεχτεί το μεγαλύτερο βάρος λόγω της ύπαρξης του κέντρου υποδοχής στην καρδιά της πόλης. Αυτό έχει λειτουργήσει ως αποτρεπτικός παράγοντας για πολλούς τουρίστες να επιλέξουν την πρωτεύουσα, είτε ως τόπο παραθερισμού, είτε ως μέρη διασκέδασης. Αυτό ώθησε τον τουρισμό κυρίως προς άλλες δημοτικές ενότητες του νησιού και κυρίως στο Πυθαγόρειο το οποίο εν μέρει δεν έχει επηρεαστεί τόσο όσο το Βαθύ. Φυσικά όμως υπήρξε και μια μικρή εξαίρεση των ατόμων που υποστήριξαν ότι το προσφυγικό παρόλο τα αρνητικά που επέφερε στο νησί για τους ίδιους και την επιχείρησή τους αλλά και για άλλους ανθρώπους, βοήθησε καθώς δημιουργήθηκαν θέσεις, τα άτομα αυτά (πρόσφυγες, ΜΚΟ) δίνουν λεφτά για προσωπικές αγορές αλλά και για ενοικιάσεις σπιτιών.

Το έτος 2016 σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας ,αποτέλεσε το χειρότερο έτος από τουριστικής πλευράς καθώς οι ροές των μεταναστών το καλοκαίρι εκείνο ήταν πολυάριθμες. Η καθημερινή προβολή της κατάστασης των νησιών από τα ΜΜΕ, έκαναν το θέμα ευρέως γνωστό με αποτέλεσμα πολλοί τουρίστες να ακυρώνουν τις διακοπές τους και να επιλέγουν άλλα μέρη πιο ασφαλή. Ήταν ένα καλοκαίρι που βρήκε απροετοίμαστη τόσο την ηγεσία του κράτους όσο και τους επιχειρηματίες της Σάμου που δεν μπόρεσαν να αντιστρέψουν την κατάσταση.

Τέλος όπως έχει αναφερθεί και μέσα στη παρούσα εργασία το νησί της Σάμου αποτελεί έναν πανέμορφο τόπο με πρόσχαρους ανθρώπους και πανέμορφο φυσικό τοπίο. Αν και το νησί διαθέτει αρκετά είδη τουρισμού, (κάποια από τα οποία βρίσκονται σε πρώιμο στάδιο) αυτό δεν είναι αρκετό ώστε να μπορεί να κάνει τη Σάμο πιο ανταγωνιστική, καθώς υπάρχουν πολλά ακόμη θέματα (υποδομές, συγκοινωνίες, προσφυγικό, επενδύσεις κ.α. που αναφέρθηκαν στην ερώτηση 14 του ερωτηματολογίου) που δεν της επιτρέπουν να προσφέρει όλα εκείνα που θα μπορούσε. Αν μπορέσουν να βρεθούν λύσεις σε αυτά σίγουρα θα βοηθήσουν στην οικονομική ανάπτυξη του τόπου.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Καθίσταται επομένως σαφές, από τα προαναφερθέντα, ότι η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει σε πολύ μεγάλο βαθμό την χώρα μας και ιδιαίτερα τον τομέα του τουρισμού. Σύμφωνα με τον ορισμό, οικονομική κρίση είναι το φαινόμενο κατά το οποίο μια οικονομία χαρακτηρίζεται από μια διαρκή και αισθητή μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας.

Η κρίση που μαστίζει τη χώρα μας, ξεκίνησε από τις ΗΠΑ το 2007, η οποία έλαβε παγκόσμια διάσταση, δημιουργήθηκαν ελλείμματα και χρέη σε πολλές χώρες. Μέσα σε αυτές κατατάσσεται και η Ελλάδα, όπου την επηρέασε σε οικονομικό, πολιτικό και πολιτιστικό επίπεδο. Η κατάσταση αυτή οδήγησε τη χώρα να δανειστεί για να καλύψει τις ανάγκες της, με αποτέλεσμα να έχει υψηλό δημόσιο χρέος. Για να αποφύγει όμως τη χρεοκοπία προσέφυγε στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Με την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης, δημιουργήθηκαν πολλά προβλήματα. Αυξήθηκαν τα ποσοστά ανεργίας, κάτι που οδήγησε πολλούς ανθρώπους να φύγουν από τη χώρα. Αυξήθηκε η φορολογία και τα επιτόκια δανεισμού στις τράπεζες, παρουσιάστηκε έξαρση της εγκληματικότητας και άλλα πολλά. Το μεγαλύτερο όμως πρόβλημα παρουσιάστηκε στον τομέα του τουρισμού.

Για την Ελλάδα, ο τουρισμός αποτελεί ένα παράγοντα ανάπτυξης και πηγή εσόδων εδώ και πάρα πολλά χρόνια. Ο τουρισμός έχει τις ρίζες του στην αρχαιότητα, όπου οι άνθρωποι μετακινούνταν είτε για εμπορικούς λόγους, είτε για να επισκεφτούν τόπους λατρείας. Πιο συγκεκριμένα όσον αφορά τη Σάμο, το νησί στο οποίο έχει επικεντρωθεί η παρούσα εργασία, η κρίση επέφερε πολλά προβλήματα. Όπως για παράδειγμα, είχε σαν επίπτωση να δημιουργηθούν προβλήματα στις αφίξεις από το εσωτερικό και το εξωτερικό στον αερολιμένα Σάμου και ιδιαίτερα στις αφίξεις του εσωτερικού μέχρι το 2013 ενώ από εκεί και μετά κράτησε μια μειωμένη αλλά σταθερή πορεία. Ο τουρισμός είναι ένας πολύς σημαντικός παράγοντας για την οικονομία του νησιού, καθώς αποτελεί το 70% του ΑΕΠ της.

Στην παρούσα εργασία, έγινε επίσης μια ιστορική αναδρομή στο νησί της Σάμου, από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα. Έγινε μια αναφορά για τη περιφέρεια του Βορείου Αιγαίου και τα νησιά από τα οποία αποτελείται. Επίσης παρουσιάστηκαν και κάποια χαρακτηριστικά στοιχεία του νησιού, όπως γεωγραφική θέση, ήθη-έθιμα, τουριστικά αξιοθέατα, τοπικά

προϊόντα, επαγγέλματα κ.α. Επιπλέον παρουσιάστηκε η έννοια του τουρισμού, καθώς και οι μορφές και τα είδη του τουρισμού που παρατηρούνται στη Σάμο.

Στη συνέχεια, έγινε αναφορά σε ένα επίκαιρο θέμα, που απασχολεί τη χώρα μας τα τελευταία χρόνια και αυτό έχει να κάνει με το προσφυγικό-μεταναστευτικό. Όπου από το 2015 μέχρι και σήμερα, καταφεύνουν στη χώρα μας πάρα πολλοί άνθρωποι από τα απέναντι τουρκικά παράλια, αναζητώντας μια καλύτερη ζωή (άτομα που έφυγαν είτε για να ξεφύγουν από το πόλεμο της Συρίας, είτε για να βρουν μια καλύτερη δουλειά σε άλλες χώρες του εξωτερικού). Λόγω της γεωγραφικής της θέσης η Ελλάδα αποτελεί πέρασμα, από τα θαλάσσια σύνορα κυρίως σε πρόσφυγες και μετανάστες. Το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών προέρχεται από τη Συρία, όπου και είναι το επίκεντρο του πολέμου. Τα νησιά που βρίσκονται κοντά στα σύνορα με τη Τουρκία και ιδιαίτερα η Μυτιλήνη, η Σάμος και η Χίος αντιμετωπίζουν πολύ μεγάλο πρόβλημα καθώς οι ροές μεταναστών συνεχώς αυξάνονται κάτι που έχει μεγάλο αντίκτυπο και επιβαρύνει το τουρισμό τους. Επιπλέον παρουσιάστηκαν τα είδη και τα αίτια της μετανάστευσης. Ακόμη έγινε ένας διαχωρισμός των λέξεων πρόσφυγα και μετανάστη, καθώς είναι δύο έννοιες αλληλένδετες μεταξύ τους.

Από την αρχή της προσφυγικής κρίσης πάρα πολλοί άνθρωποι βοήθησαν με το προσφυγικό. Έγιναν πολλές χρηματοδοτήσεις κυρίως από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή αλλά και από άλλες χώρες όπως τη Γερμανία, τη Σουηδία και τη Μεγάλη Βρετανία, δωρεές από ιδιώτες καθώς και από προγράμματα όπως το DG HOME.Αυτά τα χρήματα διατέθηκαν για να δημιουργηθούν θέσεις εργασίας, καταφύγια (hot spot), ρούχα τρόφιμα, σκηνές και πολλά άλλα. Εκτός αυτών κάποια χρήματα δίνονται μηνιαία στους μετανάστες-πρόσφυγες ώστε να αγοράσουν ότι χρειάζονται. Η κατάσταση αυτή κυρίως για το νησί της Σάμου που αφορά και η παρούσα εργασία κάποιους τους ωφέλησε και κάποιους άλλους όχι.

Η εμφάνιση της κρίσης, σε συνδυασμό με την εποχικότητα και το προσφυγικό-μεταναστευτικό, οδήγησε πολλές επιχειρήσεις να κλείσουν οριστικά και άλλες να προσπαθούν να επιβιώσουν. Η εποχικότητα είναι κάτι που απασχολεί πάρα πολλούς ανθρώπους και ιδιαίτερα όσους ασχολούνται με τον τουρισμό. Όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω μέσα στη εργασία, ο τομέας του τουρισμού μπορεί να επιφέρει θετικές, αλλά και αρνητικές επιπτώσεις. Όσον αφορά τη Σάμο, για πολλά χρόνια στηριζόταν περισσότερο στον εσωτερικό τουρισμό, όμως με την κρίση και την αύξηση των τιμών, μειώθηκαν οι μετακινήσεις από και προς το νησί. Οι κάτοικοι προσπαθούν να ανταπεξέλθουν σε αυτούς τους λίγους μήνες της καλοκαιρινής σεζόν, όμως και πάλι αντιμετωπίζουν προβλήματα, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια που εκτός από την οικονομική

κρίση υπάρχει και το προσφυγικό. Ακόμη σταμάτησαν οι επενδύσεις, με αποτέλεσμα να μην υπάρχουν χρήματα για έργα και υποδομές. Φυσικά δεν υπάρχουν μόνο αυτά, αλλά πολλά περισσότερα που αναφέρονται μέσα στην εργασία.

Τέλος, μέσα από την έρευνα που έγινε παρατηρήθηκε σαφώς, ότι η οικονομική κρίση και το φαινόμενο της εποχικότητας που επικρατεί επηρέασε σε μεγάλο βαθμό την τουριστική δραστηριότητα του νησιού. Καθώς επίσης σημαντικό ρόλο είχε και το προσφυγικό-μεταναστευτικό, το οποίο λειτούργησε ως αποτρεπτικός παράγοντας για πολλούς τουρίστες. Παρόλα αυτά όμως, οι επιχειρηματίες της Σάμου παρέμειναν αισιόδοξοι και ακόμα και στα δύσκολα κατάφεραν να σταθούν στα πόδια τους. Όμως αυτό δεν είναι αρκετό, καθώς το νησί της Σάμου πρέπει να γίνει πιο ανταγωνιστικό και να αναπτυχθεί οικονομικά. Για να το επιτύχει αυτό πρέπει να επιλυθούν πολλά θέματα όπως επενδύσεις, υποδομές κ.ά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ✓ Γεωργακοπούλου Θ, Λιανού Θ, Μπένου Θ, Τσεκουρά Γ, Χατζηπροκοπίου Μ, Χρήστου Γ, 2007, «Εισαγωγή στην πολιτική οικονομία», εκδόσεις Γ. Μπένου , Αθήνα.
- ✓ Πτίνης Κ. , «Ιστορία της Σάμου. Από τα Μυθικά χρόνια μέχρι το 17^ο αιώνα μ.Χ.», έκδοση ιδίου ,Σάμος.
- ✓ Ευσεβίου, Μητροπολίτη Σάμου-Ικαρίας, 18/9/2017, «Κύριε Πρωθυπουργέ, η κατάσταση στη Σάμο είναι δραματική.» , άρθρο εφημερίδας «Μεταμόρφωσης».
- ✓ Νικολάου Αλκ. Δημητρίου, 1979, « Ιστορία της Σάμου», έκδοση ιδίου.
- ✓ Τούμπης Μιχάλης, 1983, «ΣΑΜΟΣ Ιστορία-Τέχνη Λαογραφία σύγχρονης ζωής», έκδοση ιδίου.
- ✓ Δήμος Σάμου, 2017,«Το τρίγωνο της ευτυχίας», έκδοση Δήμου Σάμου.
- ✓ Perreault William D., Cannon Joseph P., McCarthy E. Jerome, 2012, «Βασικές Αρχές Μάρκετινγκ. Μια Στρατηγική Προσέγγιση», εκδόσεις Π.Χ Πασχαλίδης.
- ✓ Storey David J., Greene Francis J., 2011, «Small business and entrepreneurship», εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.

ΠΗΓΕΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ

- ✓ Αβδελλή, Θεολογία, 2018, «Σύγχρονος Τουρισμός και Εναλλακτικές Τουριστικές Συμπεριφορές», ανακτήθηκε στις 15/10/2018 από http://www.oikologos.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=208&Itemid=201
- ✓ Βαμβακά Αναστασία, 11/10/18, Εφημερίδα Ελεύθερος Τύπος «Αυτοί πήραν τα 1,09 δις. ευρώ για το μεταναστευτικό», ανακτήθηκε στις 22/10/2018 από <https://www.eleftherostypos.gr/politiki/305240-aytoi-piran-ta-109-dis-eyro-gia-to-metanasteytiko-pinakas/>
- ✓ Γεωργοπούλου Τάνια, 02/10/2016, «Οι 14.000 αποκλεισμένοι στα νησιά» ανακτήθηκε στις 15/10/2018 από <http://www.kathimerini.gr/877395/article/epikairothta/ellada/oi-14000-apokleismenoi-sta-nhsia>
- ✓ Δαριβιανάκης Αλέξανδρος και Μπορμπουδάκης Εμμανουήλ, «Οικονομική κρίση και τουρισμός», Πτυχιακή εργασία 2012, ΤΕΙ Κρήτης, τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, ανακτήθηκε στις 15/10/2018 από http://nefeli.lib.teicrete.gr/browse/sdo/log/2012/DarivianakisAlexandros,MpormpoudakisEmmanouil/attached-document-1340868917-305023-11290/Darivianakis_Bormpoudakis2012.pdf
- ✓ Δεμέτης Χρήστος, 26/01/2017, «Πόσα μετρητά λαμβάνουν οι πρόσφυγες τον μήνα», ανακτήθηκε στις 15/10/2018 από <https://www.news247.gr/reportaz/posa-metrila-lamvanoun-oi-prosfyges-ton-mina-pos-elegchontai-ta-posa-tis-ypatis-armosteias.6484604.html>
- ✓ Δημοπούλου Ειρήνη, 4/10/2016, «Οι Επιπτώσεις του Τουρισμού» ανακτήθηκε στις 12/10/2018 από https://prezi.com/uih5z_1wb6sk/presentation/
- ✓ Ζαβουδάκης Χάρης, 2016, «Σάμος: Αυξήθηκε η τουριστική κίνηση το μήνα Ιούνιο», ανακτήθηκε στις 12/10/2018 από http://www.ert.gr/perifereiakoi-stathmoi/voreio_aigaio/samos-afxithike-touristiki-kinisi-ton-mina-iounio/
- ✓ Καστελλάνος Γιώργος, 2018, «Ένωση Λιμένων Ελλάδος, Ελληνική Κρουαζιέρα», ανακτήθηκε στις 12/10/2018 από <https://www.elime.gr/index.php/krouaziera>
- ✓ Κοτζαμάνης Βύρων, Καρκούλη Αλεξάνδρα, 2016, «Οι μεταναστευτικές εισροές στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία: ένταση και βασικά χαρακτηριστικά των παρατύπων εισερχομένων ως και των αιτούντων άσυλο», ανακτήθηκε στις 13/10/2018 από

- http://www.demography-lab.prd.uth.gr/Demonews/DEMONEWS_26.pdf
- ✓ Κουσουνης Στάθης, 29/12/2016, Εφημερίδα η Καθημερινή «Το προσφυγικό έπληξε τον τουρισμό σε Λέσβο, Σάμο και Χίο», ανακτήθηκε στις 13/10/2018 από <http://www.kathimerini.gr/889701/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/to-prosfygiko-eply3e-ton-toyrismo-se-lesvo-samo-kai-xio>
  - ✓ Κουσουνης Στάθης, 16/01/2017, Εφημερίδα η Καθημερινή «Καθίζηση τουρισμού στο Βόρειο Αιγαίο», ανακτήθηκε στις 13/10/2018 από <http://www.kathimerini.gr/891759/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/ka8izhsh-toyrismoy-sto-voreio-aigaio>
  - ✓ Κούτουλας Δημήτρης, «Εισαγωγή στον τουρισμό και στη τουριστική οικονομία», Πάτρα, τμήμα διοίκηση επιχειρήσεων, ανακτήθηκε στις 13/10/2018 από <https://eclass.upatras.gr/modules/document/file.php/BMA5471/%CE%91%CE%9D%CE%9F%CE%99%CE%9A%CE%A4%CE%91%20%CE%91%CE%9A%CE%91%CE%94%CE%97%CE%9C%CE%91%CE%AA%CE%9A%CE%91%20%CE%9C%CE%91%CE%98%CE%97%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%91/%CE%A3%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CE%B9%CF%8E%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82%20%CE%BC%CE%B1%CE%B8%CE%AE%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82%20%CE%95%CE%B9%CF%83%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B3%CE%AE%20%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%BD%20%CE%A4%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CF%84%CE%B7%CE%BD%20%CE%A4%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%9F%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B1.pdf>
  - ✓ Κυριαζή Ζωή, 08/04/2016, «Πρόσφυγας ή Μετανάστης ποια η Διαφορά;» ανακτήθηκε στις 21/11/2018 από <https://analuseto.gr/prosfigas-i-metanastis-pia-i-diafora/>
  - ✓ Λάχα Νίκη, Βαγενά Ερμιόνη, Πετρούτσου Χαρούλα, «Τα θετικά και αρνητικά στοιχεία του τουρισμού-Προϋποθέσεις σωστής τουριστικής ανάπτυξης», Πτυχιακή εργασία 2015, ΤΕΙ Πάτρας, τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων. ανακτήθηκε στις 21/11/2018 από <http://repository.library.teimes.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/3495/%CE%A4%CE%91%20%CE%98%CE%95%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%91%20%CE%9A%CE%91%CE%99%20%CE%91%CE%A1%CE%9D%CE%97%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%91%20%CE%A3%CE%A4%CE%9F%CE%99%CE%A7%CE%95%CE%99%CE%91%20%CE%A4%CE%9F%CE%A5%20%CE%A4%CE%9F%CE%>

[A5%CE%A1%CE%99%CE%A3%CE%9C%CE%9F%CE%A5.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://hellanicus.lib.aegean.gr/bitstream/handle/11610/6496/file0.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

- ✓ Μπιργιώτη Δημήτρη , «Ο τουρισμός στο Βόρειο Αιγαίο» ,Πτυχιακή εργασία, Χίος 2010 , Πανεπιστήμιο Αιγαίου, τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, ανακτήθηκε στις 21/11/2018 από <http://hellanicus.lib.aegean.gr/bitstream/handle/11610/6496/file0.pdf?sequence=2>,
- ✓ Νασιόπουλος Απόστολος, 4/5/2012 , «Τουρισμός», ανακτήθηκε στις 21/11/2018 από http://apostolos1963.blogspot.gr/2012/05/blog-post_04.html
- ✓ Παππάς Νικόλαος, Υπουργείο Εθνικής παιδείας και θρησκευμάτων 2018, «Τουρισμός», ανακτήθηκε στις 21/11/2018 από <https://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/3483/1046.pdf>
- ✓ Παζιάνου Ανθή, 07/12/2017, «Τι χρήματα παίρνουν οι πρόσφυγες», ανακτήθηκε στις 21/11/2018 από <https://www.emprosnet.gr/prosfyges/ti-xrimata-pairnoun-oi-prosfyges>
- ✓ Προκοπίου Δημήτρης και Μαούνη Μαρία, 27/06/16, «Εφημερίδα Η Ροδιακή , Τουριστική ζήτηση και προσφορά», ανακτήθηκε στις 21/11/2018 από <http://www.rodiaki.gr/article/341071/toyristikh-zhthsh-kai-prosfora>
- ✓ Σπετσέρη Κατερίνα, 29/03/2014, «Τα αρνητικά αποτελέσματα του τουρισμού και η οικολογία» ανακτήθηκε στις 21/11/2018 από <http://www.thebest.gr/news/index/viewStory/256769>
- ✓ Τζανετά, 04/07/2013, «Διάγραμμα Έννοιας Τουρισμός» ανακτήθηκε στις 23/11/2018 από <http://idiaiterafilologika.gr/2013/07/1%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CE%B5%CE%BD%CE%BD%CE%BF%CE%B9%CE%B1%CF%83-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%83-%CE%B5%CE%BD%CE%BF%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1-1/>
- ✓ Φιλίππα Χριστίνα Ν.,13.07.2013, «Η ιστορική εξέλιξη του τουρισμού», εφημερίδα η Καθημερινή, ανακτήθηκε στις 23/11/2018 από <http://www.kathimerini.gr/493055/article/politismos/arxeio-politismoy/h-istorikh-e3eli3h-toy-toyris moy>

- ✓ Χατζηδάκης Αλέξης, 2015 ΑΘΗΝΑ, «Τάσεις της τουριστικής κίνησης 2008-2015», ανακτήθηκε στις 19/10/2018 από
http://www.gnto.gov.gr/sites/default/files/files_basic_pages/Xatzidakis_2015.pdf,
- ✓ Χαράμη Όλγα, 10/08/2015, Η Καθημερινή, «Πλανήτης Σάμος», ανακτήθηκε στις 21/11/2018 από
<http://www.kathimerini.gr/826784/article/ta3idia/sthn-ellada/planhths-samos>
- ✓ Αθηνόραμα, 2018, «Σάμος τι να δείτε» ανακτήθηκε στις 16/11/2018 από
<http://www.athinorama.gr/travel/greece/guide.aspx?artid=299&did=465&aid=710015>
- ✓ Βικιβιβλία, 29/12/2017, «Οικονομική κρίση. Αιτίες και αποτελέσματα», ανακτήθηκε στις 18/12/2018 από
https://el.wikibooks.org/wiki/%CE%9F%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7.%CE%91%CE%B9%CF%84%CE%AF%CE%B5%CF%82_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%AD%CF%83%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1
- ✓ Δήμος Σάμου, 2016-2018, «Δημογραφικά Στοιχεία» ανακτήθηκε στις 21/11/2018 από
<http://www.islandofsamos.gr/dhmos-samou/dhmografika-stoixeia>
- ✓ Εφημερίδα Πρώτο Θέμα, 2018, «Πρόσφυγες», ανακτήθηκε στις 25/10/2018 από
<http://www.protothema.gr/epikairoτητα/prosfyges/>
- ✓ Ελληνική Στατιστική Αρχή «Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν» ανακτήθηκε στις 12/03/2019 από
[http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL15/-](http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL15/)
- ✓ Ελληνική Στατιστική Αρχή, 12/09/2014, «Απογραφή Πληθυσμού-Κατοικιών 2011», Πειραιάς, ανακτήθηκε στις 12/03/2019 από
http://www.statistics.gr/el/statistics?p_p_id=documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN&p_p_lifecycle=2&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_cacheability=cacheLevelPage&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=4&p_p_col_pos=1&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN_javax.faces.resource=document&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN_in=downloadResources&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN_documentID=310596&_documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN_locale=el
- ✓ Η διαδρομή, 16/7/2018 «Σάμος-Samos», ανακτήθηκε στις 15/10/2018 από
<http://www.i-diadromi.gr/2013/07/samos.html>

- ✓ Κεφάλαιο 6, 2018, «Εποχικότητα», ανακτήθηκε στις 15/10/2018 από
http://www.grhotels.gr/GR/xec/ITEP/DocLib2/%CE%9F%CE%B9%20%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82%20%CE%9C%CE%B9%CE%BA%CF%81%CE%AD%CF%82%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%9C%CE%B5%CF%83%CE%B1%CE%AF%CE%B5%CF%82%20%CE%9E%CE%B5%CE%BD%CE%BF%CE%B4%CE%BF%CF%87%CE%B5%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AD%CF%82%20%CE%95%CF%80%CE%B9%CF%87%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%AE%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82%20%CE%A0%CF%81%CE%BF%CE%B2%CE%BB%CE%AE%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%A0%CF%81%CE%BF%CE%BF%CF%80%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82%10_%CE%9A%CE%95%CE%A6%CE%91%CE%9B%CE%91%CE%99%CE%9F_06.pdf#page=3&zoom=auto,-107,690
- ✓ Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, 2009 - Ν.Α. Λέσβου, «Καλωσήρθατε στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου», ανακτήθηκε στις 22/11/2018 από
<http://www.pvaigaiou.gov.gr/web/guest/tourism>,
- ✓ «Τουρισμός και Περιβάλλον-Κοινωνία» ανακτήθηκε στις 22/11/2018 από
<http://www.ncu.org.cy/MSc/projects/tourism/tourismoskoinonia.html>
- ✓ Υπηρεσία Ασύλου, 2014, «Στατιστικά στοιχεία», ανακτήθηκε στις 08/03/2019 από
http://asylo.gov.gr/?page_id=143
- ✓ Υπηρεσία Ασύλου, 7/6/2013-31/08/2018, «Στατιστικά στοιχεία μεταναστευτικού», ανακτήθηκε στις 19/11/2018 από
http://asylo.gov.gr/wp-content/uploads/2018/09/Greek_Asylum_Service_Statistical_Data_GR.pdf
- ✓ Υπουργείο Τουρισμού, 2017, «Στατιστική», ανακτήθηκε στις 19/11/2018 από
<http://www.mintour.gov.gr/el/Statistics/statistiki/>
- ✓ Υπουργείο Τουρισμού, 2012, «Στατιστικά», ανακτήθηκε στις 19/11/2018 από
<http://www.gnto.gov.gr/el/%CE%A3%CE%A4%CE%91%CE%A4%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%91>
- ✓ Aegeanews, 20/11/2017, «Τουρισμός και προσφυγικό/ έρευνα: 35% απώλειες εσόδων στα ξενοδοχεία Κω, Λέσβου, Χίου & Σάμου», ανακτήθηκε στις 16/11/2018 από
<http://www.aegeanews.gr/news/taxidia-tourismos/35637/tourismos-prosfigiko-erevna-35-apolies-esodon-sta-xenodochia-ko-lesvou-chiou-samou/>

- ✓ CNN Greece, 30/03/2016, «Σε 51.430 ανέρχονται οι πρόσφυγες στη χώρα σήμερα», ανακτήθηκε στις 20/11/2018 από <http://www.cnn.gr/news/ellada/story/27021/se-51-430-anerxontai-oi-prosfyges-sti-xora-simera>
- ✓ Discover Greece , 2014, «Βόρειο Αιγαίο ταξίδι σε γαλαζοπράσινους θησαυρούς» ανακτήθηκε στις 20/11/2018 από <http://www.discovergreece.com/el/greek-islands/north-aegean>
- ✓ FORTUNE, 20/11/2016, «Από ποιες χώρες έρχονται οι πρόσφυγες στην Ελλάδα», ανακτήθηκε στις 16/10/2018 από <http://www.fortunegreece.com/article/grafima-apo-pies-chores-erchonte-i-prosfiges-stin-ellada/>,
- ✓ Insete, 26/09/2016, «Στατιστικά στοιχεία τουρισμού», ανακτήθηκε στις 20/11/2018 από <http://www.insete.gr/Dashboard/%CE%A3%CF%84%CE%B1%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC>
- ✓ Insete, Μάρτιος 2015, « Μελέτη εξειδίκευσης των τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών ανά κατηγορία προορισμού –Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου » ανακτήθηκε στις 08/03/2019 από http://www.insete.gr/Portals/0/meletes-INSETE/07/2015_BA_Me leth_Exideikeyshs_P5_1_02_09.pdf
- ✓ ISIT SAMOS, 2016, «Σάμος», ανακτήθηκε στις 16/10/2018 από <http://visit.samos.gr/index.php/discover-islands/samos-island/?lang=EL>
- ✓ Samiaki, 5/9/0217 «Βούλιαξε η Σάμος από Τούρκους τουρίστες», ανακτήθηκε στις 16/10/2018 από <http://samiaki.tv/voyliaxe-h-samos-apo-toyrkoyw-toyristes/>
- ✓ Sete, 2014, «Στατιστικά», ανακτήθηκε στις 16/10/2018 από <http://sete.gr/el/statistika-vivliothiki/statistika/>
- ✓ Travellers Greece, 2014, «Ιστορική αναδρομή στον εναλλακτικό τουρισμό» ανακτήθηκε στις 17/10/2018 από <http://www.travellersgreece.com/gr/%CE%95%CE%BD%CE%B1%CE%BB%CE%B%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82/istoriki-anadromi-ston-enallaktiko-tourismo/> .
- ✓ Versus travel, 2018, «Πληροφορίες για Σάμο», ανακτήθηκε στις 17/10/2018 από <https://www.versustravel.eu/proorismos/321/samos>,

- ✓ Visitgreece, 2018, «Σάμος», ανακτήθηκε στις 14/11/2018 από
http://www.visitgreece.gr/el/greek_islands/northeastern_aegean_islands/samos
- ✓ Wikipedia, 2018, «Τουρισμός» ανακτήθηκε στις 14/11/2018 από
<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A4%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82>
- ✓ Wikipedia ,2018, «Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου», ανακτήθηκε στις 6/12/2018 από
https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%B5%CF%81%CE%B9%CF%86%CE%AD%CF%81%CE%B5%CE%B9%CE%B1_%CE%92%CE%BF%CF%81%CE%B5%CE%AF%CE%BF%CF%85_%CE%91%CE%B9%CE%B3%CE%B1%CE%AF%CE%BF%CF%85
- ✓ Wikipedia, «Σάμος», ανακτήθηκε στις 13/10/2018 από
<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CE%AC%CE%BC%CE%BF%CF%82>
- ✓ Wikipedia, «Ελληνική απογραφή 2011» ανακτήθηκε στις 23/03/ 2019 από
https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%B1%CF%80%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AE_2011

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

1) Σε ποιά κατηγορία από τις παρακάτω ανήκει η επιχείρησή σας ;

- A. Ξενοδοχείο
- B. Εστιατόριο

- Γ. Ενοικιάσεις Αυτοκινήτων
- Δ. Άλλο

2) Σε ποια δημοτική κοινότητα δραστηριοποιείται η επιχείρησή σας ;

- A. Βαθέος Σάμου
- B. Πυθαγορείου

- Γ. Καρλοβασίου
- Δ. Μαραθοκάμπου

3) Ποιους μήνες έχετε τη μεγαλύτερη κίνηση τουριστών ;

- A. Μάιο – Ιούνιο
- B. Ιούνιο – Ιούλιο

- Γ. Ιούλιο – Αύγουστο
- Δ. Αύγουστο – Σεπτέμβριο

4) Η Σάμος είναι ένα νησί αρκετά διαφημισμένο ;

- A. Ναι

- B. Όχι

5) Πως σας έχει επηρεάσει η οικονομική κρίση ;

- A. Μείωση πελατών
- B. Μείωση κερδών

- Γ. Όλα τα παραπάνω

6) Θεωρείτε ότι οι αρνητικές επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης είναι παροδικές ;

- A. Ναι

- B. Όχι

7) Θεωρείτε ότι μετά την οικονομική κρίση οι τουρίστες απέναντι στο τουριστικό προϊόν που προσφέρεται είναι πιο :

- A. Απαιτητικοί
- B. Το ίδιο
- Γ. Λιγότερο

8) Μετά την οικονομική κρίση θεωρείτε ότι ο αριθμός τουριστών που επισκέφτηκε το νησί :

- A. Μειώθηκε
- B. Αυξήθηκε

9) Όσον αφορά την οικονομική τους δυναμική είναι :

- A. Υψηλότερη
- B. Χαμηλότερη

10) Το τουριστικό ρεύμα από τη γειτονική Τουρκία επηρέασε θετικά ή αρνητικά την επιχείρησή σας ;

- A. Θετικά
- B. Αρνητικά

11) Πόσο επηρέασε το Προσφυγικό-Μεταναστευτικό την επιχείρησή σας ;

- A. Καθόλου
- B. Λίγο
- Γ. Αρκετά
- Δ. Πάρα πολύ

12) Με αφετηρία το έτος 2015 όπου και ξεκίνησε το προσφυγικό ποιο έτος θεωρείτε ως το χειρότερο από τουριστικής άποψης ;

- A. 2015
- B. 2016
- Γ. 2017
- Δ. 2018

13) Πόσο αισιόδοξοι αισθάνεστε για την μελλοντική εξέλιξη της επιχείρησής σας;

- A. Καθόλου
- B. Λίγο
- Γ. Αρκετά
- Δ. Πάρα πολύ

14) Κατά την γνώμη σας τι θα μπορούσε να βοηθήσει στην τουριστική ανάπτυξη του νησιού ;

- A. Καλύτερες Υποδομές
- B. Επενδύσεις
- Γ. Προβολή του νησιού
- Δ. Εναλλακτικός Τουρισμός
- E. Καλύτερη συγκοινωνία
- ΣΤ. Λύση του προσφυγικού